

**T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
(TEFSİR) ANA BİLİM DALI**

**İLK DÖNEM TEFSİRLERİNDE NÛH SÛRESİ TEFSİRİ VE
SÛREDEKİ KONULARIN TARİHİ AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan AKMAN

ŞIRNAK - 2014

**T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
(TEFSİR) ANA BİLİM DALI**

**İLK DÖNEM TEFSİRLERİNDE NÛH SÛRESİ TEFSİRİ VE
SÛREDEKİ KONULARIN TARİHİ AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan AKMAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ

ŞIRNAK - 2014

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
(TEFSİR) ANA BİLİM DALI

İLK DÖNEM TEFSİRLERİNDE NÛH SÛRESİ TEFSİRİ VE
SÛREDEKİ KONULARIN TARİHİ AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınav Tarihi :

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları aldığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.../.../2014)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Hasan AKMAN

İmzası

.....

ÖNSÖZ

Dünyayı mükemmel şekilde yaratan Yüce Allah, üzerinde yaşayacak varlık olan insanı da en güzel bir şekilde yaratmıştır. Kâinat, sürekli bir yenilenme, gelişme ve tekâmül göstermektedir. İnsan da dünyaya geldikten sonra zamanla gelişir; bedenlenir, aklen ve ruhen tekâmül eder. Kâinatı yaratan, insanı bu tekâmül sürecinde kendi başına bırakmamıştır.

İlk İnsan Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (s.a.s) kadar insanlık, sürekli gözetim ve kontrol altında tutulmuştur. Onlara hakikati gösterecek erdemli, örnek alınacak şahsiyetler olan peygamberleri göndermiştir. Peygamberler, gönderildikleri insanlara Allah'tan başka kimseye kulluk edilmemesi gerektiğini, erdemli ve güzel ahlak sahibi olmak için Allah'ın emir ve yasaklarına uyulması gerektiğini anlatmışlardır. Ne zaman ki insanlar peygamberlerin gittikleri yoldan ayrılmışlar, haksızlığa, iffetsizliğe ve zulme dalmışlar; o zaman Allah Teâlâ yeniden bu insanların elinden tutacak peygamberlerini göndermiştir.

Hız. Âdem, Hız. Şit ve Hız. İdris (a.s.) suhuf adı verilen vahiylerle muhatap oldular. İdris peygamber'den sonra, tâbîleri zamanla ilâhi nurdan uzaklaştılar, onlardan sonra gelen nesiller ise putlara tapmaya başladılar. Gerçek yaratıcıyı aradan çıkaran İdris'in (a.s.) kavimi zulme, haksızlığa ve kötülüğe daldılar. Böylece Yüce Allah, Hız. İdris'ten sonra, kendisine suhuf verilmeyen ancak kendinden önceki resullerin öğretileriyle kavmini uyaran bir nebiyi, Nûh'u (a.s.) peygamber olarak görevlendirdi. Nebilerin ilki olan bu peygamber aynı zamanda ilk davetçi olarak da anılmaktadır.

İnsanlığın bir bakıma gemisi olan bu dünyaya Allah (c.c.) sürekli kaptanlık yapacak peygamberler göndermiştir. Bu kaptanlığın halkalarından birini teşkil eden ve insanlığın ikinci atası olarak kabul edilen peygamberin adı da Hız. Nûh'tur. Biz de bu çalışmamızda tevhid mesajının ilk tebliğcilerinden olan aynı zamanda insanlık tarihine mal olmuş bir şahsiyeti ele aldık.

Çalışmamız, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, önemi, metodu ve amacıyla ilgili bilgiler verdik. Çalışma, konulu tefsir çalışması olduğu için konulu tefsir metodu hakkında genel hatlarıyla bilgi verdik. Ayrıca çalışmamız ilk dönem tefsirleriyle ilgili olduğu için ilk altı asırdaki meşhur tefsirleri ve müellifleri tanıtmaya çalıştık.

Birinci bölümde, Nûh Sûresinin genel özelliklerini inceledik. Ayrıca sûrenin ana konularını ve garip kelimeleri sistemli bir şekilde ele aldık. İkinci bölümde sûrede geçen konuları tarihî açıdan değerlendirmeye çalıştık. Tarihî süreç içerisinde peygamberlerin davetlerinin genel özelliklerini ve peygamber kıssalarının tarihî değerini, gaye ve amacını incelemeye çalıştık. Daha sonra çalışmanın esasını teşkil eden tûfânı ve tarihsel gerçekliğini tahlil ettik. Tûfânla ilgili tarihsel problemleri, geminin indiği düşünülen yerleri, tûfânın kapladığı alanla ilgili görüşleri inceledik. Son olarak Nûh peygamberin ve mesajının günümüz insanına katkısını çalışmamıza dâhil ettik.

Bu çalışmada beni yönlendiren ve yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ hocama, Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ hocama, Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL hocama, ve ders döneminde yardımlarını esirgemeyen hocalarımıza şükranlarımı iletiyorum. Rabbimden çalışmalarımızın insanlık ve İslam âlemi için faydalı olmasını temenni ediyorum.

Hasan AKMAN

Şırnak – 2014

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VII
ÖZET.....	VIII
SUMMARY	IX
GİRİŞ	1
1. KONUNUN ÖNEMİ, METODU VE AMACI	1
1.1 Konunun Önemi	1
1.2 Çalışmanın Metodu	2
1.3 Çalışmanın Amacı	4
2. GENEL OLARAK KONULU TEFSİR METODU	5
2.1 Doğuşu ve Gelişimi	7
2.2 Konulu Tefsirin Önemi	8
2.3 Konulu Tefsir Çeşitleri Ve Bu Alanda Yapılmış Çalışmalar	10
2.3.1 Kur'ân Bütünlüğünü Esas Alan Konulu Tefsir	10
2.3.2 Sûre Bütünlüğüne Münhasır Konulu Tefsir	11
3. İLK ALTI ASIRDA ŞÖHRET BULAN MÜSTAKİL TEFSİR ÇALIŞMALARI	12
3.1 Tedvin Dönemi Çalışmaları	12
3.1.1 Mukâtil b. Süleyman	12
3.1.2 Abdurrezzak b. Hemmam	13
3.2 Lugavî Tefsir Çalışmaları.....	14
3.2.1 Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyad el-Ferrâ.....	14
3.2.2 Ebu Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ	14
3.3 Rivayet ve Dirayet Tefsir Çalışmaları.....	15
3.3.1 Muhammed İbn Cerir et-Taberî	15
3.3.2 Muhammed Hüseyin b. Mes'ud b. Muhammed Beğavî	16
3.3.3 Abdulhak b. Gâlip b. Atiyye	17
3.3.4 Ebu'l-Ferec Abdurrahman İbnu'l-Cevzî	17

3.3.5	Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî.....	18
3.3.6	Nâsiruddîn Ebû Said Abdullah b. Ömer eş-Şirâzî el-Beydavî.....	18
BÖLÜM 1: İLK DÖNEM TEFSİRLERİ ÇERÇEVESİNDE NÛH SÛRESİ TEFSİRİ		20
1.	NÛH SÛRESİNE GENEL BAKIŞ	20
1.1	Sûrenin Metni	20
1.2	Sûrenin Meali	21
1.3	Sûrenin Adı.....	22
1.4	Nüzûl Sebebi	22
1.5	Sûrenin Önceki ve Sonraki Sûrelerle Münâsebeti.....	24
1.6	Sûrenin Muhtevası.....	26
1.7	Sûrenin Ayırt Edici Özellikleri.....	27
1.8	Sûrede Geçen Kelimelerin Tahlili.....	29
1.9	Kıraat Farklılıkları	35
2.	ANA KONULARIYLA NÛH SÛRESİ TEFSİRİ	36
2.1	HZ. NÛH'UN KAVMİNE RESUL/NEZİR OLARAK GÖNDERİLMESİ....	36
2.1.1	Hiz. Nuh'un Gönderilen İlk Nebi Olması	37
2.1.2	Hiz. Nûh'un Kavmini Allah'a Davet Etmesi	39
2.2	HZ. NÛH'UN DAVETİNDE ELE ALINAN KONULAR.....	42
2.2.1	Davet Süreci	43
2.2.2	Nûh Kavminin Tavrı	47
2.2.3	Yaratılış Delillerinin Gösterilmesi	50
2.3	HZ. NÛH'UN KAVMİNİ ŞİKÂYET ETMESİ.....	54
2.3.1	Elit Tabakanın Baskısı	54
2.3.2	Nûh Kavminin Taptığı Putlar	56
2.4	İNKÂRCILAR HAKKINDA VERİLEN TÛFÂN HÜKMÜ	60
BÖLÜM 2: NÛH SÛRESİNDE ELE ALINAN KONULARIN TARİHİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ		66
1.	RİSALET VE DAVET TARİHİ	66

1.1	Risalet Tarihinde Peygamber Kıssalarının Gayesi	69
1.2	Risalet Tarihinde Peygamber Kıssalarının Tarihi Değeri	72
1.3	Peygamberlerin Davetlerinin Genel Özellikleri	73
1.4	Nûh Peygamber'in Mücadelesi ve İlâhî Yardım Talebi.....	77
2.	İLAHİ AZÂB TÛFÂN VE TÛFANIN TARİHSEL GERÇEKLİĞİ.....	79
2.1	İLAHİ AZÂB TÛFÂN	80
2.1.1	Tebliğin Son Merhalesi ve Tûfânın Sebepleri.....	82
2.1.2	Geminin İnşası.....	84
2.1.3	Tandırın Kaynaması ve Gemiye Alınanlar.....	87
2.1.4	Tûfânın Süresi ve Zamanı	90
2.1.5	Suların Çekilmesiyle Tûfânın Sona Ermesi ve Hz. Nûh'un Oğluyla Arasında Geçenler.....	93
2.1.6	Geminin Karaya Oturması	95
2.2	TÛFÂNIN TARİHSEL GERÇEKLİĞİ	96
3.	TÛFÂN İLE İLGİLİ PROBLEMLER	100
3.1	GEMİNİN İNDİĞİ YER İLE İLGİLİ PROBLEMLER.....	100
3.1.1	Ararat Dağı.....	101
3.1.2	Cûdi Dağı	103
3.2	TÛFÂNIN KAPLADIĞI ALAN İLE İLGİLİ PROBLEMLER	106
3.2.1	Tûfânın Evrensel Olduğunu Savunanlar	107
3.2.2	Tûfânın Bölgesel Olduğunu Savunanlar	109
4.	HZ. NÛH'UN MESAJININ GÜNÜMÜZ İNSANINA KATKISI	111
	SONUÇ	115
	ÖZGEÇMİŞ	116
	KAYNAKÇA.....	117

KISALTMALAR

a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.s.	: Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
c.c.	: Celle Celâluhü
D.İ.A.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.z.	: Hazreti
M.Ü.S.B.E	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
r.a	: Radıyallahu Anh
s.	: Sayfa
s.a.s.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
trc.	: Tercüme
tsz.	: Tarihsiz
thk.	: Tahkîk
OMÜİFD	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ö.	: Ölümü
vb.	: Ve Benzeri
vs.	: Ve Saire

ÖZET

ŞÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: İLK DÖNEM TEFSİRLERİNDE NÛH SÛRESİ TEFSİRİ
VE SÛREDEKİ KONULARIN TARİHİ AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezin Yazarı:
Hasan AKMAN

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ

Kabul Tarihi:

Sayfa Sayısı: IX (ön kısım) + 122(tez)

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Bilim Dalı: Tefsir

İlâhi vahyin son halkası Kur'ân-ı Kerîm, geçmişte yaşanan tarihi hâdiseleri yeniden konuşulmamak üzere tarihin tozlu raflarına kaldırmıyor; tam aksine ilk zamanlardaki insanların yaşadığı sosyal gerçeği ve ortamı canlı bir şekilde bizlere aktarıyor. Bu manayı ifade eden sahneleri Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e kadar gelen elçilerde görmek mümkündür. Aynı şekilde Vahy-i İlâhî, Nûh'u (a.s.) tarihin derinliklerinden alıp hiç eskitmeden aktarıyorsa bu, tarihin arkaplanının daha iyi okunması içindir. Kur'ân-ı Kerîm tarafından aktarılan peygamberler içinde en çok sözü edilen peygamberden biri Hz. Nûh'tur (a.s.) denilebilir. Ancak her nedense gemisinin izlerini aramak, ilâhî mesajın önüne geçebilmektedir.

Çalışmamız, özellikle ilk dönem tefsirlerinde Nûh sûresi ve tûfân hâdisesini ele alır. Bununla birlikte tûfân hâdisesine dair tarihsel problemler ve Nûh peygamberin evrensel mesajını ele aldığı için dikkate değer bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Nûh, Nûh Suresi, Nûh'un Mesajı, Tufan, Gemi, Cûdi Dağı

SUMMARY

Şırnak University Institute of Social Sciences

Abstract of Master's Thesis

Title: THE EXEGESIS OF “THE SURAH NOAH” IN THE EARLY EXEGESES ERA AND EVALUATION OF THE SUBJECTS IN THE SURAH WITH A HISTORICAL POINT OF VIEW	
Author: Hasan AKMAN	Advisor: Assist. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ
Acceptance Date:	Number of page: IX (intro part) + 122 (thesis)
Major Program: Fundamental Islamic Sciences	Minor Program: Interpretation
<p>The Holy Qoran, the last piece of the divine revelation, doesn't put the historical events away in the archive of history so that they will not be talked about any more. But in a lively way it reports us the social realities and the social environment that the first people lived in. It is possible to see such scenes in the lives of messengers from Adam to Mohammed (peace and blessings be upon them). In the same way the divine revelation takes Noah from deep points of the history and puts him forward. And this is to better see the background of the history. It can be said that among the other messengers reported by the Holy Qoran, the most topical messenger is Noah. But somehow looking for the traces of his ship is focused on rather than the divine message.</p> <p>Our study is especially about the “Surah Noah” and “The Big Flood” in the early exegeses. And also it is a notable subject because this study deals with historical problems about the Big Flood and the universal message of Noah.</p>	
Keywords: Noah, The Surah Noah, The Message Of Noah, The Big Flood, Ship, Mount Cudi.	

GİRİŞ

1. KONUNUN ÖNEMİ, METODU VE AMACI

1.1 Konunun Önemi

İstediği bilgiye en kısa yoldan ve fazla çaba göstermeden ulaşmak isteyenlere faydalı olması için son yirmi-otuz yıldan bu yana belirli bir konuyu ele almak sûretiyle tefsir çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde bu çalışmada Nûh sûresinde ele alınan konuların tümü bu yöntemle sûre bütünlüğü çerçevesinde ele alınmıştır.

Sûre müstakil olarak Nûh peygamberin risâletini başlangıcından sonuna kadar ele almaktadır. Sûrede gelişen olaylar Hz. Muhammed'in (s.a.s) risâletiyle büyük oranda örtüşmektedir.¹ Bu yönüyle Nûh Sûresi diğer sûrelerden ayrılmakta ve önem arz etmektedir. Yapılan çalışma, sûrede işlenen konuların ilk dönem tefsirlerinde ele alınış biçimini görme imkânı sunmaktadır. Bu yolla diğer dinlerdeki Nûh tûfânı ile ilgili rivayetleri karşılaştırma imkânı olacaktır.

Sûrede daha çok Hz. Nûh'un (a.s.) risâlet ve davetine, gönderildiği toplum ile arasındaki mücadeleye ve bunların detaylarına dikkat çekilmiştir. Sûrede, Mekki sûrelerde olduğu gibi kutsala olan saygının tesisi, tevhid inancının toplum yapısında oturtulması anlatılmıştır. Ayrıca putların isimleri de verilmek sûretiyle bunların toplumda meydana getireceği tahribata değinilmiştir. Yine sûrede gece gündüz, kesintisiz bir davet ve tebliğ faaliyetinin yürütüldüğünün altı çizilmiştir. Vahye muhatap olanların bu çabayı ve seferberliği görmezden gelerek kulak tıkamaları ve azabı talep etmeleri anlatılmakta, daha sonra Hz. Nûh'un (a.s.) duasıyla tûfân hadisesi yaşanmaktadır.²

Ancak sûrede bunlar anlatılırken yaşanan hâdiselere tarihin belli bir zamanında yaşanmış ve bitmiş vakıalar şeklinde bakamayız. İnsanlığın beklentisi, arkeolojik

¹ İslamoğlu, Mustafa, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, Akabe Vakfı Yayınları, İstanbul 2011, s. 431.

² Yaşaroğlu, Mehmet Kamil, "Nûh Sûresi" *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII/231.

araştırmalardan daha çok Nûh'un (a.s.) getirdiği ahlaki değerlerin, bu günün insanına bir ufuk açmasıdır. Hz. Nûh ve diğer elçiler, her zaman getirdikleri İlâhî mesajlarla toplumu inşa etmişlerdir. Öyle ki Kur'an-ı Kerim geçmiş peygamberlerden söz ederken zaman ve zemine fazla dikkat çekmemiştir. Diğer ilâhi kaynaklarda ise Nûh (a.s.) ve tûfân ile ilgili zaman ve mekndan söz edilmesi, Hz. Nûh'un gemisinin izlerini arama gibi hâdiselerin ayrıntıları üzerinde durulması, asıl olan İlâhî mesajın gözden kaçmasına sebep olmakatadır.

1.2 Çalışmanın Metodu

Ele aldığımız çalışma bir "Konulu Tefsir" alışması olduğu için öncelikle bu alan hakkında genel hatlarıyla bilgilere yer verdik. Konulu Tefsirin tanımı, doğuşu, gelişimi, önemi ve eşitleri ile sınırlı tuttuk. Bu alanla ilgili yapılmış çalışmaları ve müelliflerini zikrettik. Ayrıca bu çalışmada ilk altı asırdaki şöhret bulmuş tefsirlerden istifade etmekle birlikte kısmen de olsa önemli bulduğumuz diğer tefsirlerden de yararlandık. Bu dönemin tanınmış tefsirlerini de Ulmu'l-Kur'an alanındaki eserlerden istifade etmek sûretiyle kendi içinde e ayırdık. Bununla birlikte tanınmış tefsirler ve müelliflerinin önemli gördüğümüz özelliklerini, yararlanılan kaynakları kısa bir şekilde zikrettik.

Giriş mahiyetinde verilen bilgilerden sonra çalışmayı iki bölüme ayırdık. Birinci bölümde srenin adı, nüzûl sebebi, kendinden önceki ve sonraki süre ile münasebeti, srenin muhtevası ve içerdiği mesajları önbilgi olacak şekilde ele aldık. Srede geçen ana konuları ilk altı asırdaki tanınmış tefsirlerde inceledik. Bu bölümün ilk iki başlığında Hz. Nûh'un, kavmine uyarıcı olarak gönderilmesi, onları davet etmesi, kavminin inatçı tavırları karşısında Hz. Nûh'un, knattaki yaratılışı Allah'ın (c.c.) varlığına delil olarak göstermesi ele alındı. Daha sonraki başlıklarda kavminin ileri gelenlerinin baskı ve propagandaları, bunların neticesinde haklarında helak hükmünün verilmesi, âyet veya âyet grupları şeklinde çalışıldı.

İkinci bölümde ise srede geçen konuları tarihî açıdan ele aldık. Bu bölümdeki konuları genel olarak üç başlıkta değerlendirdik. Birincisinde Hz. Nûh'un risalet ve davetini, tarihî açıdan inceledik. Bu başlığın altında, tarihî süreç içerisinde peygamberlerin davetinin genel özelliklerini, tarihî süreç içerisinde peygamber

kıssalarının tarihî değerini, gaye ve amaçlarını ele aldık. Ayrıca bu başlığın altında Nûh peygamberin davet mücadelesi ve İlâhî yardımını istemesi konusunu işledik.

İkinci başlıkta ise tûfân hâdisesini tarihsel gerçekliği ile birlikte ele aldık. Daha sonra tûfân ile ilgili birtakım tarihsel problemlerden bahsettik. Bunlardan en çok dile getirilen, geminin hangi dağa demirlediği ve tûfânın kapladığı alanla ilgili bilgilere yer verdik. Ayrıca çalışmamızda Hz. Nûh'un mesajının günümüz insanı için nasıl önem arzettiğini göstermeye çalıştık.

Nûh sûresinde tûfân hâdisesine çok az yer verilmiştir. Sûre, Nûh'un (a.s.) risâletini ve davet mücadelesini ele alır. Sûrede Nûh, (a.s.) davete icabet etmeyen inkârcıları inatçı tavırlarından dolayı Allah'a (c.c) şikâyet etmiş, ardından tûfân hâdisesi vuku bulmuştur. Bu konu sûrenin yirmi beşinci ayetinde "*Günahları yüzünden tufanda boğuldular.*"³ şeklinde yer almıştır. Geminin yapılma süreci ve tûfân hâdisesiyle ilgili bilgiler daha çok Hûd, A'râf ve Mü'minûn⁴ sûrelerinde ayrıntılı bir şekilde geçmektedir.⁵ Sûredeki konular ve özellikle tûfân hâdisesi ilk dönem tefsirlerinde incelenecektir. Sûrenin özel ve genel hedefleri, maksadı ve ihtivâ ettiği konuları, konularının birbirleri ile olan irtibatları açıklanarak sûre bir bütün hâlinde⁶ değerlendirilecektir.

Hz. Nûh'la ilgili yapılmış belli başlı bazı çalışma, kitap, tez ve makaleleri şöyle sıralayabiliriz: Hüseyin Güneş, "*İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*"; Abullah Yaşın, "*Nuh Peygamber Tûfanı ve Cûdi Dağı*"; Ahmet Musaoğlu, "*Tarihsel Bir Gerçek Nûh (a.s.) Tûfanı*"; "*Nûh'un Gemisi Cûdi'de*"; Bilal Aksoy, "*Çağdaş Bilimlerin Işığında Nûh'un Gemisi ve Tûfan*"; Hikmet Tanyu, "*Nûh'un Gemisi ve Ermeniler*"; Bahattin Dartma, "*Dini ve Arkeolojik Veriler Bağlamında Nûh Tûfanı*"; Emine Gürsoy Naskali, "*Nûh Kitabı*"; Halil Bayraktar,

³ Nûh, 71/25.

⁴ Bkz. Hûd, 11/25-49; A'râf, 7/59-64; Mu'minûn, 23/23-30.

⁵ Açıklan, Bünyamin, "Tefsir Litaretüründe Nûh (a.s.) Kıssası", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, s. 35; Güneş, Hüseyin, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, İlahiyat Yayınları, Ankara 2014, s. 37.

⁶ Keskin, Hasan, "Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresinin İncelenmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXI/2, 2009, s. 71.

Küresel Yok Oluş: Nûh Tûfanı,” Emre Özdoğan, “*Tanrı Dağlarındaki Sır Nûh’un Gemisi,*” yayınlanmış kitaplardır.

Hiz. Nûh’la ilgili yayınlanmış makalelerden başlıcaları şunlardır: Mehmet Katar, “*Nûh’un Laneti İle Arz-ı Mevud Arasındaki İlişki*”; Bahattin Dartma, “*Nûh’un Gemisinin Demirlediği Yere Dair*”; Zeki Tan, “*Nûh Sûresi Bağlamında Küresel Ahlak Bunalımına Hiz. Nûh’un Mesajının Katkısı*”; Hasan Keskin, “*Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresinin İncelenmesi*”; Musa Kazım Yılmaz, “*Kur’ân-ı Kerîm ve Tefsirlerde Hiz. Nûh ve Tûfa,*”; Süleyman Mollaibrahimoğlu, “*Nûh (a.s.) Kıssası*”; Mehmet Maksudoğlu, “*Nûh (a.s.) Tûfanı*” bu makalelerden bazılarıdır.

Arap dünyasında Hiz. Nûh’la ilgili yapılmış bazı çalışmalar ise şunlardır: Ali Talab Jafar, “*Sefînetu Nûh*”; Yahya b. Muhammed Zemzemi, “*el-Hivari’l-Kur’ân fi Diraseti’l-Kur’ân*”, Camiatu Bahreyn, “*Tûfanu Nûh Beyne’l Hakikati ve’l Evhâm*”; Sa’d Hatim Merze, *Tûfanu Nûh Beyne’l Kur’âni’l-Kerîm ve’t-Tevrat ve Melhemeti Kelkamış*”.

Nûh’la (a.s.) ilgili yayınlanmış tezler ve sempozyumlardan adı sıkça dile getirenler şunlardır: Doktora Tezi olarak Eldar Hasanov, “*Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nûhilik*” adlı çalışmasıdır. Yüksek Lisans Tezi çalışmalarını ise Abdullah Temizkan, “*Kur’ân’da Sabır: Hiz. Nûh Örneği*”; Mualla Demirer, “*Tevrat ve Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Nûh kıssası*”; Osman Kaya, “*Kur’ân’da Nûh’un (a.s.) Kıssası*”; Mehmet Salih Öğün, “*Kur’ân’da Hiz. Nûh ve Hiz. İbrahim Kıssaları*”; Nadim Macit, “*Hiz. Nûh ve Nübüvveti*” olarak sıralayabiliriz. Başlıca yapılmış sempozyum çalışmaları ise şöyledir: *Uluslararası Ağrı Dağı ve Nûh’un Gemisi Sempozyumu, Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu, Uluslararası Hiz. Nûh ve Cudi Dağı Sempozyumu* bunlardan bir kaçıdır.

1.3 Çalışmanın Amacı

Kur’ân-ı Kerîm’de bize aktarılan peygamberlerin içinde en çok sözü edilen peygamberlerden biri Hiz. Nûh’tur denilebilir. Milattan önce yaklaşık 4000’li yıllarda

yaşadığı söylenen⁷ Hz. Nûh'un hayatı, mücadelesi, kavmiyle olan münakaşaları, ailesi ile olan ilişkileri en son ilâhi mesaj olan Kur'ân-ı Kerîm'de aktarılmaktadır.⁸

Kur'ân-ı Kerîm tarihî olayların toplumda değişim ve dönüşüm meydana getiren karelerine dikkat çekmiştir. Bu kareleri de Hz. Âdem'den Hz. Peygamber'e (s.a.s) kadar gelen elçilerin hayatlarında görebiliyoruz. Kur'ân-ı Kerîm meydana gelen olayları ele alırken tarihe kesik dönemler halinde bakmaz. Tarihi bütün olarak görür. İnsanları eğlendirmek ve edebî zevklerini tatmin etmek için hiç bir hadise zikredilmez. Kur'ân-ı Kerîm *“Sizden önce, Allah'ın koymuş olduğu hayat kanunlarına uygun olarak nice olaylar, ümmetler geçti... İsterseniz dünyayı gezip dolaşın da dini yalan sayanların âkibetlerini görün”*⁹ derken insanlığın eski dönemlerden kalan kalıntıları, ekonomik ve sosyal sistemleri, ahlakî yapıları, tarih içinde geçirdikleri sıkıntılar ve bunların sebepleri hakkında düşünülmesini istemektedir.

Hz. Nûh'un kıssası ve geçmiş topluluklara ait kıssalarda öne çıkan esas unsur, toplumda ilâhi bir ahlakın inşasının olduğu görülmektedir. Sosyal olaylarla ilgili hususlar değişkenlik gösterirken ahlaka ait değerler evrensel olma özelliğine sahiptirler. Örneğin başta Hz. Nûh olmak üzere bütün peygamberlerin ortak mesajlarında “emniyet ve güven”¹⁰ konusu değişmez bir sabite olarak güncelliğini korumaktadır. Biz de çalışmamızda Nûh sûresi ve konularını ana ve tâli kaynaklarda araştırmakla birlikte ilâhî vahyin vermek istediği mesaja dikkat çekmek istedik.

2. GENEL OLARAK KONULU TEFSİR METODU

“Konulu Tefsir” bir sıfat tamlaması olup “*et-Tefsiru'l-Mevdûi*” terkibinden oluşmaktadır.¹¹ “Tefsir” kelimesi tef'îl vezninde olup “*fesr*” veya taklip yoluyla

⁷ Dartma, Bahattin, *Dini ve Arkeolojik Veriler Bağlamında Nûh Tûfanı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2005, s. 34-39.

⁸ Bkz. A'râf, 7/59-64; Tevbe, 9/70-73; Hûd, 11/25-49; Mü'minun, 23/23-37; Şuarâ, 26-105-122.

⁹ Âl-i İmrân, 3/137.

¹⁰ Bkz. Şuarâ, 26/107, 125, 143, 162, 178.

¹¹ Abdussettar, Fethullah Said, *el-Medhel ile't-Tefsiri'l-Mevdûi*, Daru't-Tevzi' ve'n-Neşri'l-İslamiyye, Kahire 1986, s. 5.

“sefera” köklerinden türetilmiştir. “Fesr” sözlükte bir şeyi açıklamak, ortaya çıkarmak ve üzeri örtülü bir şeyi açmak gibi manalara gelmektedir. Bu manaları da ifade ettiği için herhangi bir hastalığı teşhis etmek için yapılan tahlil örneğine de “fesr” denmektedir.¹² Araplar, bir kadın yüzünü açtığında “Sefereti’l-mer’etü” derler.¹³

Türkçe karşılığını “konu” olarak çevirebileceğimiz “Mevdu” kelimesi lügat olarak “bırakmak, doğurmak, yaratmak, aşağı indirmek, iflas etmek, değerini düşürmek ve bir binayı vaz’ etmek yani inşa etmek...” gibi anlamları ihtiva eder.¹⁴

“et-Tefsiru’l-Mevdû” terkinin kelimelerini lügavî açıdan tahlil ettikten sonra “Konulu Tefsir” sıfat tamlamasını açıklayabiliriz. Konulu Tefsir, manalarını beyan etmek, asıllarını ortaya çıkarmak için özel şartlarla ve hususi bir şekilde değişik ayetleri bir araya toplamak ve üzerinde derinlemesine düşünmek sûretiyle mana ve gaye bakımından bir olan Kur’ân-ı Kerîm’in konularını araştıran bir ilimdir.¹⁵

Kur’ân-ı Kerîm, İslamın ilk dönemlerinden günümüze kadar farklı şekillerde açıklanmış ve yorumlanmıştır. Sahabeler, tabiin, etbau’t-tabiin ve onlardan sonra gelenler, farklı yaklaşım ve anlayışlarına göre Kur’ân-ı Kerîm’i tefsir etmeye çalışmışlardır. Bu yöntemler toplumların ve zamanın değişmesiyle farklılık arz etmiştir.

Yeryüzünde Kur’ân-ı Kerîm hariç her kitap ve her tutulan yol zamanın karşısında yıpranmaktadır. Oysa Kur’ân-ı Kerîm insanların hayatındaki her değişimde canlılığını koruyabilen bir kitaptır. Buna delil olarak çağımızda insanların ihtiyaçları sonucunda birçok alanda ortaya çıkan ihtisaslaşmaları gösterebiliriz. İlim

¹² Zerkeşî, Bedrüddin Muhammed b. Abdullah, *el-Burhân fî ulûmi’l-Kur’ân*, thk. Muhammed Ebu’l-Fadl İbrahim, Daru’t-Turas, Kahire 1957, II/147.

¹³ Zerkeşî, *el-Burhân*, II/147.

¹⁴ İsfehânî, Râğıb, Ebu’l-Kasım el-Huseyn b. Muhammed, *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut 1992, s. 525.

¹⁵ Abdussettar, *el-Medhel*, s. 20.

sahasındaki uzmanlaşmalar da bu doğrultudadır. Temel dini alanlarda özellikle de tefsirde bu ihtiyaçtan kaynaklanan bir yönelim mevcuttur.¹⁶

Biz de çalışmamızın giriş bölümünde, günümüzde üzerinde akademik çalışmaların yapıldığı Konulu Tefsir Metodu'nun tanımı, doğuşu, gelişmesi ve çeşitleri hakkında kısaca bilgi vermeye gayret edeceğiz.

2.1 Doğuşu ve Gelişimi

Konulu Tefsir yönteminin ortaya çıkışıyla ilgili farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüş sahiplerinin bir kısmı konulu tefsirin son asırda ortaya çıktığını savunurken diğer bir kısmı da bunu Hz. Peygamber (s.a.s) zamanına kadar götürmektedir. Bazı âlimler, Ulumu'l-Kur'ân'a dair ele alınan konuları da Konulu Tefsir çerçevesinde değerlendirmiştir.¹⁷

Konulu Tefsiri Hz. Peygamber'in (s.a.s) zamanına kadar dayandıranlar; Hz. Peygamber Dönemi, Sahabe ve Tabiin Dönemi, Tedvin ve Tedvin Sonrası Dönem bir de son asırda adı sıklıkla duyulan İhtisaslaşma Dönemi Konulu Tefsir Çalışmaları şeklinde bir taksimata tabi tutarlar.¹⁸

Hız. Peygamber, bazı durumlarda problem teşkil eden hususları açıklamak ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak maksadıyla Kur'ân'ı, Kur'ân ile tefsir etmek sûretiyle Konulu Tefsir uygulamasını başlattığını göstermektedir.¹⁹ Sahabe ve Tabiin dönemlerinde de Kur'ân'ı tefsir etme faaliyetleri devam etmiştir. Bu iki nesil, değişen şartlara ve durumlara göre, karşılaşılan problemleri çözmek için öncelikle Kur'ân-ı Kerîm'e, akabinde Hız. Peygamber'den (s.a.s) gelen haberlere bakıyorlardı.²⁰

¹⁶ Abdussettar, *el-Medhel*, s. 5.

¹⁷ Demirci, Muhsin, *Konulu Tefsire Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2006, s. 81.

¹⁸ Aydüz, Davut, *Tefsir Tarihi Çeşitleri ve Konulu Tefsir*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, s. 32-52; Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 81-87; Güven, Şahin, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, Şura Yayınları, İstanbul 2001, s. 63-82.

¹⁹ Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 81.

²⁰ Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 68.

Tedvin ve sonraki dönemlerde Hz. Peygamber, Sahabe ve Tabiin dönemlerinde müşahede edilen Kur'ân yorumuna dair bütüncül bakış devam ettiğini görmekteyiz. Ancak bu dönemde Konulu Tefsir kendini daha çok fıkıh alanında göstermektedir. Özellikle fakihler Kur'ânî naslara farklı yaklaşmak suretiyle bir taraftan kendi mezheplerini oluşturmuşlar, diğer taraftan da söz konusu görüşlerini bir araya getirmek sûretiyle ahkâm tefsirlerinin ilk örneklerini vermişlerdir. Böylece onların bu tarz faaliyetleri konulu tefsirin belki de zamanımızda kastedilen anlamıyla ilk nüvesini oluşturmuşlardır.²¹

Özellikle Müslümanların günümüzde maddi ve manevi açıdan geri kalmaları, bazı akademisyen ve düşünürleri, bu geriliği ortadan kaldırma ve Müslümanları bilinçlendirme düşüncesiyle harekete geçirmiştir. Bu da Konulu Tefsir alanında ihtisaslaşmanın gerekli olduğunu ortaya koymuştur. Böylece Konulu Tefsir, İslam âleminde 20. asırda Cemâleddîn Efgânî, Muhammed Abduh gibi şahsiyetlerle başlatılmış ve Abdullah Dıraz gibi şahsiyetler ile gelişmiş ve şekillenmiştir. İhtisaslaşma döneminin bir ürünü olarak söz konusu uyanış hareketi günümüzde özellikle yüksek lisans ve doktora çalışmaları olarak devam etmektedir.²²

2.2 Konulu Tefsirin Önemi

Günlük hayatın ihtiyaçlarını ve problemlerini göz önünde bulundurarak Kur'ân'a yönelmek sûretiyle bu ihtiyaçları karşılamak ve günümüz sorunlarına Kur'ânî bir bakış açısıyla sistemli bir şekilde başlamak önemli bir hal almıştır.

İhtisaslaşma, herhangi bir konuyu genel hatlarıyla ele almanın ötesinde, konuyu en ince ayrıntısına varıncaya kadar tüm birimlerine inerek teker teker incelemek ve bunu yaparken de işlenen konuyu iyice kavrayıp tümevarım yöntemiyle bir sonuca ulaşmaktır. Bu da zaman ve enerji tasarrufu sağlamakta,

²¹ Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 85.

²² Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 84-86; Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 87-88.

problemlerle karşılaşan veya bir konu hakkında bilgi sahibi olmak isteyen birine büyük bir kolaylık sağlamaktadır.²³

Bilimsel yöntemlerin ve ilim sahalarındaki uzmanlaşmanın rağbet gördüğü asrımızda bu araçları kullanmak Kur'ân'ın mesajlarını insanlığa sunmanın önemli yollarından biridir. Konulu Tefsir çalışmaları sayesinde farklı ilim dalları ve meslek gruplarına ait insanlara kendi anladıkları dilde ve şekilde Kur'ân-ı Kerîm'in mesajını ulaştırmak daha kolaylaşmaktadır.²⁴ Bu manada İbrahim sûresinde Allah (c.c.) şöyle buyurur: “(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik.”²⁵ Ayet-i Kerîmeden de anlaşılacağı üzere peygamberlerin kendi kavimlerinin diliyle gönderilmelerinin sebebi, onlara Allah'ın âyetlerini ayrıntılarıyla açıklamak içindir. Her kavmin peygamberi, mesajını o kavmin dili ile onlara ulaştırır. Bu da tek başına yeterli değildir. Bu mesajları toplumun anlayabileceği yöntem ve üslupla sunması gerekir.²⁶ Bu manada peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: “İnsanlara bildikleri şeyden bahsedin. Yoksa siz Allah ve Resulünün yalanlanmasını mı istiyorsunuz?”²⁷

Netice olarak Konulu Tefsir Metodu ve bu alanda yapılan çalışmaların fayda ve önemini şöyle sıralayabiliriz: Konulu Tefsir, müfessiri hataya düşmekten ve taassuptan korur. Çağımız insanına Kur'ân'ın mesajını ulaştırmada güvenli bir yöntemdir. Kur'ân'ın yeni mucizevî yönlerini ortaya çıkarır; müfessire bütüncül ve kapsamlı bir bakış açısı kazandırır. Yeni Kur'ânî araştırmalara imkân hazırlar. Kavramsal çalışmalara yön verir. Araştırmacının maksada ulaşmasında pratik bir yöntem verir. Çağdaş ve İslâmî bir eğitim-öğretim modeli sunar. Kur'ân'a yöneltilen şüphe ve itirazlara kapsamlı cevap verebilme imkânı sağlar.²⁸

²³ Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 87.

²⁴ Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 111.

²⁵ İbrahim, 14/4.

²⁶ Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 111.

²⁷ Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîh-i Buhârî*, Matbaatu's-Selefiyye, Kahire 1981, İlim/49.

²⁸ Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 108-130.

2.3 Konulu Tefsir Çeşitleri Ve Bu Alanda Yapılmış Çalışmalar

Konulu Tefsir metoduyla ilgili telif edilen eserlere bakıldığında farklı taksimatlar yapılmıştır. Bazı âlimler konulu tefsirleri bir başlık altında ele alırken, bazıları iki kısma, bazıları da üç kısma ayırmaktadır. Bununla beraber Konulu Tefsir çalışmaları genel olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır.²⁹ Bunlar, Kur'ân bütünlüğünü esas alan konulu tefsir çalışmaları ile Sûre bütünlüğünü temel alan konulu tefsir çalışmalarıdır.

Bu alanda son zamanlarda çok sayıda çalışmalar meydana getirilmiştir. Bunlardan adı sıkça duyulan müellifler ve eserlerinden bazıları şunlardır: Mahmud Hicâzî, “*el-Vahdetu'l-Mevdûyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*”; Fethullah Saîd Abdussettar, “*el-Medhal ile't- Tefsiri'l-Mevdûî*”; el-Kasım Muhammed, “*et-Tefsiru'l-Mevdûiy*”; el-Elme'iyîy Zahir b. Avâd, “*Dirâsât fi't-Tefsiri'l-Mevdûî li'l- Kur'âni'l-Kerim*”; Abdulcelîl Abdurrahman, “*et-Tefsiru'l-Mevdûî li'l-Kur'ân fi Kefeteyi'l-Mizân*”; Ahmed es-Seyyid el-Kûmî ve Ahmed Yusuf el-Kâsım, “*et-Tefsiru'l-Mevdûî*”; Abdulhay el-Feramâvî, “*el-Bidâye fi't-Tefsiri'il-Mevdûî*”; Mustafa Müslim, “*Mebâhis fi't-Tefsiri'l- Mevdûî*”; Şahin Güven, “*Çağdaş Tefsir Çalışmalarında Konulu Tefsir Metodu*”; Mehmet Sait Şimşek, “*Günümüz Tefsir Problemleri*”; Davut Aydüz, “*Tefsir Tarihi Çeşitleri ve Konulu Tefsir*”.³⁰

2.3.1 Kur'ân Bütünlüğünü Esas Alan Konulu Tefsir

Bunu da kendi içerisinde ikiye ayırabiliriz. Birincisi; konulu tefsir çeşitlerinde araştırmacıların daha çok üzerinde ittifak ettiği; herhangi bir konuyu Kur'ân bütünlüğü içerisinde belli kuralları esas alarak incelemektir.³¹ Böyle bir araştırma yapacak olan biri öncelikle ele almak istediği konu ile ilgili bütün âyetleri bir araya getirmeli; daha sonra konunun ana unsurlarını bu âyetler ışığında değerlendirmeli. Bu değerlendirmenin sonunda konunun ana ve alt başlıklarını şekillendirmelidir. Bu

²⁹ Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 133; Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 96.

³⁰ Aydüz, *Tefsir Tarihi Çeşitleri ve Konulu Tefsir*, s. 196.

³¹ Abdussettar, *el-Medhel*, s. 56-74; Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 133-150; Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 96-109.

başlıkları oluştururken de konuları farazi olarak değil toplumun gerçekleri, problemleri ve bunlara getirilecek çözüm önerileriyle birlikte işlemesi önemlidir.³²

İkincisi, Kavram Tefsiridir. Bu da Kur'ân da yer alan bir kavramı ayrıntılı bir şekilde araştırıp incelemektir. Bunun için de ele alınacak olan söz konusu kavramın aynı kökten olan kelimelerini Kur'ân-ı Kerîm de geçen âyet-i kerimelerde tespit etmekle bu çalışmaya başlanır. Âyetlerde geçen bu kelimelerin ayrıntılı bir şekilde semantik tahlilleri yapılır, sözlük ve ıstılah anlamları çıkarılır. Daha sonra kavramın geçtiği âyette siyak ve sibaka göre kazandığı anlama bakılır. Bu yolla çalışılan kavramın zaman içerisinde kazandığı veya kaybettiği manalar tespit edilir.³³

2.3.2 Sûre Bütünlüğüne Münhasır Konulu Tefsir

Herhangi bir sûrenin ana hedefini tespit ederek ele alınan bir konuyu bu hedef doğrultusunda bütüncül bir şekilde ele almak sûretiyle yapılan çalışmalardır. Araştırmacılar bunu da daha çok iki bölüme ayırırlar. Birincisi Sûrede geçen tek bir konuyu ele almak sûretiyle yapılan sûre tefsirleri, ikincisi ise sûrenin ana konusu veya sûrede ele alınan konuların tamamı ele alınmak sûretiyle yapılan sûre tefsirleridir.³⁴

Kur'ân-ı Kerîm'de ele alınan bir sûrede işlenen konulardan birini tespit edip o çerçevede yapılan araştırmalarla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Sûrede ele alınan konunun, diğer Kur'ân sûrelerinde ele alınan konulardan farklı olması gerekir. Aksi takdirde konu, sûre ekseninde işlenen bir konu olmaktan çıkar, Kur'ân perspektifinde ele alınması gereken bir konu olmuş olur.³⁵

Kur'ân-ı Kerîm'deki sûrelerden birinde geçen bütün konuları ele almak sûretiyle yapılan sûre tefsirleri ile ilgili şöyle bir yol takip edilir. Öncelikle araştırmacı, tefsirini yapacağı sûreye bütüncül bir bakışla yaklaşarak sûrenin ana hedefini belirlemelidir. Daha sonra sûreyi konularına ayırarak her âyeti veya âyet

³² Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 97.

³³ Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 99.

³⁴ Aydüz, *Tefsir Tarihi Çeşitleri ve Konulu Tefsir*, s.175-176; Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 103-106.

³⁵ Demirci, *Konulu Tefsire Giriş*, s. 104.

grubunu ilgili olduğu konuyla birlikte değerlendirmelidir. Bu aşamada konuları oluşturan kavramların etimolojik ve semantik tahlillerini yapmalıdır. Sebebi nüzulleri varsa araştırmalıdır. Bundan sonra konuları sûrenin kendi bütünlüğü içerisinde bir arada değerlendirir, sûrenin nâzil olduğu sosyokültürel ortamı da göz önünde bulundurur. Tüm bu çalışmalar sonucunda sûrenin temel hedefi ve anlatmak istediği mesajların anlaşılabilmesi mümkün olabilecektir.³⁶

3. İLK ALTI ASIRDA ŞÖHRET BULAN MÜSTAKİL TEFSİR ÇALIŞMALARI

3.1 Tedvin Dönemi Çalışmaları

Bu dönemde yazılan tefsirlerin ortak özelliği dilbilimsel tefsirler olmalarıdır. Özellikle garip, müşkil, müphem, mücmel olan kelimelerin Arap dilindeki farklı etimolojik formlarını ve i'rab durumlarını ele almışlardır. Âyetlerin daha iyi anlaşılması için Arap şiirinden istişhadlarda bulunmuşlardır. Âyetlerin nüzul sebepleri, kıraat ve nesihle ilgili konuların ele alındığı bu tefsirlerde âyet ve sûre tertibine yer verilmekle birlikte Kur'ân-ı Kerîm'in her âyetine yer verilmemiştir.³⁷ Özetle bu dönemin tefsirleri daha çok dilsel nitelikler taşır. Şimdi bu dönemin önemli tefsirleri ve müellifleri hakkında tanıtıcı bilgiler vereceğiz.

3.1.1 Mukâtil b. Süleyman

Tefsir literatüründe, müstakil olarak eser verenlerin başında Mukâtil b. Süleyman (ö. 150/767) gelir. Mukâtil b. Süleyman'ı Kur'ân ilimleri içerisinde önemli kılan, Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar Osman mushafına göre ilk müfessir olmasıdır. Fikrî akımların çoğaldığı ve düşüncelerin yavaş yavaş oturmaya başladığı

³⁶ Güven, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, s. 147.

³⁷ Zehebî, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, Mektebetü'l-Vehbe, Kahire 2000, I/104.

hicri ikinci asrın ilk yarısında tefsirini yazmıştır. Eserinin adı “*et-Tefsîru'l-Kebîr*”dir.³⁸

Mukâtil b. Süleyman, isnada ehemmiyet vermeyen bir müfessir olarak tanınır. Ayrıca ehl-i sünnet tarafından benimsenmeyen *Müşebbihe* ve *Mücessime* gibi itikadî mezheplerin etkisinde kaldığı iddialarına maruz kalmıştır.³⁹ Böyle bir ilişkiyi reddeden İsmail Cerrahoğlu, Mukâtilin tefsirinde bu iddiayı doğrulayacak herhangi bir kanıtın bulunmadığını ileri sürmektedir. Mukâtil b. Süleyman’ın tefsiri dikkatli bir gözle incelendiğinde müfessir, tefsirinde *Müşebbihe* ve *Mücessimenin* sıfatlar konusundaki yaklaşımların bir tezahürü olan “istiva”, “yedullah” ve “vech” gibi kavramları selef görüşleri doğrultusunda ele aldığı görülür. Selef âlimlerinden Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve İmam Şafii (ö. 204/820) onun tefsirde bir otorite olduğunu kabul ederler.⁴⁰

3.1.2 Abdurrezzak b. Hemmam

Abdurrezzak b. Hemmam (ö. 211/827) tefsir ilminde adı geçmesine rağmen daha çok hadis alanında temayüz etmiştir. Malik b. Enes, (ö. 179/795) Süfyan b. Uyeyne, (ö. 198/814) Ma’mer b. Raşid (ö. 153/770) gibi hadis âlimlerinin yanında uzun süre kaldığı ve çok sayıda hadis yazdığı kaydedilmiştir. Ahmet b. Hanbel müfessir hakkında hayatının sonlarına doğru gözlerini kaybettiğini, dolayısıyla onda görme kusuru olduğu andan itibaren yapılan nakillere ihtiyatlı davranılması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte önemli hadis bilginleri kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Abdurrezzak b. Hemmam’ın tefsiri sahabe, tabiin ve daha sonrakilerden yapılan nakillerden oluşmaktadır. İsrâilî haberlere yer vermiş olup diğer dilbilimsel tefsirler gibi âyet ve sûre tertibine göre yazılmakla beraber her âyetin tefsiri yapılmamıştır.⁴¹

³⁸ Demirci, Muhsin, *Tefsir Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 110.

³⁹ Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, Fecr Yayınevi, Ankara 2005, s. 157.

⁴⁰ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 110.

⁴¹ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 115-116.

Hz. Ali'ye sevgi beslediği ve Hz. Muaviye'den hoşlanmadığı için onu Şiilikle itham edenler ortaya çıkmışsa da Ahmed b. Hanbel, ondan bu hususu teyit edecek bir şey işitmediğini belirtmektedir.⁴²

3.2 Lugavî Tefsir Çalışmaları

Hz. Muhammed (s.a.s) zamanında Arap dilinin fesahat ve belağattaki üstünlüğü Araplar tarafından iyi bilinmekteydi. Çok zengin olan Arap dili çeşitli lehçelere ayrılmıştı. Bu yönüyle zengin bir iştikâk kaynağına sahipti. Kureyş lehçesini kullanmayan Araplar Kur'ân-ı Kerîm'i okurken bu lehçeyi benimsemeye ve iyice anlamaya çalışıyorlardı. Müslümanlar için her sahada esas olan Kur'ân-ı Kerîm, lafızları bakımından olduğu gibi filolojik tetkikler için de en mühim bir kaynak teşkil etmektedir.⁴³ Bu bölümde ele alacağımız müellifler Kur'ân-ı Kerîm'i daha çok dilsel açıdan tefsir etmişlerdir.

3.2.1 Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyad el-Ferrâ

Ebu Zekriyya Yahya b. Ziyad el-Ferrâ'nın (ö. 207/822) eserinde daha çok nahiv ön plana çıkar. Tefsir sahasında kaleme almış olduğu eserinin adı "*Meâni'l-Kur'ân*" dır. Bu eser daha sonraki lügat ve gramer çalışmalarına kaynak teşkil etmiştir. Müellif, eserinde ilk önce izaha muhtaç kelimelerin i'râbını yapar ve bu doğrultuda mana vermeye çalışır. Nüzûl sebepleri, kıraat ve nesihle ilgi âyetlerin ele alındığı bu tefsirde âyet ve sûre tertibine dikkat edildiği görülür. Ancak her âyet ve sûre üzerinde durulmayıp i'râba konu olan âyetler ele alınmıştır.⁴⁴

3.2.2 Ebu Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ

Ebu Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ (ö. 210/825) Basra dil ekolünün en meşhurlarından biri olup tenkitçi ve iğneleyici bir üslûba sahip olması sebebiyle aleyhinde çok şey söylenmiş, Haricilik ve Kaderiyecilikle itham edilmiştir. Şahsına yapılan bu ithamların yanında döneminde yaşayan birçok âlim tarafından

⁴² Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 199.

⁴³ Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 211-213.

⁴⁴ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 113-114.

kendisinden övgüyle söz edilmiştir. Ebu Ubeyde, daha ziyade Arap dilinde ve eski Arap menkıbeleri hakkında geniş bilgiye sahip bir âlim olarak bilinmektedir. Ama o daha çok “*Mecâzu'l-Kur'ân*” adlı eseriyle ön plana çıkmıştır. Bu eserinde mecazla neyi kastettiğini uzun uzun anlatır. Ebu Ubeyde'nin ifade etmek istediği mecazın manası, daha sonraki belağat âlimlerinin ortaya koyduğu mecaz anlamından çok daha geniş bir manayı ifade eder.⁴⁵

3.3 Rivayet ve Dirayet Tefsir Çalışmaları

Rivayet tefsiri, Kur'ân'ın Kur'ân ile Hz. Muhammed'in (s.a.s) sünnetiyle tefsirini veya sahabenin âyetler hakkında Allah'ın (c.c.) muradını beyan etmeye yönelik nakillerini içerir.⁴⁶ Dirayet tefsiri sadece rivayetlere bağlı kalmayıp dil, edebiyat, din, mezhep bilgisi gibi farklı enstrümanlar kullanmak sûretiyle yapılan tefsirlerdir.⁴⁷

Hz. Muhammed, (s.a.s) ashabına Kur'ân'ın anlaşılması zor olan manalarını açıklamış, sahabeler de Hz. Muhammed'in (s.a.s) nakilleri ile birlikte kendi re'y ve içtihatlarını eklemişlerdir. Daha sonra bunu kendilerinden sonra gelen tabiine nakletmişlerdir. Tabiilerinde ellerinde Hz. Muhammed'in (s.a.s) ve sahabenin tefsirleri olmasına rağmen onlara da ayrıca kendi rey ve içtihatlarını eklediler. Çünkü Hz. Muhammed'in (s.a.s) yaşadığı dönemden uzaklaştıkça kapalı ve müşkil olan şeyler çoğalıyordu. Bu sebeple bunları açıklamak için tefsire olan ihtiyaç zamanla artıyordu.⁴⁸ Şimdi eserini daha çok rivayet tarzında kaleme alan meşhur müfessirleri ve eserlerini kısaca tanımaya çalışacağız.

3.3.1 Muhammed İbn Cerir et-Taberî

Rivayet tarzında eseri ilk olarak kaleme alan İbn Cerîr et-Taberî, (ö. 310/923) çok küçük yaşlardan itibaren ilim tahsiline başlamış, tefsir ilminin yanında kıraat, hadis, kelam ve tarih ilimlerinde en çok başvurulan ve bu alanların önde gelen

⁴⁵ Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 223.

⁴⁶ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 128; Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 524.

⁴⁷ Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 601.

⁴⁸ Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 525.

isimlerinden biri olmuştur. Bu özelliklerinin yanında aynı zamanda fıkıh alanında da müçtehit olarak görülmüş, kendisinden sonra bir süre fikirlerini savunan ve taklid edenler fıkıh mezhebi olarak görüşlerini benimsemişlerdir.⁴⁹ Eserinin adı “*Câmiu’l-Beyân ân Te’vîli âyi’l-Kur’ân*”dır.

Tefsirini, Kur’an’a dair rivayetleri bir araya getirme ihtiyacının hâsıl olması ve kendisine bunun bildirilmesi üzerine kaleme almıştır. Kıraatlerle ilgili görüşlerini özellikle belirtir. Eserinde isrâilî haberler oldukça çoktur. Bir konuyu ele alırken lehinde olan rivayetleri senedinde küçük bir değişiklik olsa bile bütün rivayetleri sıralar. Daha sonra aleyhteki rivayetleri de ardı ardına sıralar. Bu yönüyle Taberî, Kur’ân tefsirini baştan sona kadar rivayet yoluyla ve senetli bir şekilde oluşturması tefsir ilminde kendi eserinin rivayet tefsirlerinin ilki olarak anılmasını sağlamıştır.⁵⁰ Müfessir, âyetleri Kur’ân’ın diğer âyetleriyle tefsir eder. Onda bulamadığı zaman sırasıyla sünnet, sahabe, tabiin ve etbau’t-tabiin kavillerine bakar. Sözü edilen bu kaynaklarda aradığını bulamadığı zaman da Arap dili bilgilerine dayanarak âyetleri yorumlamaya çalışır. Bu yönüyle Taberî’nin tefsiri genel olarak rivayet tefsirleri arasında sayılsa da, bu özelliğinden ve rivâyetlere yönelik yapmış olduğu tenkit ve tercihlerden dolayı dirayet tefsiri özelliği taşımaktadır.⁵¹

3.3.2 Muhammed Hüseyin b. Mes’ud b. Muhammed Beğavî

Bilindiği gibi rivayet tefsirinin önemli kaynak eserlerinden biri de Muhammed Hüseyin b. Mes’ud b. Muhammed Beğavî’nin (ö. 510/1116) “*Meâlimu’t-Tenzîl*” adlı eseridir. Ömrünü Kur’ân ve sünnet kültürünün yaygınlaşmasına adanmış Beğavî, selefi bir çizgi takip etmiştir.⁵² Rivayet tefsirlerinin genel özelliği olan ve olumsuz olarak nitelendirilen isrâilî haberlere çokça yer vermiştir.⁵³ Kullandığı hadislerin büyük bir kısmı merfu’ olmakla birlikte mevkûf ve

⁴⁹ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 139.

⁵⁰ Zehebî, *et-Tefsir ve’l-Müfessirûn*, I/139.

⁵¹ Zehebî, *et-Tefsir ve’l-Müfessirûn*, I/140; Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 139-142.

⁵² Zehebî, *et-Tefsir ve’l-Müfessirûn*, I/157.

⁵³ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 146-147.

maktu' hadisler de eserinde rastlanmaktadır. Beğavî aynı zaman tefsirinde fıkıh ilmindeki yetkinliğini ortaya koymaktadır.⁵⁴

3.3.3 Abdihak b. Gâlip b. Atiyye

Abdihak b. Gâlip b. Atiyye (ö. 954/1151) pek çok âlim ve idareci yetiştiren bir ailede büyümüştür. İbn Atiyye islâmi ilimlerin hemen hemen her alanında kendini yetiştirmiştir. Özellikle Arap dilinde imam olarak tanınan İbn Atiyye edip ve şair olarak da bilinmektedir. Zeki ve cesur bir kişiliğe sahip olan adil bir kadı olarak da tanınmaktadır.⁵⁵

“*el-Muharreru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*” adlı eseri, me'sur tefsirlerin önemlilerinden sayılmaktadır. Rivayet ve dirayet yöntemini tefsirinde uygulayan İbn Atiyye dile olan hâkimiyetinden dolayı bazı âlimler tarafından Zemahşerî'nin tefsirinden üstün görmekte bazıları da İbn Atiyye'nin tefsirini Zemahşerî'nin tefsirine denk görmektedir. Kıraat farklılıklarına ve Arap şiirine eserinde önemli derecede yer vermektedir.⁵⁶ İbn Atiyye âyetleri açıklarken özellikle nüzul sebepleri ile ilgili rivayetleri kullanmak sûretiyle eserine daha çok değer katmaktadır.⁵⁷

3.3.4 Ebu'l-Ferec Abdurrahman İbnu'l-Cevzî

Çok yönlü bir âlim olan Ebu'l-Ferec Abdurrahman İbnu'l-Cevzî'nin (ö. 597/1201) eserleri daha çok tarih, biyografi, hadis, tefsir ve akaid alanlarına aittir. Eseri rivayet tefsirleri arasında gösterilmesine rağmen daha çok akaid ve kelim alanlarında yazdığı eserlerle ön plana çıkmıştır. Rivayet tefsirleri arasında önemli bir yere sahip olan eserinin adı “*Zâdu'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsir*”dir. Eserinde isnad zincirini hazfederek genellikle ilk râvînin adını verir. Zâdu'l-Mesîr, sebep-i nüzûl rivayetleri açısından önemli bir kaynak sayılmaktadır. İsrâiliyatla ilgili haberlere eserinde sıkça rastlanmaktadır. Bunda müfessirin tarihçi olması etkili olmuş olabilir.

⁵⁴ Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, I/157; Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 146-147.

⁵⁵ Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, I/159-160; Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 148.

⁵⁶ Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, I/161.

⁵⁷ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 148-149.

Çünkü İbnu'l-Cevzî çok sayıda sîret, mev'iza, hikâye, menâkıb türü eser kaleme almıştır. Bu yüzden isrâîli haberlere merakının olduğu söylenebilir.⁵⁸

3.3.5 Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî

Dirayet metoduyla eserini oluşturan Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, (ö. 606/1210) kaynakların belirttiğine göre Büyük Selçuklu Devletinin Başkenti Rey'de dünyaya gelmiştir. Hicrî 6. yüzyılın en büyük düşünürlerinden biri sayılan Fahreddin er-Râzî, kelâm, fıkıh usulü, tefsîr, Arap dili, felsefe, mantık, astronomi, tıp ve matematik gibi çağın ilimlerinin çoğunu öğrenmiş,⁵⁹ daha çok kelâm ilminde temayüz etmiştir.⁶⁰ Aynı anda hem eser te'lif ediyor hem de üçyüze yakın talebe okutuyordu.⁶¹

Dirayet metoduyla te'lif ettiği eserinin adı "*Tefsîu'l-Kebîr*" adıyla da bilinen "*Mefâtîhu'l-Ğayb*"tır. Âyeti âyetle tefsîr etmeye çalışan müfessir buna imkân bulamadığı zaman hadislere başvurmuştur. Âyetlerin anlaşılması için nüzûl sebeplerine önem verir. Bir âyetle ilgili birden fazla sebep-i nüzûl varsa bunların rivayetlerini beraber verir. Âyetler arasındaki anlam ilişkisini bozacak rivayetler arasında tercih yapar. İsrâîli haberleri âhad olarak değerlendiren müfessir ya bunları eserine almamış ya da aklî delillerle eleştirmiştir. Kıraatlere, sûre ve âyet münasebetlerine özellikle değinmiştir.⁶²

3.3.6 Nâsiruddîn Ebû Said Abdullah b. Ömer eş-Şirâzî el-Beydavî

Eserini daha çok dirayet metoduyla oluşturan bir diğer müfessir Nâsiruddîn Ebû Said Abdullah b. Ömer eş-Şirâzî el-Beydavî, (ö. 685/1286) Şiraz baş kadılığını yaptığı için "kâdî" diye anılmıştır. Daha çok tefsîr, kelâm, fıkıh, usûlü'l-fıkıh, nahiv, belağat ve mantık alanında eserler veren Beydavî, İslam ilimlerinde otorite kabul edilmektedir. Daha birçok alanda eser veren Beydavî, tefsir eserini ilminin kemale ulaştığı ömrünün sonlarına doğru kaleme almıştır. Üzerine iki yüz yirmi beşe yakın

⁵⁸ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 152-153.

⁵⁹ Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, s. 606.

⁶⁰ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 173.

⁶¹ Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, I/191.

⁶² Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 170-171.

şerh ve haşiye yazılan bu şâheserin adı “*Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t -Te’vîl*”dir. Eserinde rivayet ve dirayet tefsir metodunu beraber kullanmıştır.⁶³

Eserde dil incelikleri ve belağat üzerine önemle durmuş ve bu konuda Zemahşerî’nin “*el-Keşşâf*”ından yararlanmıştır. Bunu yaparken Zemahşerî’nin ehl-i sünnete aykırı olan Mu’tezilî görüşlerini eserine almamıştır.⁶⁴ Eserin olumlu taraflarının yanında Beydavî’nin isrâiliyat tarzı haberleri ve sûre fazîletlerine dair uydurma haberleri nakletmesi, eserin olumsuz yönlerini oluşturmaktadır.⁶⁵

⁶³ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 174-175.

⁶⁴ Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, I/196; Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 176.

⁶⁵ Demirci, *Tefsir Tarihi*, s. 177.

BÖLÜM 1: İLK DÖNEM TEFSİRLERİ ÇERÇEVESİNDE NÛH SÛRESİ TEFSİRİ

1. NÛH SÛRESİNE GENEL BAKIŞ

1.1 Sûrenin Metni

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (1) قَالَ يَا قَوْمِ
إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ (2) أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِي (3) يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ
وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (4) قَالَ رَبِّ
إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (5) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (6) وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ
لِتُغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أُصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا (7)
ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا (8) ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا (9) فَقُلْتُ
اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا (10) يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا (11) وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ
وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا (12) مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا (13) وَقَدْ
خَلَقْنَاكُمْ أَطْوَارًا (14) أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا (15) وَجَعَلَ الْقَمَرَ
فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا (16) وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا (17) ثُمَّ يُعِيدُكُمْ
فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا (18) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا (19) لِنَسَلُكُمْ مِنْهَا سُبُلًا
فَجَاجًا (20) قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا
(21) وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا (22) وَقَالُوا لَا تَنْدُرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَنْدُرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا
يَعُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا (23) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا (24) مِمَّا
خَطَبْنَا لَهُمْ أُغْرِقُوا فَأَدْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا (25) وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ
لَا تَنْدُرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا (26) إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا
فَاجِرًا كَفَّارًا (27) رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا (28)

1.2 Sûrenin Meali

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... 1. Biz Nûh'u, "Kendilerine can yakıcı bir azâb gelmeden önce halkını uyar" diyerek toplumuna gönderdik. 2. Şöyle dedi: "Ey kavmim! Şüphesiz ben size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım. 3. Allah'a kulluk ediniz; O'na karşı gelmekten sakınınız ve bana itaat ediniz; 4. Ki Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belirli bir vadeye kadar ertelesin. Şüphesiz Allah'ın belirlediği vade geldiğinde artık ertelenmez. Keşke bilseydiniz! 5. Nûh, "Rabbim, dedi, doğrusu ben kavmimi gece gündüz hakka çağırdım; 6. Fakat benim yaptığım çağrı onları daha da uzaklaştırdı. 7. Kendilerini bağışlaman için ben onları ne zaman çağırdıysam, parmaklarını kulaklarına tıkadılar; elbiselerini başlarına bürüdüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler. 8. Yine de ben onları açıkça çağırmaya devam ettim. 9. Onlara açık da söyledim, yerine göre gizli de söyledim. 10. Dedim ki: "Rabbinizden bağışlanmanızı dileyin; O, çok bağışlayıcıdır. 11. (Dileyin ki) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin. 12. Mallar ve oğullar vererek sizi desteklesin, size bahçeler versin ve sizin için ırmaklar akıtsın. 13. Ne oluyor size de Allah'ın büyüklüğünü hesaba katmıyorsunuz! 14. Oysa O sizi türlü evrelerden geçirerek yaratmıştır. 15. Görmüyor musunuz Allah yedi göğü birbiriyle nasıl uyumlu yaratmıştır! 16. Onların içinde ayı bir ışık, güneşi ışık kaynağı yapmıştır. 17. Allah sizi yerden bitirip yetiştirmiştir. 18. Sonra sizi yine oraya döndürecek ve yeniden çıkaracaktır. 19-20. Allah yeryüzünü sizin için sergi gibi döşemiştir ki onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz." 21. Nûh, "Rabbim, dedi, doğrusu bunlar beni dinlemediler, malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka bir şeye yaramayan kimseye uydular. 22. Onlar çok büyük tuzaklar kurdular. 23. Dediler ki: 'Sakin ilâhlarınızı bırakmayın; hele Vedd'den, Suvâ'dan, Yeğus'tan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!' 24. Gerçekten de birçoklarını saptırdılar; (Rabbim!) Sen de artık bu zalimlerin şaşkınlıklarını arttır!" 25. Günahları yüzünden tûfânda boğuldular, ardından ateşe atıldılar, kendilerini Allah'a karşı koruyacak yardımcıları da bulamadılar. 26. Nûh "Rabbim, dedi, yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi bırakma! 27. Sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; ahlâksız nankör nesillerden başkasını

da yetiştirmezler. 28. Rabbim! Beni, ana babamı, inanmış olarak evime girenleri, mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla, zalimleri ise dâima helak et!⁶⁶

1.3 Sûrenin Adı

Sûre, adını Hz. Nûh'un inkârcı kavme karşı verdiği ömürlük mücadeleyi dile getiren muhtevâsından alır. İlk Mushaflarda ve tefsirlerde çoğunlukla "Nûh Sûresi" adıyla anılmıştır.⁶⁷ Ancak az sayıda da olsa bazı ilk dönem tefsirlerinde "*Sûretu İnnâ Erselna Nûhen*" adıyla da anılmıştır.⁶⁸ Sûrede ele alınan konular baştan sona Nûh'tan (a.s.) ve onun davetinden söz ettiğinden sûrenin de aynı zamanda ismi olmuştur. Bununla birlikte bir peygamberin hayatını konu edinmesi ile de Nûh'un (a.s.) ismi sûreye ad olmuştur. Aynı şekilde Nûh peygamber, kavmini ısrarla davet etmesine mukâbil kavminin icabet etmeyip yalanlamalarından dolayı tûfân hadisesiyle helâk olmalarını istemesiyle de Nûh sûresi ve Nûh ismiyle şöhret bulmuştur.⁶⁹

1.4 Nüzûl Sebebi

Sûrenin nüzûl sebebiyle ilgili olarak gerek bütün olarak; gerekse sûrenin âyetleriyle ilgili kaynaklarda bir rivayet yer almamaktadır.⁷⁰ Ancak Sûrenin bağlamına, iniş zamanına ve yerine gözetildiğinde, kendinden önceki ve sonraki sûrelerin nüzûl sebeplerine bakıldığında bir kanaata varılması mümkün olacaktır.

Bu sûre kendisine komşu olan diğer sûreler gibi Mekke'de boykot sonrası ve hicret öncesi inen sûreler arasında yer alır. İbnu'l-Cevzî, Nûh Sûresi'nin Mekke'de ve Nahl sûresinden sonra nâzil olduğunu bildirir. Sûrenin içeriği ve konuları

⁶⁶ Karaman, Hayrettin vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004, V/388-389.

⁶⁷ Buhârî, Tefsîr, 71; Yaşaroğlu, "Nûh Sûresi", XXXIII/231; İslamoğlu, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, s. 431.

⁶⁸ San'anî, Abdurrezzak İbn Hemmam, *Tefsiru'l-Kur'ân*, Mektebetu'r-Reşid, Riyad tsz, II/319.

⁶⁹ Bikaî, Burhaneddin Ebu'l-Hasan İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Dürer fi Tenasubi'l-Âyâti ve 's-Süver*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995, VIII/162.

⁷⁰ Çetiner, Bedrettin, *Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2002, 2/909; Vâhidî, İmam Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmet, *Esbâb-ı Nüzûl*, trc. Necati Tetik, İhtar Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 372; Keskin, "a.g.m'", s. 86.

itibariyle Nûh'dan (a.s) bahsetse de genel olarak indiği dönemin havasını yansıtmaktadır.

Nûh Sûresi, müfessirlerin ittifakıyla⁷¹ Mekke'de Müslümanların sıkıntı ve zorluk içerisinde oldukları bir zamanda bütün olarak nâzil olmuş sûrelerden biridir. Hz. Muhammed, (s.a.s) davetini açıktan yapmaya başladığında başta yakın akrabaları olmak üzere Mekkeliler tarafından dışlanmış, baskı ve eziyetlere maruz kalmıştı. Baskı ve eziyetler zamanla tahammül sınırlarını aşmış; hem inananlar hem de Peygamber (s.a.s) moral olarak desteklenmeye ihtiyaç duymuştur.⁷²

Nûh sûresi, bir sabır âbidesi ve davetçi olan Nûh Peygamberin, tebliğ ve davet faaliyetlerini sistematik bir bütünlük içerisinde özlü bir şekilde aktaran tek sûre olma özelliği taşımaktadır. Mekkî sûrelerden olması hasebiyle Hz. Peygamber ve onun şahsında tüm tebliğ ehli için özel bir anlamı vardır. Nûh'un (a.s.) tevhid mücadelesinde izlediği davet yöntemi ve onun taşıdığı yüksek imanî ve ahlakî değerler, zaman zaman müşriklerin sert muhalefeti karşısında yılgınlığa düşme derecesine gelen Hz. Muhammed'e (s.a.s) örnek ve model olmuştur. Sûrede anlatılanlarla Hz. Peygamber, Allah (c.c.) tarafından adeta cesaretlendirilip teskin edilmektedir.⁷³

İşte Kur'ân'ın bir metodu olarak bu tür sıkıntıları aşmada muhatap toplumun haberdar olduğu örnekler verilmek sûretiyle, peygamberin ve ona inananların başına gelen sıkıntıların daha önce bu görevi üstlenen peygamberlere ve onlarla beraber olanların da başına geldiği hatırlatılmaktadır. Böylece onlar moral bakımından desteklenip gönülleri ferahlatılırken karşı çıkan muhâtaplar da düşünmeye sevk edilmekte ve uyarılmaktadır.⁷⁴ Bu durum âyet-i kerîmelerde şöyle dile getirilmektedir: *“Bu insanların söylediklerinin seni gerçekten üzdüğünü biliyoruz. Onlar gerçekten seni yalanlamıyorlar; zalimler bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr*

⁷¹ İbn Atiyye, Kadî Ebû Muhammed Abdulhak ibn Galip Endeüsî, *Muharreru'l-Vecîz fî Tefsiri Kitabî'l-Azîz* thk. Abdusselam Abdüşşafi Muhammed, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001, V/372.

⁷² Keskin, “a.g.m”, s.73.

⁷³ Keskin, “a.g.m”, s.72.

⁷⁴ Şimşek, Sait, *Kur'ân Kıssalarına Giriş*, Yöneliş Yayınevi, İstanbul 1993, s. 69-78.

ediyorlar. Kesinlikle senden önce de nice peygamberler yalanlanmıştı da bizim yardımımız gelinceye kadar yalanladıkları ve eziyete uğratıldıkları şeylere karşı sabrettiler. Allah'ın kelimelerini (sabredenlere Allah'ın yardım edeceği sözünü) değiştirecek hiçbir güç yoktur. Andolsun peygamberlerin (başlarına gelen olaylarla ilgili) haberlerin bir kısmı sana geldi.”⁷⁵ “Peygamberlerin başlarından geçmiş haberlerden, kalbini olaylar karşısında kuvvetlendirecek her şeyi sana anlatıyoruz. Öyle ki bu kıssalarla sana hak, mü'minlere de bir öğüt ve ihtar gelmiştir.”⁷⁶ Âyet-i kerimede ifade edildiği gibi peygamberlere kendilerinden önceki elçilerin karşılaştıkları zorlukların hatırlatılması, aynı şekilde bu sûrenin nüzûl sebepleri arasında yer aldığını söyleyebiliriz.⁷⁷

1.5 Sûrenin Önceki ve Sonraki Sûrelerle Münâsebeti

Kur'ân-ı Kerîm'de birbirlerini takip eden sûreler arasında çeşitli yönlerden münasebet kurulmaktadır. Her sûrenin taşıdığı mânâ itibariyle tek başına bir misyonu olduğu gibi, kendisinden önce ve sonra gelen sûreyle de farklı münasebet yönleri vardır. Aslında bu durum tabiat ve eşyada da böyledir. Bir cisme değişik açılardan baktığımızda onun farklı yönlerini görebilmekteyiz.⁷⁸

Mushaf'ta birbirini takip eden sûreler arasındaki münasebetleri ele alan müfessirler, bazen bu münâsebeti önceki sûrenin son veya sona yakın âyetleriyle kendinden sonra gelen sûrenin ilk veya onu takip eden âyetlerindeki benzerlik veya yakınlık ilişkisi üzerine kurmuşlardır. Kur'ân-ı Kerîm'e baktığımızda bazı sûrelerin birbirinin devamı olduğunu görmekteyiz. Yalnız bu lafzî benzerlik her sûre arasında bulunmaz. Mushaf'taki 43 sûrede böyle bir benzerlik bulunmaktadır. Bu benzerlik, bazı sûrelerin son âyetiyle müteakip sûrenin ilk âyeti arasında, bir kısmı ise sona

⁷⁵ En'am, 6/33-34.

⁷⁶ Hûd, 11/120.

⁷⁷ Keskin, “a.g.m”, s. 70-74.

⁷⁸ Yılmaz, Mehmet Faik, *Ayetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 178.

yakın âyetler ile baş tarafındaki âyetler arasında gerçekleşmesi mümkün olabilmektedir.⁷⁹

Nûh sûresinin kendinden önceki sûre ile olan münasebetini şöyle açıklayabiliriz: Nûh sûresinden önce gelen Meâric sûresinin son âyetlerinde “Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki onların yerine daha iyilerini getirmeye gücümüz şüphesiz yeter. Bize engel olunamaz.”⁸⁰ ifadeleri yer alır. Âyet-i kerîmede “Onların yerine daha iyilerini getirmeye kadiriz.” ifadesi ve kendisinden sonra gelen Nûh sûresinin ilk âyetleri arasın da önceki kavimlerin durumlarına işeret edilerek Nûh sûresinin ilk ayetlerinde Nûh peygamberin kavmine bir ikaz vardır. Bu tarzdaki uyum sûreler arasındaki münasebetin güzel örneklerinden birini meydana getirmektedir.⁸¹

Nûh sûresinde “Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki) üzerinize gökten bol bol yağmur yağdırsın.”⁸² âyeti ile kendisinden sonra gelen ve Cin sûresindeki “Şayet doğru yolda gitselerdi, onlara bol su verirdik.”⁸³ âyet-i kerimeleri arasında yakın bir anlam ilişkisi bulunmaktadır. Yine aynı şekilde Nûh sûresi ve kendinden sonra gelen Cin sûresi arasındaki farklı bir münasebet vardır. Nûh sûresinde “Nûh: Rabbim, dedi. Doğrusu bunlar beni dinlemediler. Malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka bir şeye yaramayan kimselere uydular.”⁸⁴ âyetinden itibaren takip eden âyetlerde artık Nûh’un (a.s.), kavmine yaptığı nasihatlerin fayda vermediği, küfür ve delalette kalmaya devam ettikleri zikredilmektedir. Nihayetinde bu durum, Nûh’u (a.s.) kavmine beddua etmeye götürmüştür. Nûh sûresinden bir sonraki sûre olan Cin sûresinin hemen başında cinlerin iman ve küfür konusunda insanlar gibi olduğu ifade edilmektedir.

⁷⁹ Yılmaz, *Ayetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, s. 168.

⁸⁰ Meâric, 79/40-41.

⁸¹ Suyûtî, Hafız Celaluddin, *Kur’ân Sûrelerinin Sıralanışındaki Sırlar*, trc. Mustafa Karakoç, Rağbet Yayınları, İstanbul 2004, s. 130.

⁸² Nûh, 71/10-11.

⁸³ Cin, 72/16.

⁸⁴ Nûh, 71/21.

Cin olan kâfir ile insan olan kâfirin arasında bir bağ olduğunu belirtilmiştir. Bu durum bize bu iki sûre arasındaki münasebetin diğer bir yönünü göstermektedir.⁸⁵

1.6 Sûrenin Muhtevası

Nûh sûresi hakkında tefsir mahiyetinde Peygamber'den (s.a.s) gelen rivayetlere pek fazla rastlanmamaktadır. Ancak İbn Abbas (ö. 68/687), Katâde (ö. 118/735), Mücahid (ö. 103/721) gibi tefsircilerin çeşitli nakillerine rastlamaktayız. Bu nakillerden bir kısmını tefsir mahiyetindedir. Bir kısmı da rivayet türündedir. açıklamalardır. Rivayet şeklinde yapılan açıklamaların kaynağı belli değildir. Yani bu müfessirlere söz konusu haberlerin nasıl ulaştığı hakkında bir bilgi yoktur. O gün için ilmî çevrede konuşulan rivayetler de olabilir. Ancak bunların hadis veya sahabe kavli olmadığı da açıktır.⁸⁶

Sûrenin muhtevasını genel olarak iki bölümde ele almak mümkündür. Sûre genel olarak Mekkî sûrelerin özelliği olan tevhid, nübüvvet ve davet konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sûre 28 âyetten müteşekkildir. Birinci bölüm, Hz. Nûh'un kavmine peygamber olarak gönderildiğini ve kendilerine elem verici bir azâb gelmeden uyarmakla görevlendirildiğini ifade eden âyetlerle başlar. Ardından Nûh'un (a.s.) kavmine hitap tarzına değinilerek onların putlara değil Allah'a (c.c.) kulluk etmeye, O'na saygılı olmaya ve kendi nübüvvetini benimseyip yanında yer alınmasına değinilir. Bu yola girdikleri takdirde Cenâb-ı Hakk'ın mağfiretine mazhar olup O'nun belirlediği zamana kadar varlıklarını sürdürebilecekleri bildirilir.⁸⁷

Nûh'un (a.s.) hak dine davet şekli, kendi dilinden aktarılmıştır. Bu faaliyetleri gece gündüz, gizli âşıkâr, her fırsatta tekrar ettiği, fakat muhataplarının çağrısı duymamak için kulaklarını tıkadıkları; Nûh'u (a.s.) görmemek ve onunla karşılaşmamak için çeşitli çarelere başvurdukları ifade edilmiştir. Bölümün sonuna doğru Hz. Nûh muhataplarını etkilemek amacıyla yeni bir davet girişiminde bulunmuştur. Bağışlanma istedikleri takdirde Allah'ın (c.c.) nihayetsiz lütfuna

⁸⁵ Suyûtî, *Kur'ân Sûrelerinin Sıralanışındaki Sırlar*, s. 131.

⁸⁶ Keskin, "a.g.m", s.86.

⁸⁷ Yaşaroğlu, "Nûh Sûresi", XXXIII/231.

mazhar olacaklarını, dünyada da mal ve evlat nimetlerine kavuşacaklarını haber vermiş, Allah'ın (c.c.) insanı yaratışını ve tabiatın işleyişine dair bazı ikramlarını hatırlatmıştır.⁸⁸

Sûrenin ikinci bölümü Nûh'un (a.s.) kavmini Rabbine şikâyetiyle başlar. Çünkü Nûh, (a.s.) uzun yıllar⁸⁹ kavmiyle beraber bulunarak kendilerini hakka çağırılmış; fakat onların büyük çoğunluğu servet sahibi inançsızların yanında yer almışlardı. Çeşitli hile ve tuzaklar kurarak Nûh'u (a.s.) susturmak istemişler, "Ved, Süva', Yeğus, Yeûk, Nesr" diye adlandırılan putlara tapmayı sürdürmüşler ve birçok kişiyi hakikatten ayırmışlardı. Bölümün sonlarına doğru Nûh (a.s.) kavminin ıslah olmayacağı kanaatine vardığı için Cenâb-ı Hak'tan onların yok edilip nesillerinin kurtulmasını talep etmiştir. Ayrıca sûrede Nûh'un, (a.s.) duasına icabet edildiği ve kavminin tûfân ile suda boğuldukları ifade edilir. Sûre, Hz. Nûh'un kendisinin, anne ve babasının, aile fertlerinden mü'min olanların, erkek-kadın bütün mü'minlerin bağışlanmasını, zalimlerin ise helak edilmesini isteyen bir dua ile sona erer.⁹⁰

1.7 Sûrenin Ayırt Edici Özellikleri

Sûre müstakil olarak Nûh peygamberin risâletini başlangıcından sonuna kadar işler. Peygamber isimleri ile anılan diğer sûrelerde farklı birkaç peygamberin mücadeleleri anlatılırken,⁹¹ Nûh sûresinde başından sonuna kadar Nûh'tan (a.s.) bahseder. Kur'ân-ı Kerîm'de buna bezer başka bir sûre yoktur. Aynı şekilde Yusuf sûresi de bir tek peygamberin hayat hikâyesine tahsis edilmekle beraber yine de söz konusu sûrede öğüt ve nasihatler gibi çeşitli fâsilâların araya girdiğini görmekteyiz.⁹² Nûh sûresi bir tek Nûh'tan (a.s.) bahsetmektedir. Baştan sona kadar bir peygamberin niyazı olma özelliğiyle diğer sûrelerden ayrılır.⁹³

⁸⁸ Yaşaroğlu, "Nûh Sûresi", XXXIII/231.

⁸⁹ Ankebut, 29/14.

⁹⁰ Yaşaroğlu, "Nûh Sûresi", XXXIII/231.

⁹¹ Bkz. Yunus Sûresi, Yusuf Sûresi, Hud Sûresi, İbrahim Sûresi, Muhammed Sûresi.

⁹² Ateş, Süleyman, *Yüce Kurân'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Yayınları, İstanbul tsz. X/75.

⁹³ Keskin, "a.g.m", s. 74.

Sûrede gelişen olaylar Hz. Peygamber'in (s.a.s) risâletiyle büyük oranda örtüşmektedir. Bu yönüyle de Nûh sûresi diğer sûrelerden ayrılmakta ve önem arz etmektedir. Ayrıca Nûh (a.s.), peygamber olarak sûrede ilâhî vahye dayanan çağrışı etkin ve etkili kullanması hasebiyle de dikkat çekicidir. Aynı zamanda yaşadığı süre ile ilgili rakamsal ifadeler verilen tek peygamber, Nûh'dur (a.s.).⁹⁴

Sûre 28 âyetten oluşmaktadır.⁹⁵ Suriye, Şam ve Basra kıraat okulları 29; diğerleri 30 âyet olarak saymışlardır.⁹⁶ Sûre, İkiyüz yirmi bir kelime; yediyüz elli harften müteşekkildir. Mekkî sûrelerden olup Nahl sûresinden sonra nâzil olmuştur.⁹⁷ Muhtevâsından yola çıkacak olursak sûrenin risaletin 10. yılında nâzil olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda sûre boykot sonrası sûreler arasında yer almaktadır.⁹⁸

Nûh'un (a.s.) kavmi, Allah Teâlâ'ya ibadeti terk edip tapınmak için kendilerine ilk defa putlar edinen ve böylece yeryüzünde ilk defa fesada uğrayan bir kavmi tevhid akidesine döndürmek için gönderilen ilk peygamberdir.⁹⁹ "Ulu'l-azm" olarak bilinen peygamberlerin ilki olan Nûh'un (a.s), kavmini tevhide döndürmek için verdiği mücadele, Kur'ân-ı Kerîm'de uzunca zikredilmektedir. Kur'ân-ı

⁹⁴ Tan, Zeki, "Nûh Sûresi Bağlamında Küresel Ahlak Bunalımında Hz. Nûh'un Mesajının Katkısı", *İslam Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsiki Dergisi*, Sayı:16, 2010, s. 121.

⁹⁵ Suyûfî, Celaleddin Abdurrahman, *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'ân*, Daru İbni Kesîr, Beyrut 2000, I/216.

⁹⁶ İslamoğlu, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, s. 430.

⁹⁷ Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim Yayınları, İstanbul 2011, VIII/381; Küçük, Ali, *Besâiru'l-Kur'ân*, Kişisel Yayınları, İstanbul 2013, 17/569.

⁹⁸ İslamoğlu, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, s. 431.

⁹⁹ Beydavî, Kadî Şihabuddin Ahmet ibn Muhammed İbn Ömer el'Hafacî, *Tefsîru'l-Beydavî*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997, IX/277.

Kerîmde kırkûç yerde zikredilen Nûh'un (a.s) kıssası,¹⁰⁰ A'râf, Hûd, Mü'minûn, Şuarâ, Kamer ve Nûh sûrelerinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.¹⁰¹

Hz. Ömer yağmurun yağmadığı kışık zamanlarında yağmur duasına çıkardı. Uzun uzun dua eder, öylece dönerdi. Kendisine Ey Ömer! “Bu kadar dua ettin ama yağmur talep etmedin” denildiğinde onlara “*Rabbinizden bağışlanma dileyin; çünkü o çok bağışlayıcıdır. Bağışlanma dileyin ki üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin.*”¹⁰² âyet-i kerimesini okurdu.¹⁰³

Özellikle ilk dönem tefsirlerinde hemen hemen her sûre için “Fedâilu’s-Suver” ile ilgili bölümler ayıran bazı müfessirler vardır.¹⁰⁴ Sûre hakkında peygamberimize isnat edilerek, “Kim bu sûreyi okursa o kişi kendisine Nûh'un (a.s.) daveti ulaşan mümin kimse gibidir.” şeklinde sûrenin faziletine dair bir bilgiyi de sûrenin tefsirine almışlardır.¹⁰⁵

1.8 Sûrede Geçen Kelimelerin Tahlili

“أَنْذَرُ”, lügat manası kendisinden korkulan ve tedbir alınması gereken bir konuyu bildirme ve haber verme anlamında kullanılır.¹⁰⁶ Masdardan türetilmiş ve

¹⁰⁰Bkz. Âl-i İmrân, 3/33; Nisâ, 4/163; En'âm, 6/84; A'râf, 7/59-69; Tevbe, 9/70; Yûnus, 10/71; Hûd, 11/25-32-36-42-45-46-48-89; İbrahîm, 14/9; İsrâ, 17/3-17; Meryem, 19/58; Enbiyâ, 21/76; Hac, 22/42; Mü'minûn, 23/23; Fûrkan, 25/37; Şu'arâ, 26/105-106-116; Ankebût, 29/14; Ahzâb, 33/7; Saffât, 37/75-79; Sâd, 38/12; Ğafir, 40/5-31; Şûrâ, 42/13; Kâf, 50/12; Zâriyât, 51/46;Necm, 53/52; Kamer, 54/9; Hadîd, 57/26; Tahrîm, 66/10; Nûh, 71/1-21-26.

¹⁰¹ Mehran, Muhammed Buyumi, *Dirâsâtun Tarihiyyetun Fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Daru'n-Nahdeti'l Arabiyye, Beyrut 1988, IV/10.

¹⁰² Nûh, 71/10-11.

¹⁰³ Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân ân Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah ibn Abdulmuhsin et-Turkî, Dâru'l-Hicr, Kahire 2001, XXIII/293-294; Beğavî, Ebu Muhammed, Hüseyin b. Mesud, *Meâlimu't-Tenzîl*, Dâru't-Tayyibe, Riyad 1991, VIII/230.

¹⁰⁴ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade Âlâ Tefsîri'l-Kâdi'l-Beydavî*, Hakikat Kitabevi, İstanbul 1991, IV/457; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/373.

¹⁰⁵ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/457; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/372.

¹⁰⁶ Zeccâc, Ebû İshak İbrahim İbn Es-Seriyy, *Meâni'l-Kur'ân ve İ'rabuhu*, Dar Yayınevi, Beyrut 1988, V/227.

“bildirme” anlamına gelir.¹⁰⁷ Kur’ân-ı Kerîm’de kullanıldığı manaya gelince; genellikle korku ve dehşeti içeren haberler için kullanılır.¹⁰⁸

“اجل مسمى”, belli bir süreye kadar azabın ertelenmesi olarak anlaşılmıştır.¹⁰⁹ Aynı şekilde bilinen ölüm şekilleri ile bu azabın gerçekleşmeyeceği yani suda boğma, yakma veya helak ile olmayacağı belirli bir süreye yani ecelin gelme zamanına kadar erteletileceği de anlaşılmıştır.¹¹⁰

“فرار” kelimesi, bir şeyden uzaklaşmak, kaçmak¹¹¹ anlamına gelir. Hayvanın dişlerini ortaya çıkarması; gülünce dişlerin ortaya çıkması; zamanın çabuk elden gidip tükenmesi veya savaştan kaçmak gibi anlamlara gelir.¹¹²

“واستغشوا”, bir şeyi kendine örtü edinmek anlamına gelir.¹¹³ Kavmi, yüzlerini ve kulaklarını elbiseleriyle kapatmak sûretiyle Nûh’un (a.s.) sözlerini duymak istemediklerini açıkça göstermek istiyorlardı.¹¹⁴ Elbiseleriyle kendilerini örttüklerinde kimsenin kendilerini göremeyeceği ve duyamayacağı zannına kapılmışlardı. Hatta münafıklardan bazıları, biz kapılarımızı kapattığımızda, perdelerimizi indirdiğimizde, elbiselerimizle kendimizi örttüğümüzde ve Muhammed’e olan düşmanlığımızı kalbimizde gizlediğimizde bizi nasıl bilecekler demişlerdi. O zaman Allah (c.c.) haklarında “*Bilesiniz ki, onlar Peygamber’den, (düşmanlıklarını) gizlemeleri için göğüslerini çevirirler (gönüllerinden geçeni gizlerler). İyi bilin ki, onlar elbiselerine büründükleri zaman dahi, Allah onların gizlediklerini de, açığa çıkardıklarını da bilir. Çünkü O, kalplerin özünü bilendir*”.¹¹⁵ âyet-i kerîmesini indirmişti.¹¹⁶

¹⁰⁷ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, Daru’l-Maârif, Kahire 1955, s. 4390.

¹⁰⁸ İsfehânî, *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*, s. 487.

¹⁰⁹ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/228.

¹¹⁰ Ferrâ, Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyâd, *Meâni’l-Kur’ân*, Dâru Âlemi’l-Kütüb, Beyrut 1983, III/187.

¹¹¹ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 3375.

¹¹² İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 374.

¹¹³ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 361.

¹¹⁴ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/228; İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 3261.

¹¹⁵ Hud, 11/5.

¹¹⁶ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 3261.

“وأصروا”, vazgeçmemek, azimle ve ısrarla¹¹⁷ bir işi sürdürmek ve asla geri dönmek¹¹⁸ anlamına gelir.¹¹⁹ âyet-i kerîmede geçtiği şekliyle: “Ondan vazgeçmeyi akıllarından bile geçirmediler.”¹²⁰

“جہارا”, Açık açık, gündüz gözüyle ve alenen anlamlarında kullanılır.¹²¹ Bir şey tam anlamıyla ortaya çıktığında, belirginleştiğinde, görme ve işitme organlarıyla seçilebildiğinde bu ifade kullanılır.¹²² Âyet-i kerîmede geçtiği şekliyle “Onları Allah’ın (c.c.) birliğine ve ondan sakınmaya alenen davet ettim.” anlamındadır.¹²³

“مدرارا”, kök olarak dâl’in fethasıyla okunacak şekilde “در” fiilinden türetilmiştir.¹²⁴ Sütün ve gözyaşının boşalması anlamında kullanılmıştır.¹²⁵ Hayvanların memesinin süt ile dolması anlamında kullanılır. Bulutların yağmurla dolması ve sağnak yağmur şeklinde boşalması¹²⁶ ya da gözyaşlarının akması در fiilinin ilk kullanıldığı mana olan sütün sağılması olayından istiare yapılarak kullanılmıştır.¹²⁷

“يمددكم”, مد fiilinden türetilmiştir. Bir şeyi çekmek, uzatmak ve süre tanımak v.b. birçok manayı hâvî bir kelimedir. Daha çok bir kimseyi bir vaziyette ve durumda bırakmak veya bekletmek anlamında kullanılmıştır.¹²⁸ Örneğin Bakara sûresinde “onlara azıp saparak dolaşmalarına izin veren Allah’tır.”¹²⁹ Âyet-i kerîmesinde olduğu gibi. Ayrıca yardım etmek, desteklemek, imdada koşmak gibi

¹¹⁷M’amer b. Müsannâ, Ebu Ubeyde, *Mecâzu’l-Kur’ân*, Mektebetû’l-Hâneçî, Kahire 1954, II/272.

¹¹⁸ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 2431.

¹¹⁹ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 279.

¹²⁰ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/228.

¹²¹ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 710.

¹²² İsfehânî, *el-Müfredât* s. 101.

¹²³ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/228-229.

¹²⁴ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 166;

¹²⁵ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 1356.

¹²⁶ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/229

¹²⁷ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 166;

¹²⁸ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 464-465; İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 1356.

¹²⁹ Bakara, 2/15.

manalara da gelir. Sûrede ise bu manalardan daha çok yardım etmek ve desteklemek anlamında kullanılmıştır.¹³⁰

“وقرا”, *وقر* masdarından türetilmiştir. İşıtmeye ağır olanlar için kullanılan bir kelimedir. Teenni, sükûnet ve hilm sahibi olmak gibi anlamlarda kullanılır. Sûrede kullanıldığı mana ise yüceltmek, ululamak ve ta'zîm etmek anlamında kullanılmıştır.¹³¹

“اطوارا”, aşama, merhale ve kademe anlamlarına gelir.¹³² Sûrede kullanıldığı şekli ise bir aşamadan diğer bir aşamaya, bir halden başka bir hale, yaratılışın bir aşamasından başka bir aşamasına taşımak anlamındadır.¹³³

“طباقا”, Bir şeyi kendi oranınca büyüklükte bir başka şeyin üzerine veya yanına koymak,¹³⁴ bir şeyi tamamını kaplayacak şekilde örtmek¹³⁵ anlamlarına gelir. Sûrede ise katman ve tabaka şeklinde gökler için kullanılmıştır.¹³⁶

“سراجا”, yağ ve fitille tutuşturularak parlayan şey, aydınlık ve ışık veren her şey için kullanılan bir kelimedir.¹³⁷ Gecenin karanlığında kendisiyle yolu ışıklandıran lamba için de kullanılan bir kelimedir.¹³⁸

“بساطا”, bir şeyi yaymak, genişletmek ve onunla kaplamak anlamında fiilden türetilmiş bir isimdir.¹³⁹ Daha çok üzerine oturulan şey anlamında kullanılır.¹⁴⁰

“تسلكو”, *سلك* fiilinden türetilmiş olup bir yolda yürümek için o yola koyulmak, o yolda ilerlemek ve mesafe katetmek anlamına gelir.¹⁴¹

¹³⁰ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 464-465; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 4157.

¹³¹ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/229; İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 529; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 4890.

¹³² İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 2717-2718; İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 309.

¹³³ M'amer b. Müsannâ, *Mecazu'l-Kur'ân*, II/272; Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/229.

¹³⁴ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 301.

¹³⁵ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 2636.

¹³⁶ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 301.

¹³⁷ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 229.

¹³⁸ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 1983.

¹³⁹ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 282; İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 46.

¹⁴⁰ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 46.

¹⁴¹ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 239; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 2073.

“سبلا”, sebil kelimesinin çoğulu olup kolay ve rahat bir şekilde yürünebilen, mesafe alınabilen yol anlamına gelir. Bu yol hakiki anlamda yol olabileceği gibi mecazî anlamda da kullanılır. Bir işin iyi veya kötü bir gidişatının olması anlamında da kullanılır.¹⁴²

“فجاجا”, yarık anlamında, iki dağ arasında kalan vadi şeklindeki geniş düzlüklere denir. Geniş ve açık¹⁴³ olan yol anlamında da kullanılır.¹⁴⁴

“كبارا” bu kelimenin كبير kef harfinin fetha ve كبارا kef harfinin kesra şeklinde okunuşları vardır. Bunların üçü de mübalağa sığasıyla gelir.¹⁴⁵ Küçüğün zıt anlamı olarak çok büyük anlamında kullanılır.¹⁴⁶ Bunların mübalağa sırası şöyledir: كبير den sonra kef harfinin kesrası ile كبارا gelir. Dammeli okunduğunda en mübalağalı birşekilde okunmuş olur.¹⁴⁷

“ودا”, sevmek ve sevgi beslemek fiilinden türetilmiş bir isimdir.¹⁴⁸ Bu kelime Nûh kavmine aitken sonraları Beni Kelb kabilesinin sahiplendiği Dûmetu'l-Cendel mevkiinde bir putun ismi olmuştur.¹⁴⁹ Kimisi sevgi beslediği için kimisi de bu ismi o put için kullanıyordu.¹⁵⁰ Kureyşlilerin de bu isimle çağırdıkları bir putları vardı. Kimisi de alay edeceği kimseye bu isimle sesleniyordu.¹⁵¹

“سواعا”, Hemedanlılara ait bir put ismi olarak kaynaklarda geçer. Ancak başka bir görüşe göre Nûh'un (a.s.) kavmine ait bir put iken sonraları Hüzeyl kabilesinin sahiplendiği bir put oldu.¹⁵² Bu put, gruplar halinde hacetmek niyetiyle ziyaret edilirdi. Ezherî ise Suva'nın bir put ismi olduğunu, Nûh (a.s.) zamanında

¹⁴² Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 1930; İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 223.

¹⁴³ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230.

¹⁴⁴ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3350; İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 373.

¹⁴⁵ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230.

¹⁴⁶ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3807.

¹⁴⁷ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 423.

¹⁴⁸ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 517.

¹⁴⁹ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 5795.

¹⁵⁰ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 517.

¹⁵¹ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 5795.

¹⁵² Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230-231.

kendisine tapınıldığını ve Allah'ın (c.c.) tûfânla onu yerin dibine gömdüğünü belirtir. İblis de cahiliye döneminde yaşayanlara onun yerini göstermiştir.¹⁵³

“يغوث”, Vâvî ya da yâî olabilir. Fiilden türetilmiş bir isimdir.¹⁵⁴ Yalvararak ve ağlayarak yardım istemek anlamına gelir. Mezcih kavmine ait bir put olduğu söylenir.¹⁵⁵

“يعوق”, عوق fiilinden türetilmiş bir kelimedir. İsm-i fail olarak kullanıldığında “Hayra giden yolları kapatan, engelleyen.” anlamında kullanılır.¹⁵⁶ Kinane kabilesinin tapındığı bir puttu.¹⁵⁷ Nûh kavminin tapındığı veya ondan sonra tapınılan bir put olduğu da söylenir. Ezherî, bu put hakkında Nûh (a.s.) kavminden sonra o kavimde yaşayan salih biri olduğunu söyler. Bu adam ölünce kavmi onu kaybettiği için çok üzölmüştü. Şeytan onların bu durumlarından yararlanmaya çalışmış ve insan kılığında onların yanına gitmişti. Onlara, “Ben size vefat eden o sâlih insanın bir örneğini namazgâhınızda bir yere yapayım mı?” dedi. Onlar da namazgâhlarında onun sûretine her baktıklarında onu görüp üzüntüleri azaltacağı düşüncesiyle kabul ettiler. Bu hal onların bir süre sonra Allah'ı (c.c.) bırakıp onu put edinmelerine sebep olmuştu.¹⁵⁸

“نسر”, avını gagasıyla parça parça yiyen bir kuş ismidir.¹⁵⁹ Kela' kavmine ait bir puttu. Bu da sûrede geçen diğer putlar gibi Nûh kavmine ait putlardandı.¹⁶⁰

“أغرقوا” kelimesinin ilk anlamı suda boğulmaktır.¹⁶¹ Ayıca borç altında ezilen kişiler için, bela ve musibetlere maruz kalanlar için de bu ifade kullanılmıştır.¹⁶² Sûrede kullanılan anlamı ise suda boğulmak anlamındadır.

¹⁵³ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 2151-2152.

¹⁵⁴ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 367.

¹⁵⁵ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230-231; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3312.

¹⁵⁶ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 353.

¹⁵⁷ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230-231; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3175.

¹⁵⁸ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3175.

¹⁵⁹ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 490.

¹⁶⁰ İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 4408; Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân*, V/230-231.

¹⁶¹ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 360; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3244.

¹⁶² İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 3244.

“ديارا”, bir fert, bir kimse anlamındadır.¹⁶³ Araplar bu kelimeyi evde kimse kalmadığı zaman, içinde hiç kimse bulunmadığı zaman “bir kişi dahi evde kalmadı” anlamında bu kelimeyi kullanırlar.¹⁶⁴

“تبارا”, helak olarak,¹⁶⁵ kırılarak¹⁶⁶ yok olan şey anlamında kullanılan bir kelimedir. Kırılmış, ufalanmış altın, gümüş gibi madenler için de bu kelimenin mastarı kullanılır. Ama sûrede kırılarak helak olan her şey için kullanılmıştır.¹⁶⁷

1.9 Kıraat Farklılıkları

"خطائهم" kelimesi hakkında manaya etki etmeyen iki farklı okuyuş vardır. Birincisi "خطائهم" kelimesini hemze ve ta ile okunacak şekilde Ebu Amr hariç Mısırlıların çoğu bu şekilde okur. "خطاياهم" kelimesini Ebu Amr hemzesiz elifle okumuştur. Taberî kendisi aynı zamanda kıraat konusunda mütehassıs olduğu için aynı doğrultuda görüş beyan etmiştir. O da bu iki kıraatin ma'ruf olduğunu ve bu iki kıraatin hangisiyle okunursa isabet edileceğini ifade eder.¹⁶⁸

“رب اغفر لي ولوالدي” âyet-i kerîmesinde cumhur “ولوَالِدِي” kelimesini dal’ın fethasıyla beraber okumuştur.¹⁶⁹ Ancak bunun dışında farklı kıraat şekilleriyle de okunabilmektedir. Übey ibn Ka’b “ولأبوي” şeklinde okumuştur.¹⁷⁰ Hz. Ebû Bekir, Said b. Müseyyeb, İbn Cerir, Cuhderî ve Cevnî bu kelimeyi tekil kullanımında ve sakın yâ ile “ولوَالِدِي” kullanmışlar. İbn Mes’ûd, Ebu Âliye, İbn Ya’mer, Zührî ve Nehâî ise bu kelimeyi tesniye elifi olmadan “ولوَالِدِي” şeklinde kullanmışlardır.¹⁷¹

¹⁶³ M’amer b. Müsannâ, *Mecazu’l-Kur’ân*, II/272.

¹⁶⁴ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/231.

¹⁶⁵ M’amer b. Müsannâ, *Mecazu’l-Kur’ân*, II/272; İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 73.

¹⁶⁶ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, V/231.

¹⁶⁷ İbni Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, s. 416.

¹⁶⁸ Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXIII/306.

¹⁶⁹ İbn Atiyye, *Muharreru’l-Vecîz*, V/377.

¹⁷⁰ İbn Atiyye, *Muharreru’l-Vecîz*, V/377.

¹⁷¹ İbnu’l-Cevzî, Ebu’l-Farac, Cemaleddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zadu’l-Mesîr ft İlmi’t-Tefsîr*, Mektebetu’l-İslamî, Beyrut 1984, VIII/375; İbn Atiyye, *Muharreru’l-Vecîz*, V/377.

2. ANA KONULARIYLA NÛH SÛRESİ TEFSİRİ

Sûre, Nûh peygamberin nübüvvetini başka bir konuya değinmeden, kesintisiz sözeder. Bu bölüm sûrenin tefsiri mahiyetindedir. Âyetler, ilgili oldukları başlıklar altında tefsir edilmiştir.

2.1 Hz. Nûh'un Kavmine Resul/Nezîr Olarak Gönderilmesi

Sûrenin birinci âyeti giriş mahiyetindedir. Nûh'un (a.s.) Allah (c.c.) tarafından görevlendirilmiş bir elçi olduğunu bildirir. Başka bir ifadeyle davet, peygambere bir elçilik görevi olarak yüklenmektedir. Davetin içeriğinde söz konusu elçi, birlikte yaşadığı toplumu gelecek azaba karşı uyarır. Bu uyarı ile mutlak bir azaba maruz kalmadan önce toplumdan kendilerine çekidüzen vermesi istenir.

2, 3 ve 4. âyetler, davetin ve davet durumunun ortaya konulması bakımından, sûrenin gelişme bölümü mahiyetindedir. Diğer bir ifade ile insanların neye ve nasıl davet edilmesi gerektiği ile ilgi bilgileri, yöntemleri sûrenin bu bölümünde bulabiliyoruz. Nûh'a (a.s.) verilen risalet görevinin doğal bir sonucu olarak bu bölümde aksiyona dönüşmekte, aktif olarak davet görevi bütün yönleriyle icra edilmeye başlanmaktadır.¹⁷² Ayrıca bu bölümde Nûh'un (a.s.) önce hitap üslubuyla kendini ve misyonunu tanıttığını (nezirun mubin), daha sonra davet ettiği esasları (Allah'a ibadet, takva ve itaat) ortaya koyduğunu, bu esasların kabul edilmesi halinde toplumun elde edeceği dünyevî ve uhrevî kazançlara değinildiğini söyleyebiliriz.

Sûre baştan sona yapılmış ilk tefsir olarak bilinen Mukâtil b. Süleyman'ın tefsirinde ve diğer birçok tefsirde âyetler bu şekilde gruplandırılarak tefsir edilmiştir. Müfessirlerin çoğu da Nûh sûresini tefsir ederken âyet gruplarını Mukâtil İbn Süleyman'ın tefsirinde olduğu gibi 1. ile 4. âyetler arası olacak şekilde tefsir etmişlerdir.¹⁷³ Şimdi bu âyetlerde işlenen Nûh peygamberin risâletinin ve davetinin niteliğini anlamaya çalışacağız.

¹⁷² Keskin, "a.g.m", s. 91.

¹⁷³ Mukâtil, Ebu'l-Hasan b. Süleyman b. Beşir, *Tefsiru Mukâtil b. Süleyman*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2003, III/401.

2.1.1 Hz. Nuh'un Gönderilen İlk Nebi Olması

Nûh (a.s.), Kur'ân'da adı çokça geçen ve dini tebliğ konusunda kavmiyle mücadelesine yer verilen peygamberlerin ilkidir. Nûh, (a.s.) Ulû'l-azm peygamberlerden biridir.¹⁷⁴ Nûh'tan (a.s.) önce Âdem (a.s.), İdris (a.s.) gibi bazı peygamberler de anılmakla birlikte, onların inkârcılarla mücadelesi hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. Bununla beraber Hûd sûresinde Nûh'un (a.s.) hayatı, peygamberliği, inkârcı topluma karşı sergilediği mücadele ve tûfân hakkında genişçe bilgi verilmiştir.¹⁷⁵

Nûh, (a.s.) sakin anlamına gelmektedir. Yeryüzü sularla dolup taşıktan sonra Nûh (a.s.) için çekilip durgunlaşmıştır.¹⁷⁶ Allah (c.c.) yeryüzüne “*Ey yeryüzü! Yut suyunu. Ey gök! Tut suyunu*” dedi. Daha sonra “*Su çekildi, iş bitirildi. Gemi de Cûdi'ye oturdu.*”¹⁷⁷ Bu emr-i ilâhî neticesinde arz, sakinleşiyordu. Burdan yola çıkarak arzın durgunlaşması, “sâkin” manasına gelen Nûh (a.s.) için kullanıyorlardı.¹⁷⁸ Nûh, süryânicede “sâkin” anlamındadır.¹⁷⁹ Böyle bir adlandırmayı Lamek'in oğlu Nûh için yapmalarında¹⁸⁰ vahyin etkileri görmek mümkündür.

Sûrenin ilk âyetinde söz konusu toplumu uyarmakla görevlendirilen kişinin Nûh (a.s.) olduğu bizzat ismi ile zikredilerek bildirilmektedir. Bu görevi veren bizzat Yüce Allah'tır. Uyarılanlar ise Nûh'un kavmidir. Buna göre Nûh (a.s.), bu kavme gönderilmiş bir peygamber ve uyarıcı bir resuldür. Görevi de iman etmemeleri durumunda gelmesi muhakkak olan azâbla kavmini korkutmak sûretiyle uyarmaktır.¹⁸¹ Bu azabı âhirette gerçekleşecek olan azâb olarak anlayanlar olduğu gibi¹⁸² dünyada vuku bulacak olan tûfân azabı olarak anlaşılmıştır.¹⁸³

¹⁷⁴ Ahkaf, 46/35.

¹⁷⁵ Hûd, 11/25-49; ayrıca bkz. A'râf, 7/59-64.

¹⁷⁶ Mukâtil, *Tefsir*, III/402.

¹⁷⁷ Hûd, 11/44.

¹⁷⁸ Mukâtil, *Tefsir*, III/402.

¹⁷⁹ Mukâtil, *Tefsir*, III/401; Beydavî, *Tefsîru'l-Beydavî*, IX/277.

¹⁸⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/288.

¹⁸¹ Ferrâ, *Meâni'l-Kur'ân*, III/187.

¹⁸² Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/452; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/372.

Tarihin ilk putperest toplumuna gönderilen ilk elçinin vahiy ve risalet ile donatılmış, kendisindeki bilgiye, adına elçilik yaptığı zata (Allah'a) sonsuz bir güven içinde bulunduğu, bu sebeple toplumun içerisine girerek tebliğ ve davet görevine başladığı anlaşılmaktadır.¹⁸⁴ Âyet-i Kerîme'de belirtilen "Kavmine gönderdik."¹⁸⁵ ifadesi Hz. Nûh'un bütün insanlara değil, sadece kavmine gönderildiğinin kanıtıdır. Zira peygamberler içerisinde bütün insanlara gönderilmiş olmak peygamberimize ait bir özelliktir.¹⁸⁶

Nûh, (a.s.) ilâhî vahyi kavmine sunarken dördüncü âyet-i kerîmede biri âhirete, diğeri dünyaya yönelik iki vaatte bulunuyordu. Âhirete yönelik ilk vaadi, Allah Teâlâ'nın önceki tüm günahları bağışlayacak olması¹⁸⁷; ikinci vaadi, dünyaya yönelik olmuştur. O da belli bir süreye kadar ömürlerin uzatılması idi.¹⁸⁸ Buradaki " أن أنذر قومك من قبل " âyet-i kerîmesinde geçen من harfi hakkında dört vecih olduğunu söyleyenler vardır.¹⁸⁹ Ancak bunlardan daha çok itibar edileni, من harfinin ba'ziyet için değil de عن anlamında kullanılmış olduğunu belirten görüştür. Yani eğer size yapılan davetin üç prensibini yerine getirirseniz, daha önce yapmış olduğunuz bütün günahlarınız affedilecek ve Allah (c.c.) size normal bir yaşama müddeti bahşedecektir.¹⁹⁰

Nûh, (a.s.) kavmine iman ettikleri takdirde ömürlerinin uzatılacağı sözünü vermesi, nimetin devam edeceği anlama gelmektedir. Bununla birlikte kendilerine nimet hazinelerinin anahtarlarının sunulması anlamına da gelmektedir. Çünkü insanın dünyada fazladan yaşama fırsatı kazanması, imkân olarak birçok şeyi elde etmesi demektir. Zira insanın tüm ümitlerini söndüren ve sonu alınmaz arzularına

¹⁸³ Mukâtil, *Tefsir*, III/402; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/288; Râzî, Fahreddin, Muhammed ibn Ömer, *Mefâtihu'l-Gayb, Dâru'l-Fikr*, Beyrut 1981, XXX/134; İbnü'l-Cevzî, *Zadu'l-Mesîr*, VIII/368; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/372.

¹⁸⁴ Keskin, "a.g.m", s. 91.

¹⁸⁵ Nûh, 71/1.

¹⁸⁶ Sebe, 34/28, Enbiya, 21/107.

¹⁸⁷ Nûh, 71/4.

¹⁸⁸ Nûh, 71/4; Mukâtil, *Tefsir*, III/401.

¹⁸⁹ el-Halebî, Semîn, Ahmet b.Yusuf, *ed-Dürrü'l-Masun fî Kitâbi'l-Meknûn*, thk. Ahmet Muhammed Harrat, Dâru'l-İlka', Şam tsz. X/467.

¹⁹⁰ Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, trc. Muhammed Han Kayani vd., İnsan Yayınları, İstanbul 1997, VI/470-471.

gem vuran şey ölümdür.¹⁹¹ Ayrıca bu, Nûh'un (a.s.) ileriye dönük bir mucizesini göstermesi açısından da önemlidir.

2.1.2 Hz. Nûh'un Kavmini Allah'a Davet Etmesi

Hz. Nûh davetine başlarken kavmine öncelikle kendisinin içinde bulunduğu toplumdaki Allah (c.c.) tarafından seçilmiş bir peygamber olduğunu, İlahî mesajı onlara ulaştırmakla görevli olduğunu ifade etmiştir.¹⁹² Akabinde kavminden üç şey istemiştir.¹⁹³ Birincisi, Allah'ı (c.c.) bir olarak tanımaları,¹⁹⁴ ona kulluk etmeleridir. İkincisi, O'nun emir ve yasaklarını dikkate almaları, üçüncüsü ise tebliğ ettiği hususlarda kendisine itaat edilmesi ve kendisini tasdik etmeleridir.¹⁹⁵

Nûh, (a.s.) davetçi kimliğiyle toplumunun karşısına çıkmakta ve onlara kendisini ve davetini tanıtarak görevine başlamaktadır. “*Ey kavmim! Şüphesiz ben size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım.*”¹⁹⁶ Nûh, (a.s.) kavmine hitaben: “Sizi uyarıyorum ve Allah'ın (c.c.) mesajını anlayacağınız bir dille size bildiriyorum.” şeklinde sesleniyordu.¹⁹⁷ Burada, Nûh'un (a.s.) “*Ey Kavmim*” diye söze başlaması ve kavmini kendine nispet etmesi, onlara karşı düşkün ve şefkatli olduğunu hissettirmektedir. Esâsen bu “Yalnızca sizin iyiliğinizi istediğim ve kötü durumunuza üzüldüğüm için uyarıyorum.” anlamına gelmektedir. Hz. Nûh'un davete bu şekilde başlaması, davetçilere, muhataplarına karşı son derece şefkatli ve nezaketli olmalarının kuralını hatırlatmaktadır.¹⁹⁸

Allah, (c.c.) Beyûrâseb'in kavmini hak dine çağırması için Nûh'u (a.s.) göndermişti.¹⁹⁹ İlahî mesajı yaymayı yüklenen Nûh, (a.s.) zaman kaybetmeden, içinde bulunduğu sıkıntılara aldırış etmeden inanmamakta ısrar eden kavmini hak

¹⁹¹ Keskin, “a.g.m”, s. 98.

¹⁹² Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/288.

¹⁹³ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

¹⁹⁴ Mukâtil, *Tefsir*, III/402.

¹⁹⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

¹⁹⁶ Nûh, 71/3.

¹⁹⁷ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/229.

¹⁹⁸ Keskin, “a.g.m”, s. 93.

¹⁹⁹ Taberî, Ebû Cafer Muhammed İbn Cerîr, *Tarih-i Taberi*, trc. Faruk Görtünca, Sağlam Yayınevi İstanbul tsz., I/137.

yola davet etmeye başlamış, tebliğine nakli delillerin yanında akli delillere de yer vermiştir.²⁰⁰ Bütün peygamberler risalet görevleri boyunca insanlardan hiç bir beklentilerinin olmadığını, karşılığını sadece Allah'tan (c.c.) beklediklerini özellikle vurgulamışlardır.²⁰¹ Hz. Nûh Allah'ın (c.c.) kudretini ve sonsuz gücünü gerektiği gibi anlamayan ve haktan uzaklaşan kavmini hiç bir ücret talep etmeden uyarılmış, bunun için her yolu denemişti. Kavmine defalarca öğüt verdiği, azaba karşı uyardığı halde kavmi onu dinlemeyip isyan etmeye devam etmişti. Yine de Nûh (a.s.) onların taptıkları sahte ilahlardan onları kurtarmak için farklı yol ve yöntemler izliyordu.²⁰²

Üçüncü âyet-i kerîmede Nûh, (a.s.) kavmine kendisinin Allah tarafından bir uyarıcı olduğunu bildirdikten sonra hemen akabinde ibadet, itaat ve takva içerikli mesajlarını haber vermiştir.²⁰³ Burada üzerinde durulması gereken çok önemli bir husus vardır. O da daha ilk sırada ibadetin zikredilmesidir. Risaletin özünü kavrayan insanlar Nûh'un (a.s.) risaletindeki bu hususu çok daha iyi bir şekilde kavrayabilirler. Çünkü İlahî dinlerde inancın mistik ve soyut bir mefhum olamadığı bilakis inancın eylemle bütünleştiği veya inancın teorik boyutunun yanında pratik boyutu olduğu bilinen bir husustur. Yani Allah'a (c.c.) inanmaksızın O'na ibadet etmenin nasıl ki bir anlamı yoksa yalnızca boş bir söz olarak "*inandım*" demenin de bir anlamı olmayacağı açıktır.²⁰⁴ Buradaki ibadetin anlamı yalnızca farz veya vacip ibadetlerle sınırlı olamayacağı gibi bir tek ibadet çeşidiyle de sınırlandırılmaz. İbadet burada en geniş anlamıyla Allah'a kulluğun karşılığıdır.²⁰⁵

Allah Teâlâ, emir ve nehiyeleri ile ilgili peygamberlerine mutlak manada itaati istemiş ve peygambere itaati bu anlamda kendisine itaatle özdeşleştirmiştir.²⁰⁶ İşte Nûh'un (a.s.) kendisi için kavminden istemiş olduğu itaat bu anlamdadır. Yani ben Allah'ın mesajını size ulaştıran bir elçiyim; öncelikle sizin beni elçi olarak gönderen Allah'ı bir olarak tanımanız, ona kulluk etmeniz, onun emirlerine uyup yasaklarından

²⁰⁰ Nûh, 71/14-20.

²⁰¹ Şuarâ, 26/105-109.

²⁰² Nûh, 71/5-9.

²⁰³ Nûh, 71/3; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

²⁰⁴ Bkz. Ankebut, 29/2; Kiyame, 75/36.

²⁰⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

²⁰⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

kaçınmanız hususunda size tebliğ ettiğim şeylerde bana uymanız gerekir diyerek²⁰⁷ davetini açıklamıştır.²⁰⁸

Bu davetin ve talebin elbette bir karşılığı olacaktır. Nûh (a.s.), muhataplarını bu taleplere karşılık maddi ve manevi olarak özendiriyor ve onlara iki vaatte bulunuyordu.²⁰⁹ Manevi olarak değerlendireceğimiz vadin birincisi günahların tamamının affedilmesidir. İkincisi de maddi bir talep olarak değerlendirilen “ömrün uzatılması”dır.²¹⁰ Buradaki من ذنوبكم ifadesi iki farklı şekilde anlaşılabilir. Birincisi من sılası tahsis manasında kullanıldığında mana: “İman edileceği zamana kadar bütün günahların affedilmesi” şeklinde olur. من tab'id için olduğunda ise “İman edildikten sonra bazı günahların affedileceği” anlamında kullanılır.²¹¹ Bu iki görüşten genellikle tercih edilen birinci görüştür.²¹² Bu görüşü peygamberimiz (s.a.s.) “İslam kendinden önce işlenmiş günahları silip atar”²¹³ hadis-i şerifi desteklemektedir.²¹⁴ Aslında insan iman etse bile tekrardan hiç günah işlememe mümkün olmayacağından günahlarının bir kısmının affedilmesi olarak değerlendirilebilir.²¹⁵

Nûh'un (a.s.) tebliğ ettiği ilâhî mesajın içeriğinde Allah'ı bir olarak tanıma, sadece ona kulluk etme, onun emirlerine uyup yasaklarından kaçınma ve bu hususta tebliğ ettiği şeylerde kendisine uyma vardır.²¹⁶ İlk insandan itibaren var olan bu ilahi hitap dünyada sürekli devam etmiştir. Yahûdi dini düşüncesine göre buna benzer kavramlar ve değerlerin yani sina vahyi öncesine kadar geçerli olduğuna inandıkları “Nûh kanunları”nın inanç sistemlerinin oluşmasında etkisi çok olmuştur.²¹⁷

²⁰⁷ Nûh, 71/1-4.

²⁰⁸ Mukâtil, *Tefsir*, III/401.

²⁰⁹ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

²¹⁰ Nûh, 71/4; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/134.

²¹¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/291; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/135;

²¹² Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/135; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/229; İbnu'l-Cevzî, *Zadu'l-Mesîr*, VIII/369.

²¹³ Mubarekfurî, Ebu'l-Ála Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l-Ahvezi bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut tsz., III/183.

²¹⁴ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/453.

²¹⁵ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/229.

²¹⁶ Nûh, 71/1-4.

²¹⁷ Hasanov, Eldar, “Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nühilik”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi* M.Ü.S.B.E., 2012. s. 235.

2.2 Hz. Nûh'un Davetinde Ele Alınan Konular

Hz. Nûh'un davetinde ele alınan konuları üç başlık içinde değerlendirebiliriz. Bunlar Nûh'un (a.s.) dokuzyüz elli yıl süren uzun soluklu daveti; davet metodu olarak gizli ve açık bir şekilde kavmini davet etmesi; kavminin bu ısrarlı davete karşı inatla inkâr etmeleridir. Davetini delillendirmek için inkârcı kavmine enfüste ve âfâkta Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine dair apaçık âyetleri göstermesidir.

İlk başlıkta Nûh'un (a.s.) uzun soluklu daveti ele alınacaktır. Bu konu özellikle sûrenin beş, altı ve yedinci âyetlerinde işlenmektedir. Bu âyet-i kerîmelerde Nûh (a.s.), yaptığı risalet görevini bir bakıma Rabbine arz etmektedir. Ardından gece gündüz, dur durak bilmeden, ısrarla kavmini davet ettiğini dile getirmektedir. Ardından yaptığı davetin fayda vermediğini kavminin davet karşısında kaçışlarını ve nefretlerini²¹⁸ hızlandırdığını ifade etmektedir.²¹⁹ Onları her davet edişinde parmaklarıyla kulaklarını tıkadıklarını, kendisini görmemek için elbiseleriyle başlarını ve yüzlerini örttüklerini ve yapılan çağrıya tamamen kapalı olduklarını dile getirmektedir.²²⁰ Sûrenin sekiz ve dokuzuncu âyetlerinde Nûh'un (a.s.) kavmini davet ederken nasıl bir yol izlediği belirtmektedir. Önceleri kavmini gizli gizli davet ettiğini ancak daha sonra açıktan açığa yaptığını dile getirilmektedir.

İkinci başlıkta sûrenin onuncu âyetinden onüçüncü âyetine kadar olan bölümde Nûh (a.s.), ısrarlı davet çağrılarına karşı kavminin takındığı inatçı tavrı Rabbine bir bakıma arz ve şikâyet etmektedir. Onlara Yaraticının ne kadar bağışlayıcı olduğunu, bol bol rızık vermesi için göklerden yağmurları indirdiğini, mal mülk, çoluk çocuk, bahçeler ve ırmaklar yaratmak sûretiyle rızık verdiğini bildirmesine rağmen onlar inanmamakta ısrar ediyorlardı. Hz. Nûh da kavminin inkârdaki bu ısrarını Rabbine bildiriyordu.

Üçüncü başlıkta sûrenin ondördüncü âyetinden yirminci âyetine kadar Nûh, (a.s.) inkârcı ve inatçı kavmine Allah'ın (c.c) varlığına ve birliğine dair enfüste ve

²¹⁸ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/229.

²¹⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXIII/291.

²²⁰ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/230.

âfâkta yaratılışla ilgili deliller gösterdi. Onlara enfüsteki delilleri ile ilgili insanın yaratılışındaki aşamalardan söz etti. Sonra âfâktaki delillerden bahsetti. Onlara Allah'ın (c.c) yedi göğü nasıl kat kat yarattığını, güneş ve ayı nasıl bir lamba gibi yaptığını anlattı. Ayrıca insanları nasıl topraktan yarattığını, oraya nasıl döndüreceğini, tekrar oradan haşır için çıkaracağından bahsetti. Nûh peygamber bütün bu delilleri kavmini tevhid dinine davet için kullandı.

2.2.1 Davet Süreci

Uzun yıllar boyunca sabırla yapılan davet kimseye fayda vermiyor, kalplerde iman tohumlarını bir türlü yeşertmiyordu. Bu azgın kavim içinde sözüne itimad edilen biri olmasına rağmen ona yalancı damgasını vurmadıkları gün, neredeyse yok gibiydi. Nûh (a.s.) Allah'ın sonsuz gücünü ve büyüklüğünü gereği gibi tanıyıp takdir edemeyen, Allah'tan (c.c.) uzaklaşan kavminden davetine karşılık hiçbir ücret talep etmemiş, onları uyarmış ve ısrarla davetine devam etmişti. Kavmine defalarca öğüt vermiş, onları Allah'ın (c.c.) azabına karşı uyardığı halde kavmi onu dinlemeyip kibirlenerek Allah'a (c.c.) inanmamakta ısrar etmeye devam etmişti.²²¹

Hz. Nûh'un kavmi yüzyıllar boyu süren bu ikazlara kulak asmayarak putlara tapmaya devam ediyorlardı. Zulümde ısrar eden kavmi hakkında Kur'ân-ı Kerîm şöyle demektedir:²²² *“Andolsun Biz Nûh'u kendi kavmine (elçi olarak) gönderdik. İçlerinde elli yılı eksik bin sene yaşadı. Sonunda onlar zulme devam ederken tûfân kendilerini yakalayiverdi.”*²²³

Nûh, (a.s.) dur durak bilmeden davetini gece gündüz yapıyordu.²²⁴ Kavmi ise onu sadece dinlemekle kalıyordu, sabır abidesi bu elçiye cevap vermeyi bile zül addediyorlardı. Bir süre sonra artık dinlemek bile istemiyor ve tavırlarını elbiseleriyle kendilerini örterek belli etmeye çalışıyorlardı.²²⁵ Bu tavırları, Nûh'un

²²¹ Nûh, 71/7; İbnu'l-Cevzi, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/374.

²²² Özkan, Ali Rafet, “Vahiyde Nûh'un Ayak İzleri”, *I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nûh'un Gemisi Sempozyumu*, İstanbul 2007, s. 231.

²²³ Ankebut, 20/14.

²²⁴ Ferrâ, *Meâni'l-Kur'ân*, III/187; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/373.

²²⁵ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/230-231.

(a.s.) davetini duymama adına yüzünü bile görmeye tahammül edemediklerini gösteriyordu.²²⁶ Parmaklarıyla kulaklarını tıkamalarının yanında elbiselerini başlarına geçirmeleri ise Nûh'u (a.s.) duymamak için harcadıkları çabayı gösteriyor.²²⁷ Elbiseleriyle yüzlerini örtmeleri şu anlama gelmesi muhtemeldir: Nûh (a.s.), kavmini davet etmeye her niyetlendiğinde davetten kaçmak isteyenler, Nûh'un (a.s.) kendilerini görüp davet edebileceği düşüncesiyle başlarını örtüyorlardı.²²⁸ Fakat bu çabaları onların ancak imandan kaçışlarına ve küfürlerinin artmasına sebep oluyordu.²²⁹ Nûh (a.s.) ne zaman onların putları hakkında değersiz birer varlık olduğunu söyleyince onlar öfkeyle halka Hz. Nûh'u dinlememeleri noktasında telkin etmeye başlıyorlar ve “*Sakın yaptıklarınızı bırakmayın. Hele Vedd'den, Suva'dan, Yeğus'tan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin*” diyorlardı.²³⁰

Yine halkın bir araya gelip bayramlaştığı bir günde halk putları için kurbanlar kesiyordu. Hz. Nûh yanlarına gelip “la ilaha illallah deyin kurtulun” demiş ve putları yere sermişti. Bunun üzerine halk onu dövmeye başlamış, kaşı başı yarılmış bir halde kralın sarayına götürülmüştü. Kral: “İlahlarımıza karışmamanı sana söylememiş miydik? Bunları sana kim öğretti?” diyerek kendisine hakaret etmeye başlayınca Nûh, (a.s.) kanlara boyanmış bir halde krala: “Eğer onlar ilah olsalardı yere düşmezlerdi. Ey Dermesil! Allah'tan kork, O'na hiçbir şeyi ortak koşma, çünkü o seni görüyor.” dedi. Zalim kral: “Sen bana böyle hitap etme cüretini nereden buluyorsun?” diyerek Nûh'un (a.s.) hapsedilmesini, putlar için kurbanlar kesilmesini ve yerlere serilen putların tekrar yerlerine konulmasını emretmişti. Kralın emri yerine getirilmiş; fakat kral o gece korkunç bir rüya görmüştü. Sabah kalktığında Nûh (a.s.) hakkında “o mecnundur, yaptıklarından mes'ul değildir.” diyerek Hz. Nûh'un hapisten çıkarılmasını emretmişti.²³¹ Böylelikle Nûh (a.s.) bitmek tükenmek bilmeyen bir aşkla davetine devam etti.

²²⁶ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/453; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/370.

²²⁷ Mukâtil, *Tefsir*, III/402; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/136.

²²⁸ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/453.

²²⁹ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/374.

²³⁰ Nûh, 71/23.

²³¹ Taberî, *Tarih-i Taberî*, I/192.

Nûh, (a.s.) dupduru bir dille, mükemmel bir üslupla samimi bir şekilde anlattığı hakikatler, kavminin ancak küfrünü ve inadinı arttırıyordu. Ama tüm bu olanlar karşısında o sabrından hiçbir şey kaybetmiyor, tebliğini aralıksız bir şekilde sürdürüyordu.²³² Bir defasında insanları ilâhî davetten haberdar etmek için bir tepeye çıkmıştı. Gelen giden var mı diye etrafı gözetliyordu. Yine böyle bir günde şehre giden bir kabileyle karşılaşmıştı. Belki iman ederler diye yanlarına yaklaştı. Onları Allah'ın varlığına ve birliğine davet etti, iman etmeleri için çok dil döktü. Ancak bu samimi ve şefkat dolu gayretin mükâfatı hakaret, işkence ve taşlanma olmuştu. Saldırılardan dolayı sızlamayan yeri yoktu. Fakat onun en büyük üzüntüsü ve acısı vazifesini yapamama duygusuydu.²³³

Nûh'un (a.s.) yaklaşık on asır gibi uzun bir müddet süren peygamberliği boyunca, kendisine iman edenlerin sayısının azlığı çok dikkat çekicidir. Çünkü ona iman edip gemiye binenlerin sayısı bazı müfessirlere göre sekiz veya on kişi bazılarına göre ise seksen kişi idi. Bu rivayetler beraber değerlendirildiğinde iman edenlerin sayısı ile ilgili farklı değerlendirmeler²³⁴ olmakla birlikte bunların sayısı sekseni de geçmemektedir.

Bu davet süresi dikkate alındığında Nûh'un (a.s.) başarısız olduğunu söyleyenler bulunmaktadır. Hz. Nûh'un, davetinde uygun olmayan yöntemler izlediğiyle ilgili kur'ân-ı kerîm'in hiçbir yerinde işaret bulunmamaktadır. Tersine Nûh (a.s.) her zaman övgüyle anılmakta, örnek bir davetçi olarak sunulmaktadır. Sadece oğluna karşı babalık zaafından dolayı Allah (c.c.) onu uyarmakta ve bunun ötesinde kendisinin ısrarından hiçbir şekilde sözedilmemektedir. Kavmini davet ederken Allah'ın (c.c.) insanlara verdiği nimetleri anlatmakta, O'nun son derece şefkatli ve merhametli olduğunu bununla birlikte hesaba çekici olduğu anlatarak kavminin zihinlerinde sağlam bir Allah inancını oluşturmayı istemektedir. Ancak İbnü'l-Arabî, Nûh'un (a.s.) kavmini davet ederken tenzihî bir yöntem kullandığını

²³² Kazancı, Ahmet Lütfî, *Peygamberler Tarihi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2011, s.99.

²³³ Akıncı, Mehmet Lütfî, *Peygamberler Tarihi*, Bahar Yayınları, İstanbul 2006, I/416.

²³⁴ Ebu Suud, Mehmed İbn Muhammed el-İmadî, *İrşadu'l-Aklî's-Selim*, Mektebetu Riyadî'l-Hadis, Riyad tsz, II/355.

ve bu yöntemin tebliğ ve davette, Allah'ı (c.c.) tanıtmakta yetersiz kaldığı için tenkid etmektedir. Ancak ibnü'l-Arabî'nin iddia ettiği gibi Hz. Nûh sadece tenzihî yöntemi kullanmamıştır. Tenzihle birlikte teşbih yöntemini de kullanmıştır. Yüce Allah'ı yağmur yağdıran bir varlık olması,²³⁵ mal-mülk veren olması,²³⁶ yeryüzünü yaşamaya uygun hale getiren biri²³⁷ olarak tanıtmayı kavmini davet ederken kullandığı taşbihî yöntemlerdir.²³⁸

Davet süresi dikkate alındığında Hz. Nûh'un başarısız olduğunu söyleyebilmemiz mümkün değildir. Bu kutlu elçi davete icabet edenlerin sayısına bakmamış, sadece kendisine verilen elçilik görevini yerine getirebilmek için kendisine yapılan hakaretlere ve engellemelere bakmadan kararlılıkla çalışmıştır.

Nûh (a.s.) Kavmini taptıkları sahte ilahlardan alıkoymak ve onları günah girdabından kurtarabilmek için farklı yöntemler denemiştir.²³⁹ Kutlu mesajı insanlara ulaştırmak için farklı yöntemler deneyen Hz. Nûh, bazen bir arada bulunduğu insanlara Allah'ın (c.c.) davetini açıktan açığa anlatırdı. Bazen onları teker teker ziyaret ederek gizli bir şekilde, getirdiği dinden bahsederdi.²⁴⁰ Bazen de bu iki yöntemi beraber kullanırdı. Yani hangisine imkân bulursa o yöntemi denerdi.²⁴¹ Onlara eşref-i mahlûkat olan insanın ağaç ve taş parçaları karşısında eğilmemesi gerektiğini söylerdi. Gerek toplu, gerekse tek tek yaptığı bu tebliğler işe yaramıyordu.²⁴²

Sürekli davet etme, her fırsatı değerlendirme ve ısrarla karşılarına çıkmanın yanı sıra Hz. Nûh, daha başka yöntemlere de başvurmuştu. Kimi zaman açıkça davet etmiş, kimi zaman da gizli ve açık daveti birlikte yürütmüştü.²⁴³ Bu davetini Rabbine

²³⁵ Nûh, 71/11.

²³⁶ Nûh, 71/12-13.

²³⁷ Nûh, 71/19-20.

²³⁸ Çınar, Mahmut, "Şırnak'la Özdeşleşen Peygamber Hz. Nûh'la İlgili Bir Eleştirinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 352-354.

²³⁹ Nûh, 71/5-9; Özkan, "a.g.m", s. 232.

²⁴⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/293; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzil*, VIII/232; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/370.

²⁴¹ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/453.

²⁴² Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/136.

²⁴³ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/137.

yaptığı münacatında de şu sözleriyle dile getiriyordu: “*Sonra, doğrusu ben onları açıkça çağırdım. Sonra onlara açıktan açığa gizliden gizliye de söyledim.*”²⁴⁴

Hz. Nûh, farklı davet metotları kullanmıştır. Bu davet metotlarını şöyle sıralayabiliriz. **1) Gizli Davet;** Hz. Nûh, zaman, mekân ve muhatapların durumunu dikkate alarak dine daveti kimi zaman gizli yapmış ve bunu: “*Yerine göre (bu daveti) gizliden gizliye yaptım*”²⁴⁵ sözleriyle ifade etmiştir. **2) Açık Davet;** Aynı şekilde Hz. Nûh, yeri ve zamanı gelince kavmini açıktan da dine davet etmiştir.²⁴⁶ Hz. Nûh muhataplarının akıllarına hitap ederek onlara çeşitli deliller getirmiş, böylece onları ikna etmeye çalışmıştır. Bu tarz davet şeklini Nûh sûresinin ilerleyen bölümlerinde görebiliyoruz. Şöyle ki; “*Ne oluyor size de Allah'ın büyüklüğünü hesaba katmıyorsunuz! Oysa O, sizi türlü evrelerden geçirerek yaratmıştır. Görmüyor musunuz Allah yedi göğü birbiriyle nasıl uyumlu yaratmıştır! Onların içinde ayı bir ışık, güneşi ışık kaynağı yapmıştır.*”²⁴⁷

2.2.2 Nûh Kavminin Tavrı

Hz. Nûh, Kavmi içerisinde Kur’ân-ı Kerîm’in ifadesiyle “*Elli sene eksik bin yıl*”²⁴⁸ yani tam dokuz yüz elli sene gibi çok uzun bir zaman diliminde Allah inancını kalplere yerleştirmek ve insanları hidayete erdirmek için durmadan çalışmıştır. Tüm baskı ve zorlamalara, inatçı inkârlara rağmen insanları tevhit inancına davet etmiştir. Onun bu mücadelesinin tek amacı hakkı batılın yerine ikame etmektir. Amacına ulaşabilmek birçok yöntem denemiştir.²⁴⁹ Nûh (a.s.), kavminden putları bırakıp Allah’a (c.c.) kulluk etmelerini istemiş asırlarca açık ve gizli davetini ısrarla ve sabırla sürdürmüştür.²⁵⁰ Hz. Nûh, inkârda inat eden ve her geçen gün küfür bataklığına saplanan kavmine acıyor, onları kurtarmak için çalışıyordu. Onlar ise

²⁴⁴ Nûh, 71/8-9.

²⁴⁵ Nûh, 71/9.

²⁴⁶ Nûh, 71/8-9.

²⁴⁷ Nûh, 71/13-16.

²⁴⁸ Ankebut, 29/14.

²⁴⁹ Nûh, 71/8-9.

²⁵⁰ Nûh, 71/7.

Nûh'a (a.s.) acımadan taş atıyor, onu dövüyor, evini yağmalıyor ve bununla kalmayıp sapıklıkla itham ediyorlardı.²⁵¹

Hz. Nûh, inkârda inat eden kavminin bu tavırlarına karşı ümitsizliğe düşmedi. Bir nesil sonlanıp yerine bir başkası gelince hemen ümitlenirdi. Onları canla başla hak yola çağırmaya çalışırdı. Ancak gelen gideni aratıyordu. Sabırla davetini sürdüren Hz. Nûh, bütün bu aşağılamalar ve hakaretler karşısında Rahim olan Rabbi onu teselli etmek için Cebrail'i (a.s.) gönderiyor ve “*Onların işleyecekleri günahlardan dolayı asla üzülme!*”²⁵² diyerek teselli ediyordu.²⁵³ İmandan nasibini almayan kavmi, Hz. Nûh'un peygamberlik makamını bir övünme ve üstünlük aracı olarak kullandığını söyleyerek ona iftirada bulunuyorlardı. Nûh (a.s.) ise alçak gönüllü ve son derece mütevazı biriydi. Böyle övünmeyi ne kalbinden ne de aklından geçirmişti.²⁵⁴

Nûh, (a.s.) her yerde kavminin karşısına çıkıyor, davetini duyurmak için bütün fırsatları değerlendiriyordu. Kavmi ise onu görmeye bile tahammül edemiyordu. Nûh'tan (a.s.) kaçamadıkları zamanlar ise sesini duymamak için kılıktan kılığa giriyorlardı. Böyle yaparak, hak ve hidayet çağrısına olumlu karşılık vermiyor, büyüklük taslıyorlardı.²⁵⁵ Hz. Nûh, davetini ve davasını duyurmak için her fırsatı değerlendirdikçe, kâfirler de sapıklık ve inkârda direniyorlardı. Bu, çok ilginç bir tablodur. Bu tabloda kıt anlayışlı, inatçı insanlığın çocuksu tutumu belirginleşiyor. Parmaklarını kulaklarına tıkamaları ve başlarını elbiselerine bürümeleri ile de bu çirkin tablo iyice somutlaşıyordu. Bu âyetler, çocuksu bir inadı kusursuz şekilde tablolaştırıyordu. Hz. Nûh, onlar hakkında şöyle diyordu: “*Parmaklarını kulaklarına tıkadılar.*”²⁵⁶ Onlar parmak uçlarıyla kulaklarını tıkıyorlardı. Ama onlar parmak uçlarını kulaklarına o kadar sert tıkıyorlardı ki, sanki

²⁵¹ A'raf, 7/60; Gündoğar, Hamdi, “Hz. Nûh'un Nübüvvet Mücadelesi”, *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 345.

²⁵² Hûd, 11/36.

²⁵³ Akıncı, *Peygamberler Tarihi*, I/418.

²⁵⁴ Akıncı, *Peygamberler Tarihi*, I/418.

²⁵⁵ Nûh, 71/7.

²⁵⁶ Nûh, 71/7.

içine hiçbir ses girmesin diye bütün parmaklarını kulaklarının içine sokmak ister gibiydiler. Bu, yanıftta ısrar etmenin ve inatçılığın çirkin tablosudur.²⁵⁷

Tarih-i Taberide yer alan bir rivayete göre Nûh (a.s.) zamanında bir kişinin oğlu doğup büyüdüğünde, babası elinden tutar, Nûh'un (a.s.) yanına götürür: "Oğlum bak! Bu gördüğün kimse yalancı, sihirbaz ve cadıdır. Sakın bunun yanına gitme, söylediği sözlere inanma! Ben öldükten sonra sen de benim gibi çocuğuna buna inanmamasını öğüt!" şeklinde inkârını inatla pekiştirirdi.²⁵⁸

Hız. Nûh, tebliğî sırasında birçok zulüm ve zorluğa göğüs germiş, kendisine verilen elçilik görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Kavmi onu uzun süre yalanlayıp durduğu için Allah (c.c.) onlara uzun süre yağmur göndermemiştir. Başlarına gelen kıtlıkta hayvanlarını kaybetmişlerdi. Yaklaşık kırk sene kadınları kısır kalmış,²⁵⁹ çocuk sahibi olamamışlardır; Çünkü onlar dünyalıklara çok değer veriyor ve haddinden fazla onlara sevgi besliyorlardı.²⁶⁰ Nûh'a (a.s.) bu konuda müracaat ettiklerinde Nûh "Şirk günahından dolayı Rabbinizden başışlanma dileyin."²⁶¹ Böylelikle Allah (c.c.) rahmet kapılarını sizlere açacak. Size evlatlar verecek, servetlerinizi bollaştıracak, bol bol yağmur yağdıracak onunla arazilerinizin verimini arttıracak demiştir.²⁶²

Nûh'un (a.s.) ısrarla sürdürdüğü tebliğinden inatçı ve zalim kavmi rahatsız olmuş ve kendisini tehdit ederek "Sen bize ilahlarımızı terk etmemizi ve bir olan Allah'a kulluk etmemizi istiyorsun. Eğer davanda doğru sözlü isen bizi kendisiyle tehdit ettiğın azabı artık getir."²⁶³ diyecek kadar küfürlerinde inat ediyorlardı. Hz.

²⁵⁷ Kutub, Seyyid, *Fî Zilâl*, trc. Bekir Karlığa vd., Hikmet Yayınları, İstanbul tsz., XV/266.

²⁵⁸ Taberî, *Tarih-i Taberi*, I/138; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/291; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/373.

²⁵⁹ Ferrâ, *Meâni'l-Kur'ân*, III/187; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/230; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/453; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/370.

²⁶⁰ İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/374.

²⁶¹ İbn Abbas, *Tefsîru İbn-i Abbas ve Merviyathu fi't-Tefsîri min Kitabi's-Sünne*, thk.

Abdulaziz bin Abdullah el-Hamidiî, Daru Camiati Ümmi'l-Kura, Cidde tsz., s. 908; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/293; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/453.

²⁶² Nuh, 71/11-12; Mukâtil, *Tefsir*, III/403; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/293; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/454; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/137.

²⁶³ A'râf, 7/70.

Nûh ise söz konusu azabın kendi elinde olmadığını, kendisini peygamber olarak gönderen Allah'ın (c.c.) dilemesiyle bunun gerçekleşeceğini bildirmişti.²⁶⁴ Yine de onlar bununla yetinmeyerek “*Ey Nûh! Eğer bu davadan vazgeçmezsen iyi bil ki taşlanandan olacaksın*”²⁶⁵ şeklinde tehditlerde de bulunuyorlardı. Bu da onların bütün ikaz, irşat ve uyarılara rağmen inat ve sapkınlıklarında ne derece ileri gittiklerini ve haddi aştıklarını gösteriyordu.

2.2.3 Yaratılış Delillerinin Gösterilmesi

Nûh, (a.s.) kavmini tevhide davet ederken muhatapların anlayacakları tarzda tebliğ yapıyordu. Muhatabın zihninde davetin keyfiyetiyle ilgili şüpheye yer bırakmayacak şekilde, hitabet ilkelerine uygun ve muhatabı etkileyecek şekilde davet ediyordu. İşte Nûh, (a.s.) davetinde hitabet prensipleriyle bu şekilde en uygun tarzda hareket ettiğini ve hitabetin bütün imkânlarından faydalandığını görmekteyiz.

Nûh, (a.s.) davetine iç (enfüs) ve dış (âfâk) âlemde yer alan Allah'ın âyetlerine dikkat çekerek başlıyor. Ancak bunlara geçmeden önce Onların Allah'a karşı takındıkları sorumsuz, şımarık ve alaycı tavırlarını şöyle kınıyordu.²⁶⁶ “*Size ne oluyor ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?*”²⁶⁷ Onların bu edep dışı tavırlarının ne kadar yersiz olduğunu akabindeki âyetlerden anlayabiliyoruz. Bundan sonra Hz. Nûh önce kavmini kendi iç (enfüs) âlemindeki, yaratılış aşamalarına bakmaya çağırıyordu.²⁶⁸ Delil göstermeye ilk olarak insanın kendinden başlamasının sebebi uzaklara gitmeden, göz önünde bulunan yakın delilleri göstermek istemesidir.²⁶⁹ “*O, sizi çeşitli aşamalardan geçirerek yaratmıştır.*”²⁷⁰ Nûh'un (a.s.) kavmine, sözünü ettiği aşamalar, onların anladıkları türden şeyler olmalıydı. Hz. Nûh, böyle bir hatırlatmada bulununca kavminin bunu anlaması gerekiyordu. Çünkü

²⁶⁴ Hûd, 11/33.

²⁶⁵ Şuarâ, 26/116.

²⁶⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/140.

²⁶⁷ Nûh, 71/13.

²⁶⁸ Mukâtil, *Tefsir*, III/402; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/139.

²⁶⁹ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/139.

²⁷⁰ Nûh, 71/14.

lohusa kadınların yaptığı düşükler insanlara bu konuda bir fikir verebiliyordu.²⁷¹ Hz. Nûh, böyle bir hatırlatma ile onların ruhlarını etkileyip davetine olumlu karşılık vermelerini sağlamak istiyordu. Tefsircilerin çoğu burada söz konusu edilen aşamaların, ceninin ana rahminde, nutfeden kan pıhtısına, oradan bir çiğnem ete, oradan iskelete ve tüm organları tamamlanmış insana kadar geçirdiği evreler olduğunu ifade ediyorlar.²⁷² İnsanın aşama aşama yaratılışını daha farklı anlayanlar da olmuştur. Yani insanların farklı türlerde ve şekillerde yaratıldığını,²⁷³ renkleri, ırkları ve huyları itibariyle muhtelif olduklarını söyleyenler olmuştur.²⁷⁴

Nûh, (a.s.) toplumun dikkatini öncelikle kendi iç âlemine yönlendirdikten sonra daha açık ve büyüklük açısından gözlemlenebilen kâinat kitabına dikkatlerini çekti.²⁷⁵ Yaratıcının, eserlerinden tanınabileceği düşüncesiyle Allah'ın (c.c.) kendisine öğrettiği şekliyle göğün üst üste yedi kat olduğunu bildirdi.²⁷⁶ Öyle ki ilk dönem tefsirlerimizde her bir sema arasındaki uzaklığın ve onların çevresinin beş yüzyıllık bir mesafe olduğu ifade edilmiştir.²⁷⁷ Yine Abdullah b. Ömer'e (ö. 692) isnad edilen bir rivayete göre güneş, kışın semanın dördüncü katında; yazın ise yedinci katındadır.²⁷⁸ Bu katmanların içinde ay, geceyi aydınlatmış; güneş de gündüzün ışık kaynağı haline getirilmiştir.²⁷⁹ Nûh'un (a.s.) kavmi ayı, güneşi görüyorlardı. Gök adı verilen uzayı da görüyorlardı. Fakat göğün mahiyetinin ne olduğu hakkında pek fazla bilgileri de yoktu. Onlardan bunu bilmeleri de istenmiyordu. Bu konuda hiç kimse bu güne kadar kesin bir şey söyleyebilmiş

²⁷¹ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/268.

²⁷² Mukâtil, *Tefsir*, III/403; San'anî, *Tefsiru'l-Kur'an*, II/319; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/139; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/297-298; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/232; Ferrâ, *Meâni'l-Kur'an*, III/188; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/454; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/371; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/374.

²⁷³ M'amer b. Müsannâ, *Mecazu'l-Kur'an*, II/275.

²⁷⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/139; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/371; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/374.

²⁷⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/140.

²⁷⁶ Nûh, 71/15; Ayrıca bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/299; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/371.

²⁷⁷ Mukâtil, *Tefsir*, III/402.

²⁷⁸ İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/374.

²⁷⁹ Mukâtil, *Tefsir*, III/402; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/299; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/231; Ferrâ, *Meâni'l-Kur'an*, III/188; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/454.

değildi. Bu delil, dehşet verici yaratıkların ve olağanüstü gücün arka planını düşünmek, bu konuda onları düşünmeye yöneltmek için yeterli geliyordu.²⁸⁰

Hz. Nûh, toplumunun dikkatini tekrar enfüsî âleme çevirmişti. Onların topraktan nasıl yaratıldıklarına, öldükten sonra tekrar toprağa döneceklerine dikkatlerini çekti. Bunu da şöyle dile getirdi: “Allah sizi yerden bitirir gibi yetiştirmiştir. Sonra sizi oraya döndürür ve yine oradan çıkarır.”²⁸¹ İnsanın topraktan yaratılışını yeşerme şeklinde dile getirmek, ilginç olduğu kadar anlamlı bir ifadedir. Bu gerçek Kur’ân-ı Kerîm’de değişik şekillerde dile getirilir. Örneğin Hac sûresinde²⁸² ölümden sonra diriliş gerçeğini kanıtlayan bir delil olarak insanın topraktan var edilişi ile yeryüzünden bitkinin yeşermesi birlikte anlatılır:²⁸³ “Ey insanlar! Öldükten sonra tekrar dirilmekten şüphede iseniz, bilin ki, ne olduğunuzu size açıklamak için. Biz sizi topraktan, sonran nutfeden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir çığnem etten yaratmışızdır. Dilediğimizi belli bir süreye kadar Rahimlerde tutarız; sonra sizi çocuk olarak çıkartırız, böylece yetişip erginlik çağına varırsınız. Kiminiz öldürülür, kiminiz de ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, bilirken bir şey bilmez olur. Yeryüzünü görürsün ki kupkurudur; fakat biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır, her güzel bitkiden çift çift yetiştirir.”²⁸⁴

Şüphesiz bu dikkat çekici bir süreçtir. Çünkü bu süreç, yeryüzündeki hayatın kaynağının birliğine işaret ediyor. İnsanların tıpkı bitkiler gibi topraktan yeşertildiklerini; toprağın belli başlı elementlerden meydana geldiği, insanın bu elementlerden oluşan besinlerle beslendiği ve böylece geliştiği anlatılıyor.²⁸⁵ Şu halde insan topraktan çıkan herhangi bir bitki gibidir.²⁸⁶ Yüce Allah bitkilere farklı

²⁸⁰ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/269.

²⁸¹ Nûh, 71/17-18.

²⁸² Hac 22/5.

²⁸³ İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/374.

²⁸⁴ Hac 22/5.

²⁸⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/140; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/454.

²⁸⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/141.

bir hayat bahsettiği gibi insana da farklı bir hayat bahsetmiştir. Ama her ikisi de toprağın ürünüdür ve ikisi de bu annenin sütünden beslenir.²⁸⁷

Bitkilerin hayatında toprağın önemli bir yeri olduğu gibi insanların hayatında da önemli bir yer tutar. Toprakta yeşerir gibi dünyaya gelen insanlar tekrar oraya dönerler. “*Kudret sahibi yüce Allah oradan yeşerttiği gibi tekrar onları toprağa döndürür.*”²⁸⁸ Kemikleri toprağa karışır, bedenlerini oluşturan atomlar onun atomları ile kaynaşır. Nitekim topraktan yeşermeden önce de bu durumdaydılar. Sonra ilk defa Allah (c.c.) kendi ataları Âdem’i (a.s.) topraktan yaratmıştır.²⁸⁹ Bu şekilde insanları bir bitki gibi yeşerten Allah onları yeniden kıyamet günü haşr için yerden çıkarır.²⁹⁰ İnsanoğlu meseleye Kur’ân-ı Kerîm’in sunduğu açıdan bakınca olay son derece basit, kolay ve anlaşılır şekildedir.²⁹¹

Bundan sonra Nûh, (a.s.) kavminin dikkatini Allah’ın (c.c.) kendilerine bahsettiği diğer bir nimetine çekmektedir. Geçim imkânları bulmaları, seyahatlerini gerçekleştirebilmeleri, yeryüzündeki hayatı kolaylaştırmak suretiyle yeryüzünün onların hizmetine sunulduğunu bildirmektedir: “*Yeryüzünde dolaşabilmeniz, orada yollar ve geniş geçitlerden geçebilmeniz için, onu size yayan O’dur.*”²⁹² Bu onların gözlemleyebilecekleri kavrayabilecekleri bir hakikatti. Her yönüyle gözlerinin önündeydi. Nûh’un (a.s.) sesinden ve uyarılarından kaçtıkları gibi bundan kaçamazlardı. Her gün şahit oldukları delillerden bir diğeri dağlarda, ovalarda ve vadilerde onlar için geniş yollar ve geçitler sağlanmasıydı.²⁹³

Nûh, (a.s.) kavmine gözlerinin önünde olan ve her gün karşılaştıkları diğer bir nimeti hatırlatıyordu. Yüce yaratıcı insanı en güzel şekilde yaratmıştı. Ancak onu

²⁸⁷ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/271.

²⁸⁸ Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXIII/300; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/231; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/454.

²⁸⁹ Râzî, *Meîâtihu’l-Gayb*, XXX/140; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/231.

²⁹⁰ Mukâtil, *Tefsîr*, III/402-403; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/232; İbn Atiyye, *Muharreru’l-Vecîz*, V/374.

²⁹¹ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/271.

²⁹² Nûh, 71/19-20.

²⁹³ Râzî, *Meîâtihu’l-Gayb*, XXX/141; Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXIII/306; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/232; Ferrâ, *Meâni’l-Kur’ân*, III/188; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/454.

öylece tek başına bırakmamıştı. Dünyayı da insanın kullanıp işleyebileceği bir sistemde yaratmıştır. İnsanlar kendilerine bahşedilen tüm bu nimetleri kullanarak yeryüzünde yapılmış geçitlerde ve yollarda yürüyorlar, araçlarla seyahat edebiliyorlar, Allah'ın (c.c.) lütfuyla ve rızıklarını daha kolay arayabiliyorlar.²⁹⁴

2.3 Hz. Nûh'un Kavmini Şikâyet Etmesi

Hz. Nûh (a.s.) kavminin inadına rağmen açık veya gizli bir şekilde davetini sürdürmeye çalışıyordu. Onları davet ederken davet yöntemlerinden enfüs ve afakla ilgili farklı araçlar kullanmıştı. Bu bölümde ele alacağımız âyetlere gelince kavmin davet karşısında takındıkları tavırlar ele alınacaktır.

Birçok peygamber gibi Nûh Peygamber de kendi halkının ileri gelenlerinin direnişiyle karşılaşmıştır. Halkın takip edip sözlerini dinlediği bu üst tabakanın servet ve mevkileri, kibirleri ve küstahlıkları helaklarına yol açacaktı. Yirmi birinci âyette sadece dünyevî nimet önem vermenin uzun vadede manevî değerleri yok edip toplumun temel dokusunu tahrip edeceği gerçeğine işaret edilmektedir. Yirmi ikinci âyette inkârcı önderlerin “tuzak kurmaları” ile ayak takımının Nûh'u (a.s.) öldürmeye kışkırtmaları yer almaktadır. Yirmi üç ve yirmi dördüncü âyetlerde ise toplumun ileri gelenlerinin yani zalimlerin etkili propaganda ve baskılarıyla birçok kimseyi yoldan çıkarmaları zikredilmektedir. Bu propagandaları arasında toplumun ileri gelenlerinin kavmin müntesiplerine putlarına sıkı sıkıya sarılmaları konusunda tembihleri gelmektedir.

2.3.1 Elit Tabakanın Baskısı

Peygamberliğin gereği olarak Hz. Nûh, kavminden putlara tapmaktan, haksızlık ve zulüm yapmaktan vazgeçmelerini, Allah'a (c.c.) iman edip O'nun emirlerine uymalarını talep etmiştir. Her peygamberin karşılaştığı gibi zulüm ve zorbalığa alışmış bu insanlar ona inanmamış, geleneklerini değiştirmekle suçlayarak düşmanlık beslemişlerdi.²⁹⁵

²⁹⁴ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/271.

²⁹⁵ Özkan, “a.g.m”, s. 231.

Sûrenin başında ifade edildiği üzere Hz. Nûh kavmini Allah'a (c.c) davet etmiş, ondan sakınmayı ve kendisine itaat edilmesini istemişti. "قال نوح رب إنهم عصوني" âyet-i kerîmesinde ifade ettiği gibi Nûh (a.s.), "Rabbim ben kavmime itaat edin dedim, onlar isyan ettiler" şeklinde serzenişini dile getiriyordu.²⁹⁶ Nûh, (a.s.) kavmini Rabbine şikâyetini şöyle sürdürüyordu: Ey Rabbim! Kavmim davetime icabet etmedi. "*Davetimi karşılıksız bırakıp malı mülküyle azgınlaşan, çoluk çocuğu ile gururlanan, şerefi ve itibarı çok olan bu kimselere bana itaat etmeme konusunda uydular.*"²⁹⁷ Özellikle kavminin ileri gelenleri ve servet sahipleri, Nûh'u (a.s.) yalanlama, kendisine ve inanan kimselere hakaret etme konusunda işbirliği içerisine girmişlerdi. Öyle ki kavmin ileri gelenleri, tabîlerine Nûh'a (a.s.) tabî olurlarsa kendilerini öldürüleceklerini söylemek sûretiyle tehdit ediyorlardı.²⁹⁸ Onlar servet, güç ve makamı olmayan birinin kendilerine yol gösterici olarak gönderilmesini kabullenemiyorlar ve bunu imkânsız görüyorlardı.²⁹⁹

Nûh (a.s.), kavminin ileri gelenlerinin nazarında saygı gösterilmeye layık bir peygamber değil; bayağı, sıradan bir insandı.³⁰⁰ Hz. Nûh'u delilik, yalancılık ve sapıklıkla suçlamaları da hep sahip oldukları bu zihniyetin bir neticesiydi. Hz. Nûh, tatlı bir dille anlattığı hakikatler kavminin ancak inkârını arttırıyordu.³⁰¹

Nûh'un (a.s.) davetini sabırla ve yılgınlık göstermeden sürdürdüğünü gören inkârcılar, onu çeşitli tehditlerle vazgeçirip kaçıracaklarını düşünmüşlerdi. Ama onlar gönderilen hiçbir peygamberin karşılaştığı tehditlerden dolayı geri adım atmadığını bilememişlerdi. Zaten Nûh da (a.s.), kavminin bu zalimâne tutumu karşısında asla geri adım atmamış, sabırla tebliğ ve davet vazifesine devam etmişti.³⁰²

²⁹⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/141.

²⁹⁷ Nûh, 71/21.

²⁹⁸ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/232.

²⁹⁹ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/142.

³⁰⁰ Hûd, 11/27.

³⁰¹ Hûd, 11/6.

³⁰² Özkan, "a.g.m", s. 233.

Nûh'a (a.s.) daveti esnasında karşılaştığı tepki zamanla yükseliyor, hakaret edenlerin, taşlamaya çalışanların sayısı da artıyordu. O, bir yandan kendini korumaya diğer yandan davetini icra etmeye çalışıyordu.³⁰³ Nûh (a.s.), can güvenliğinden dolayı istediği yere gidemiyordu. Bulunduğu yerin ana yola bakan kısmında “İdu'l-Verd” adlı bir tepenin üzerine çıkıyor, oradan geçenleri Allah'a (c.c.) inanmaya çağırıyordu. Nûh'u (a.s.) yaşadığı vadiye mahkûm eden zamanın yöneticisi Dahhak ve zalim halkı onun hakkında “Nûh, yaşadığı vadide bir zindandadır, gün gelecek aklını başına toplayacaktır.” şeklinde sözler söylüyorlardı.³⁰⁴

İnkârda birbirleriyle yarışan kavminin elit tabakası Hz. Nûh ve ona inananlara tepeden bakıp hakaretlerde bulunuyorlardı: “*Sana düşük seviyeli kimseler tabi olmaktadır.*”³⁰⁵ diyorlardı. Bu hakaretleri yetmezmiş gibi kendisine iman etmiş kimseleri de yanından kovmasını istiyorlardı. Ancak Nûh (a.s.), bu çirkin teklife: “*Ey kavmim! Ben onları kovarsam, beni Allah'tan (azabından) kim koruyacak?*” diyerek onları geri çevirmişti.³⁰⁶

İlk iman edenlerin genelde fakir olmalarında şaşılacak bir durum yoktur. Peygamberlere ilk itaat edenlerin yoksul kimseler olmaları uygun düşmektedir. Çünkü dinin temel hedeflerinden biri insanları kula kul olmaktan kurtarıp Rahim ve Ehad olan Allah'a (c.c.) kul olmaya, insanın onuruna yakışacak bir şekilde hayat yaşamaya ulaştırmaktır. Bu nedenle istisnalar dışında zengin ve makam sahiplerinin ilk inananlardan olmaları genellikle zor olmuştur.

2.3.2 Nûh Kavminin Taptığı Putlar

Kur'ân'a göre ilk din, Âdem'in (a.s.) getirdiği din, hak din olan İslam'dır. Bu dine ibadet ancak Allah'a (c.c.) yapılır. O Allah birdir, O'ndan başka yaratıcı yoktu. Nûh'un (a.s.) kavmi ise İslam'ın tevhit inancını bir kenara bırakarak putlara tapıyordu.³⁰⁷ Onlar tebaalarına: “*Sakın ilâhlarınızı bırakmayın; hele Vedd'den,*

³⁰³ Akıncı, *Peygamberler Tarihi*, I/413.

³⁰⁴ Akıncı, *Peygamberler Tarihi*, I/414.

³⁰⁵ Şuarâ, 26/111.

³⁰⁶ Hûd, 11/29-30.

³⁰⁷ Nûh, 71/23.

*Suvâ'dan, Yeğus'tan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!*³⁰⁸ şeklinde telkin etmeleri Nûh'dan (a.s.) önce de putperestliğin varlığını teyit ediyor.³⁰⁹ Kur'ân-ı Kerîm, bu putperest toplumunun taptıkları putların bir kaçının adını vermektedir: “*Vedd, Suva, Yağus, Yeûk ve Nesr.*”³¹⁰

Putla tapmanın ortaya çıkmasıyla ilgili farklı görüşler vardır. Allah (c.c.) hakkında teccîm düşüncesine sahip olanlar, Allah (c.c.) hakkında O nurların en büyüğüdür. Arşın etrafını çevreleyen melekler büyük nura nispetle daha küçük nurları temsil ediyorlar. Bu fikirde olanlar putların en büyüğünü inandıkları en yüce varlığı temsil edecek şekilde belirlemişlerdi. Mukarreb meleklerden büyüklük, küçüklük, şerefli olan veya farklı özelliklerine göre putlarını yapmışlardı. Böylece putlara taparak Allah'a (c.c.) ve meleklerine kulluk yaptıklarına inanıyorlardı.³¹¹

Putlara tapmanın ortaya çıkma şekillerinden bir diğeri de şöyledir: İnsanlar Hz. Âdem'den bu yana hakka davet edilmişler. Ancak Allah (c.c.) hakkında bilgi sahibi oldukları halde yine de yegâne yaratıcıyı unutmuşlar, bunun yerine gökteki yıldızlara tapınmaya başlamışlardı. Bunlar Sâbiîler'den bir gruptu. Yüce Yaratıcının sabit ve hareketli yıldızları yaratmış ve dünya işlerinin düzenlenmesi işini bu yıldızlara verdiği inancını taşırlardı. İnsanların bu yıldızların kulları olduğuna inanıyorlar, onlara benzer putlar yapıyorlar ve kulluk ediyorlardı. Gece görünüp gündüz kaybolan bu yıldızların yerini tutmak için onlar adına putlar dikmişler ve adlarını bunlara vermişlerdi. Sayıları epeyce kalabalık olan ve her biri birer yıldızı temsil eden ilahlar arasında en itibarlı olanları beş taneydi. Bunlar “*Vedd, Süva, Yeğus, Yeûk ve Nesr*” adıyla biliniyorlardı.³¹²

Diğer bir puta tapınma şekli de yıldızlara, onların aldıkları hallere bakarak insanların mutluluklarını ve mutsuzluklarını bunlara nispet etme şeklindeydi. Yıldızlar tesadüfen özel şekiller oluşturduklarından hemen bunlardan anlamlar

³⁰⁸ Nûh, 71/23.

³⁰⁹ Râzî, *Meğâtihu'l-Gayb*, XXX/143.

³¹⁰ Nûh, 71/23.

³¹¹ Râzî, *Meğâtihu'l-Gayb*, XXX/143.

³¹² Râzî, *Meğâtihu'l-Gayb*, XXX/143; Kazancı, *Peygamberler Tarihi*, s. 95.

çıkarmaya çalışıyorlardı. Bu tılsımları öğreniyorlar, enteresan haller ve büyük neticeler elde ediyorlardı. Onlar, bunların kaynağına saygı duyuyor, onlara ikram ediyor ve ibadetle meşgul oluyorlardı. Her tılsımın, hususi bir yıldız ve hususi bir burca ait olduğuna inanıyorlar ve bu şekilde onları tazim ediyorlardı.³¹³ Bunların önemli olanlarından Vedd, erkek sûretinde; Suvâ kadın sûretinde; Yeğûs aslan sûretinde; Ye'ûk at sûretinde; Nesr de kartal sûretinde olduğu söylenmektedir.³¹⁴

Bazen de kavmin salih olanlarından biri vefat ettiğinde tâ'zim etmek için onu temsilen putlar yapılır ve onlara saygı duyulurdu. Bunlar öldüklerinde şeytan, sevenlerine onların putlarını yapmalarını ve isimlerini bunlara vermelerini böylece kulluk yaparken daha istekli ve canlı bir şekilde kulluk yapacaklarını fısıldamıştı. Bu putlara evvel emirde kulluk yapılmıyordu. Daha sonra bunlar öldüklerinde arkadan gelen nesiller bu bilgiden habersiz kaldılar. Onlara kulluk etmeye başlıyorlardı.³¹⁵ Bunu yaparken de gerekçe olarak “*Biz putları bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye bulunduruyoruz*”³¹⁶ derlerdi.³¹⁷

Büyük bir hükümdar veya değerli bir şahıs öldüğünde onun putunu dikerlerdi. Zira onlar ölen hükümdarın putuna bakmak sûretiyle onu unutmak istemiyorlardı. Sonraki nesil putların yapılış amaçlarını unuttular. Babalarının onlara kulluk ettiğini sandılar. Böylece onlara tapınma duyguları içerisinde kulluk etmeye başladılar.³¹⁸

Vedd, Suva', Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr için Hz. Âdem'in çocukları olduğu da söylenmektedir. İblis, bunlar vefat ettikleri vakit sevenlerine, onların putlarını yapmaları noktasında telkinde bulunmuştu. “Böylece onlara bakmaya ve anılarınızı canlı tutmaya devam edersiniz” şeklinde fısıldamıştı. Bunlar ölünce bu sefer iblis bir

³¹³ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/145.

³¹⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/145; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/374; Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, VI/475.

³¹⁵ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/374; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/233; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/377.

³¹⁶ Zümer, 3/39.

³¹⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/143; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/456.

³¹⁸ İbn Abbas, *Tefsîr*, s.910; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/143; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/377.

sonraki nesle, “Babalarınız bunlara ibadet ederlerdi, siz de onlara ibadet edin” şeklinde bir teklifle gelmiş ve böylece putperestlik insanlar arasında yerleşmiştir.³¹⁹

Putların ortaya çıkışıyla ilgili diğer bir görüş şöyledir: Vedd, kavmi içinde sevilen Müslüman bir kişiydi. Ölünce Bâbil yurdunda insanlar kabrinin etrafında mesken kurmuş ve yas tutmuşlardı. İblis onların feryadını duyunca onlara: “Sizin ağlayıp sızladığınızı ve üzüldüğünüzü görüyorum. Size onun insan suretinde resmini yapsam, bir araya geldiğiniz yerlere koyarsanız bu sizin için teselli olur.” demiş. Onlar da peki demişler. Bunun üzerine İblis, Vedd’in bir heykelini yapar. Onlar da onu toplantı yerlerine dikerler. Babilliler Vedd’i bu şekilde anmaya başlamışlardı. Böylece Vedd yeryüzünde ilk tapınılan put olmuştu.³²⁰

İbn Abbas’tan gelen bir rivayete göre “Vedd, Suva’, Yeğûs, Ye’ûk ve Nesr” Nûh kavmine ait putlardı. Daha sonra Arapların sahip olacağı bu putlar³²¹ tûfânda gömülmüşlerdi. Üzerlerini de toprak kaplamıştı. Günün birinde bir şekilde gömüldükleri yerden çıkarılmış ve bu putlara farklı kabileler sahip olmuşlardı. “Ved”, Kelb kabilesinin; “Suva”, Hemedan kabilesinin; “Yeğûs”, Gatafan kabilesinin; “Yeuk” putu, Hemdan kabilesinin; “Nesr” ise Himyer kabilesinin sahip olup taptığı putlar olmuştu.³²² Arapların bunların yanında birçok putu da vardı.³²³ Bu putların Arapların kendilerinin meydana getirdiği putlar olduğunu söyleyenler de vardır.³²⁴

Nûh kavminin büyük çoğunluğu putlara tapıyordu. Nûh (a.s.) bunlar hakkında “*Rabbim bunların dalaletlerini arttır*”³²⁵ derken müşriklerin iflah olmayacak bir

³¹⁹ İbn Abbas, *Tefsîr*, s. 911; Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXIII/306; er-Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXX/143; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/232; İbnu’l-Cevzî, *Zâdu’l-Mesîr*, VIII/374.

³²⁰ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, XIII/5378.

³²¹ San’anî, *Tefsîru’l-Kur’ân*, II/320.

³²² İbn Abbas, *Tefsîr*, s. 911; Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXIII/306; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/232-233; İbnu’l-Cevzî, *Zâdu’l-Mesîr*, VIII/374; İbn Atiyye, *Muharreru’l-Vecîz*, V/377; San’anî, *Tefsîru’l-Kur’ân*, II/320.

³²³ Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/233.

³²⁴ M’amer b. Mûsannâ, *Mecazu’l-Kur’ân*, II/272.

³²⁵ Nûh, 71/24.

yola girdiklerini ve kalplerinin mühürlendiğini bu sebeple hakka ve hidayete ulaşamayacağını dile getiriyordu.³²⁶

2.4 İnkârcılar Hakkında Verilen Tûfân Hükümü

Sûrenin son âyet-i kerîmesinde Nûh'un (a.s.) kavmi isyanları ve günahları yüzünden suda boğulmak suretiyle helak oldular. Dahhak'ın ifadesiyle Nûh'un (a.s.) kavmi aynı anda iki azaba duçar oldular. Bir taraftan dünyada suda boğulmuş hemen akabinde ateşte yanmışlardır.³²⁷

Hz. Nûh'tan Kur'ân'da yirmi dokuz surede söz edilmekte ve buna bağlı olarak hayatıyla ilgili muhtelif bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler, bazı sûrelerde kısa tutulmuş, bazı sûrelerde ise detaylarıyla yer almıştır. Bunlardan A'râf, Hûd, Mü'minûn, Şuârâ ve Kâmer sûreleri bu alanda ayrıntılı bilgilere yer veren sûrelerdir. En tafsilatlı bilgiler ise Hûd ve Nûh sûresinde yer almaktadır. Diğer sûrelerde ise Nûh (a.s.) kıssasına bir veya birkaç ayetle değinilmiştir.³²⁸ Biz de tûfân hadisesi dâhil olmak üzere sûrede işlenen diğer konuları çalışmanın ikinci bölümünde detaylarıyla alacağımız için tûfân hadisesini bu başlık altında detaylarıyla açıklamaya gerek duymadık.

Kaynaklarda yer alan "tûfân hâdisesi" ile ilgili bilgiler, detaylarda bazı farklılıklar gösteriyorsa da temelde aynı noktayı işaret ettikleri görülür. O da inkârcı ve zorbarların tûfânla, Allah Teâlâ'nın gazabına uğramalarıdır. Felakete götüren ana sebep inkârcıların zulümde direnmeleridir. Bunun da acı bir faturası suda boğulmak suretiyle, tarih sahnesinden silinmek olmuştur.³²⁹

Kur'ân-ı Kerîm'de, "tûfân hâdisesi"nin iki temel amacı ortaya koyduğu görülmektedir. İlkinde Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmanın gerekliliği anlatılırken ikincisinde putlara inanıp tapınmanın kötülüğü ortaya konulmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm, verilen tûfân cezasının tevhit ve tebliğ boyutu üzerinde durur.

³²⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/306; İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, V/377.

³²⁷ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/233; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/374.

³²⁸ Mollaibrahimoğlu, Süleyman, "Nûh (a.s) Kıssası", *Kur'ân Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, Mayıs, 98, Sayı 7. s. 56.

³²⁹ Mollaibrahimoğlu, "a.g.m", s. 64.

Kur'ân'a göre olayın meydana geliş şekli, şahıslar, hayvan cinsleri v.s. önemli değildir. Bu tür ayrıntılara daha çok isrâîli haberleri tefsirlerine konu edenlerin eserlerinde rastlanmaktadır.³³⁰ Önemli olan, tevhidî bir mesaj verilerek, bu mesajın toplum tarafından algılanmasıdır. Bu sebepten dolayı Kur'ân-ı Kerîm, olayda adı geçmesi gereken kişilerin adları ve gemiye alınan hayvanların cinsleri gibi ayrıntılara gerek duymadığından üzerinde durmamıştır.³³¹

Nûh (a.s.) tûfânının Kur'ân'da yer almasının gâyesi, tarihî bir olayı, İsrâîli haberleri eserlerine çokça alan müfessirlerin yaptığı gibi,³³² ayrıntılarıyla anlatarak zihinlerde canlanmasını sağlamak değildir. Asıl gaye, önemli noktalara vurgu yaparak sonraki nesillere ibret tabloları sunmak ve bunlardan gerekli derslerin alınmasını sağlamaktır.³³³ Yüce Rabbimiz bu hakikate mebni olarak; doğru ve yanlışları, fazilet ve kötülükleri, kazanım ve kayıpları, kısacası olumlu veya olumsuz tüm yaşam tarzlarını geçmişte yaşamış insan topluluklarının kıssalarında en belirgin özellikleriyle Kur'ân-ı Kerîm'de ele alınmıştır. Sonraki nesiller için birer ibret vesilesi kılınmıştır.³³⁴ Bu amacın diğer kıssalarda da gözetildiğini görmemiz mümkündür. Tûfân olayı, insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından birisidir denilebilir. Zira başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere bütün semavî kitaplarda, özellikle Tevrat ve İncil'de tûfân olayına yer verilmiştir.³³⁵

Nûh Kavminin suda boğulması ve ateşe atılmaları ile ilgili “ مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ ” “أُغْرِقُوا فَأَنْدَحِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا” âyet-i kerimedeki kelimelerin arasında yer alan takibiye “fa” sı olan bağlaç hemen peşinden, hiç bekletmeden anlamında kullanılmaktadır. Bununda anlamı suda boğulmaları ile ateşe atılmaları

³³⁰ Mukâtil, *Tefsir*, II/116; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/102-103.

³³¹ Özdemir, Ali İhsan, “Kur'ân'ın Kaynağı Sümerde mi?”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, XVI, Sayı: 2, 2003, s. 243.

³³² İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/102-103.

³³³ Ankebut, 29/15; Yusuf, 12/111.

³³⁴ Ankebut, 29/15; Bozaba, Cihan, *Kur'ân'ı Kerîm'den Kıssalar*, Dua Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 7.

³³⁵ Yılmaz, Musa Kazım, “Kur'ân'ı Kerîm ve Tefsirlerde Hz. Nûh ve Tufân”, *Hz. Nûh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu*, İstanbul 1999, s. 25.

arasında uzun bir zaman farkı olmadığıdır.³³⁶ Boğulmadan sonraki azabın âhirette olacağını değerlendirenler olduğu gibi;³³⁷ bazıları bu âyet-i kerîmeyi “fa”nın takibiye anlamından yola çıkılarak kabir azabının varlığına delil olarak göstermişlerdir. “Ateşe atılacaklar” ibaresinden kastedilenin âhirette azâbı değil; kabir azabı olduğunu ifade edenler de olmuştur.³³⁸ Aradaki zamanın çok kısa olduğunu hatta yok hükmünde olduğunu anlamak da mümkün olabilir. Çünkü Allah’ın (c.c.) katında zaman denilen şey mahlûkat gibi yaratılmıştır. Kur’ân-ı Ke’îm’deki bazı dünya ve âhîret sahneleri içiçedir. Bu âyetteki söz diziminde de böyle bir durum sözkonusudur. Nûh (a.s.) onların dünyada suda boğulmalarının hemen ardından âhirette ateşe atılacaklarını haber vermektedir.³³⁹

Nûh (a.s.) kavmine yaptığı ısrarlı davetine karşılık kavmi inkârla karşılık vermişti. Daveti işitmek için bazen kulaklarını tıkamışlardı. Bazen örtülerini başlarına geçirmiş; çoğu zaman da onunla alay etmişlerdi. Nûh (a.s.) âfâkî ve enfûsî birçok delili onlara göstermişti. İman edenlerden başkasının artık yola gelmeyecekleri kendisine vahyedilince,³⁴⁰ kavminin isteyip durdukları azabın başlarına gelmesi için Rabbine dua etmişti. Bununla birlikte azâbtan korunmaları için inananlara ve ailesine dua etmişti. Nûh (a.s.), inkârda inat edenlere beddua, inananlar için de dua etmişti.

Hz. Nûh’un kavmi ondan olmayacak şeyler istiyorlardı. “*Ey Nûh bizimle çok uğraştın ve çok mücadele ettin. Eğer bu söylediklerinde samimi isen bize vaat ettiğin azabı getir*”³⁴¹ şeklinde tehditlerini dile getiriyorlardı. Hz. Nûh onların bu tehditkâr tekliflerine karşı yine yüksek şahsiyetine yakışır bir şekilde “*Allah onu dilerse size getirir. Azabı getirdiği takdirde ise onu aciz bırakacak değilsiniz. Eğer Allah sizi helak etmeyi dilemişse, ben sizin iyiliğinizi arzu etmiş bile olsam, bu samimi dileğim*

³³⁶ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/456.

³³⁷ Mukâtil, *Tefsir*, III/403.

³³⁸ Râzî, *Meîâtihu’l-Gayb*, XXX/145.

³³⁹ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/274.

³⁴⁰ Hûd, 11/36.

³⁴¹ Hûd, 11/32.

size bir fayda vermez. O sizin rabbinizdir, sizde ona döndürüleceksiniz.”³⁴² Nûh’un (a.s.) yüzyılları bulan daveti ve bunun karşılığında kavminin davranışları özetle böyle idi. Ona iman edenlerin sayısı çok azdı. Bazı kaynaklarda bunların sayısının seksen kadar olduğu hatta bunların kırk tanesinin erkek, kırk tanesinin kadın olduğu belirtilmiştir.³⁴³

Hz. Nûh dokuz yüz elli yılı bulan ömrünün³⁴⁴ büyük bir kısmı, kavmini hak yoluna davetle geçirmişti. Allah’ın (c.c.) dinini anlatmakta ve bâtıla karşı mücadelede az sayılmayacak bir süre çabalamıştı. Ancak parlak bir netice alamamıştı. Onun son derece samimi davranışları karşısında kavmi sadece alay etmiş, ona hakaret etmiş yahut dudak büküp geçmekten öte bir şey yapmamıştı. Öyle ki gün geliyor Nûh’a (a.s.) bayılıncaya kadar vuruyorlardı. Ayıldığı vakit yine onlar için Rabbine şöyle dua ediyordu: “Rabbim kavmimi affet onlar ne yaptığını bilmiyorlar.”³⁴⁵ Hz. Nûh onları azâbtan ve felaketten kurtarmak için büyük bir çaba sarf ederken, onlar sanki kendilerini felakete çağırıyormuş gibi davranmışlar, biraz durup düşünmeye bile yaklaşmamışlardı.³⁴⁶

Böyle olunca ve kendisine iman edenlerden başkasının artık yola gelmeyeceklerinin bilgisi vahyedilince³⁴⁷ Hz. Nûh, kavminin isteyip durdukları azabın başlarına gelmesi için ellerini kaldırdı ve kavmi hakkında şu bedduayı yaptı: “*Ey Rabbim, kavmim beni yalancı saydı. Artık benimle onlar arasındaki hükmü ver. Beni ve beraberimdeki müminleri sen kurtar.*”³⁴⁸ Daha sonra Hz. Nûh Rabbine yaptığı münacatını şöyle devam ettirdi: “*Rabbim, yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi bırakma! Sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; ahlâksız nankör nesillerden başkasını da yetiştirmezler. Rabbim! Beni, ana babamı, inanmış olarak evime girenleri, mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla, zalimleri ise dâima*

³⁴² Hûd, 11/33-34.

³⁴³ Mukâtil, *Tefsir*, III/404.

³⁴⁴ Ankebût, 29/14.

³⁴⁵ Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXIII/308. İbn Atiyye, *Muharreru’l-Vecîz*, V/377; San’anî, *Tefsiru’l-Kur’ân*, II/320.

³⁴⁶ Kazancı, *Peygamberler Tarihi*, s. 99.

³⁴⁷ Hûd, 11/36; İbnu’l-Cevzî, *Zâdu’l-Mesîr*, VIII/375; San’anî, *Tefsiru’l-Kur’ân*, II/319.

³⁴⁸ Şuarâ, 26/117-118.

*helak et!*³⁴⁹ Nûh, (a.s.) Rabbine yaptığı münacatında ayrıca annesi Hicel bint Lâmuş ibn Metuşlah³⁵⁰ veya bir başka tefsirde Şemhâ b. Enûs³⁵¹ ve babası Lamek b. Metuşlah içinde bağışlanma talep etmiştir. İlk dönem tefsirlerinin çoğunda Nûh'un (a.s.) anne ve babasının müminlerden olduğu dile getirilmiştir.³⁵²

Hz. Nûh, kavmi için Rabbine: “*Sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; ahlaksız, nankör nesillerden başkasını yetiştirmezler.*”³⁵³ şeklinde dua etmesinin sebebi şöyle açıklanabilir: Zalimlerin hâkim olacağı bir çevrede ahlaksızlık yaygınlaşır. Bu çevrede doğup gelişen toplumun fertleri de doğal olarak bu kötü ortama göre şekillenirler. Onların bâtil inanç ve ahlaklarıyla büyürler.³⁵⁴ Nûh, (a.s.) bunun böyle olacağını nasıl farkına varmıştı? Nûh, (a.s.) onların içinde dokuz yüz elli yıl yaşamış. Böylece, onların karakterlerini tanımış ve onları pek çok defa sınamıştı.³⁵⁵ Mesela onlardan birisi, çocuğunun elinden tutarak, Nûh'un (a.s.) yanına götürüyor ve “Şu adama dikkat et ondan sakın, çünkü bu yalancıdır. Benim babam da bana bu tavsiyeyi etmişti.” diyordu. Bu şekilde büyüğü ölüyor, küçüğü de aynı düşünceyle büyüyordu.³⁵⁶ Bu yüzden Nûh (a.s.) onlar için helakin arttırılmasını yani onların yok edilmesini, köklerinin kurutulmasını, inkârcılardan hiç kimsenin geride bırakılmayacağı bir azabı Rabbinden istiyordu.³⁵⁷

Nûh, (a.s.) peygamberliğe yakışacak bir edeple halini arz ederken Rabbinden bağışlanma diliyordu. Bu bağışlanma dileğinin nedeni hakkında şöyle denilebilir: Nûh (a.s.) kavmine beddua ettiyse de onlardan gördüğü eziyetler sebebiyle beddua etmemiştir. Beddua etmede nefsinin bir payı olabileceği düşüncesiyle mağfîret

³⁴⁹ Nûh, 71/26-28.

³⁵⁰ Mukâtil, *Tefsir*, III/404.

³⁵¹ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/146.

³⁵² Mukâtil, *Tefsir*, III/404; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/146; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/456; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/229; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/375.

³⁵³ Nûh, 71/27.

³⁵⁴ Kutub, *Fî Zilal*, XV/275.

³⁵⁵ Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/456.

³⁵⁶ Mukâtil, *Tefsir*, III/404; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXX/146; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VIII/375.

³⁵⁷ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/273.

talebinde bulunmuştur.³⁵⁸ Bu insan olmanın da bir sonucuuydu. Bu tavır, hata ve kusurlarını unutmayan, bununla beraber itaate devam eden bir kulun tavrıydı. Bu tavır, Allah'ın (c.c.) lütfu olmadan hiç kimsenin ameliyle cennete giremeyeceğini idrak etmiş bir kulun tavrıydı.³⁵⁹

³⁵⁸ Râzî, *Mejâtihu'l-Gayb*, XXX/146.

³⁵⁹ Kutub, *Fî Zilâl*, XV/275.

BÖLÜM 2: NÛH SÛRESİNDE ELE ALINAN KONULARIN TARİHİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. RİSALET VE DAVET TARİHİ

İnsanoğlunun dünyaya gönderilmesindeki asıl gaye, Yaratıcıyı tanıyıp, O'na hakkıyla kulluk etmektir. Nitekim “*Ben cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım.*”³⁶⁰ âyeti bu durumu ortaya koyduğu söylenebilir. İşte peygamberlerin gönderiliş sebeplerinin başında, bu kulluğun nasıl yapılacağını, en açık bir şekilde insanlara öğretmek gelmektedir. Aslında Allah’a (c.c.) inanmak, insanın fitratında var olan bir gerçektir. Her insan, fitratında kendinden yüce, güçlü ve kuvvetli birine inanmayı ihtiyaç olarak hisseder. Bazıları bu yüce varlığı “tabiat güçleri” olarak algılamakta, bazıları, “kendi elleriyle yapıp taptıkları putlar” olarak telakkî ederler. Gönderilen her elçi, kendi kavmini bu yüce hakikate dâvet etmiş, onlara inanılması gerekli olan Zât’ı bildirmiştir. “*Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki, ona; “Benden başka ilah yoktur; o halde bana kulluk edin” diye vahyetmiş olmayalım.*”³⁶¹ “*Andolsun Biz, “Allah’a kulluk edin, tâğuttan sakının” diye her kavme peygamber gönderdik. Onlardan bir kısmı için dalalet hak oldu. Öyleyse yeryüzünde gezin de görün. Hakk’ı yalanlayanların sonu nasıl olmuş?*”³⁶² âyetleri bu gerçeği ifade etmektedir.

Yüce Allah, insanı en şerefli varlık olarak yaratmış,³⁶³ ona sayısız nimetler vermiş ve onu çok kıymetli kabiliyetlerle donatmıştır.³⁶⁴ Ancak bunlar, insanı sâdece doğruya ve güzele götürmeyip, aynı zamanda çirkin ve kötüye de sevk edebilmektedir. Yani insan sahip olduğu bu kabiliyetlerle en üst mertebelere çıkabileceği gibi, aşağıların aşağısına da düşebilmektedir.³⁶⁵ İnsanın, gerçek mutluluğa ulaşabilmesi için belli prensiplere ve uyarıcılara ihtiyacı vardır. Bunlar

³⁶⁰ Zâriyât, 51/56.

³⁶¹ Enbiyâ, 21/25.

³⁶² Nahl, 16/36.

³⁶³ Bakara, 2/30; A’râf, 7/11; İsrâ, 17/70; Tîn, 95/4.

³⁶⁴ İbrahim, 14/34; Nahl, 16/8; Mü’minûn, 23/78; Secde, 32/9; Mülk, 67/23; İnfitâr, 82/7-8.

³⁶⁵ Tîn, 95/4-5.

olmaksızın, arzu edilen saadet ve hedeflenen olgunluğa insanın ulaşması mümkün değildir. İnsanoğlu, tek başına tekâmül edemeyeceği gibi, başkalarına da bu anlamda örnek olması mümkün değildir. Bunun için de, yolunu ve hedefini belirlemede, evreni yaratan Allah'a (c.c.) ve O'nun göndereceği peygamberlere muhtaçtır.³⁶⁶

Akıl, ibadetlerin keyfiyetini ve miktarlarını bilemez, gösteremez. Aynı şekilde akıl, zulümlerde, hâdiselerde ve cezalarda şer'i ahkâmı tam olarak göstermeyebilir. Akıl, kulları korumada, zalimleri zulümden alıkoymada tam bir işlev göremez. O halde insanları idare eden bir yol göstericiye ihtiyaç vardır ki onlar da peygamberlerdir.³⁶⁷

Allah, insanı hayatını tanzim ve yönlendirmede başıboş bırakmamıştır. Çünkü iyilikle kötülük mefhumu insanlara göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Akıl, her ne kadar belli bir zaman iyi ile kötüyü ayırt edebilse de ömür boyu devam edemez. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de insanın bir takım zaaf noktaları dile getirilmiştir. Zorluklar içerisinde yaratıldığı,³⁶⁸ nankör bir varlık olduğu,³⁶⁹ aşırı şekilde hırsına düşkün olduğu,³⁷⁰ aciz olduğu,³⁷¹ sabırsız ve tahammülsüz olduğu³⁷² vurgulanmıştır ki, bu yönleriyle o, belirli prensip ve terbiye edicilere muhtaçtır. Demek ki insanların peygamberlere olan ihtiyaçları, onların yaratılışlarından gelen durumlarından kaynaklanmaktadır. İşte bu prensipleri getirerek, insanı eğiten ve terbiye eden, peygamberlik müessesesidir.

Beşer tarihinde, peygamberlik müessesini kabul etmeyip, onu inkâr eden ve gereksizliğine inanan bir takım insanların varlığı söz konusudur. Bunlar, akıllarını vahiyden müstağnî kılarak, büyük bir sapıklığa düşmüşlerdir. Örneğin 20. asırda

³⁶⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XIIIV/219.

³⁶⁷ Akgül, Muhittin, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, s. 19-20.

³⁶⁸ Beled, 90/1-4.

³⁶⁹ Hûd, 11/9-10; İsrâ, 17/67-69, 83; Hacc, 22/66; Mü'minûn, 23/78; Ankebût, 29/65-66; Rûm, 30/33-36; Yâsîn, 36/77; Zümer, 39/49-50; Mü'min, 40/61; Fussilet, 41/49-51; Şûrâ, 42/48; Teğabun, 64/2; Meâric, 70/19-21; Fecr, 89/15-16. Âdiyât, 100/1-11.

³⁷⁰ Meâric, 70/19-21; Fecr, 89/16-20.

³⁷¹ Mâide, 5/30-31; Nahl, 16/4.

³⁷² Nisâ, 4/28; Fussilet, 41/49.

Hindistan'ın lideri konumunda olan Gandhi, övünerek şöyle demektedir: “Ben ineği gördüğümde, onu inek olarak telakkî etmiyorum. Çünkü ben, ona ibadet ediyorum ve bunu bütün dünyanın huzurunda müdafaa etmeye hazırım.” Bu konuda o, “inek annesini” kendisini doğuran annesinden üstün tutarak şöyle demektedir: “İnek annem, gerçek annemden pek çok yönüyle daha üstündür. Meselâ gerçek dediğimiz anne, bizi bir veya iki sene emziriyor. Ancak buna karşılık, bütün bir ömür boyu bizden hizmet istiyor. İnek annemize gelince o, devamlı süt vermesine mukâbil, bizden basit bir yiyeceğin dışında, istediği herhangi bir şey yoktur...”³⁷³

Vahiyle aklın birbiriyle olan alâkası, güneş veya aydınlığın gözle olan alâkası gibidir. Âdetâ gören bir adamın, karanlıkta yaşadığında, gözlerinden istifade edemediği gibi, akıldan vahiy tecrit edildiğinde de insan, kendi aklından faydalanamaz. Gözlerin faydasını, güneş doğup da etrafı aydınlatınca görmeye başlar. İşte akıl sahiplerinin durumları da bunun gibidir. Akıllarını ve kalplerini vahiyle donattıklarında, apaçık bir şekilde görür ve hakikate ulaşırlar.³⁷⁴ Vahy-i ilâhîde de bu anlattıklarımızı “Gözler kör olmaz; lâkin göğüslerin içindeki kalpler kör olur.”³⁷⁵ âyet-i kerîmesi en güzel biçimde ifade eder.

Beşere, kendisini uyaracak, kötü yolun yanlışlığını anlatacak, tembihleyecek ve korkutacak elçilerin gönderilmesi fitratındaki ihtiyaçtan dolayıdır. Bu durum vahy-i İlâhîde muhtelif şekillerde ifade edilmektedir: “Her ümmetin bir peygamberi vardır.”³⁷⁶ “Biz, her ümmete bir peygamber gönderdik.”³⁷⁷ “Senden önce de kendi milletlerine peygamberler göndermiştik.”³⁷⁸ “Her kavim için bir hidayet vardır.”³⁷⁹ “Daha önce gelenlere nice peygamberler göndermiştik.”³⁸⁰ “İnsanlar tek bir ümmetti, Allah onlara müjdeleyen ve uyarın peygamberler gönderdi. İnsanlar

³⁷³ Eşkar, Ömer Süleyman, *er-Rusûl ve 'r-Risâlat*, Daru'n-Nefâis, Beyrut 1989, s. 37.

³⁷⁴ Eşkar, *er-Rusûl ve 'r-Risâlat*, s. 39.

³⁷⁵ Hacc, 22/46.

³⁷⁶ Yunus, 10/47.

³⁷⁷ Nahl, 16/36.

³⁷⁸ Rûm, 30/47.

³⁷⁹ Ra'd, 13/8.

³⁸⁰ Zuhruf, 43/6.

*ihtilâfa düştükleri hususlarda, aralarında hüküm vermeleri için o peygamberlerle beraber hak kitaplar indirdi...*³⁸¹

Tarih açıkça ortaya koymuştur ki, insan tek başına doğru bir şekilde Yaraticısını tanıyamamaktadır. Peygamberler arasındaki fetret denilen devrelerde insan, pek çok bâtil, hurâfe şeylere tapmış, herhangi bir fayda ve zararı olmayan putlara, cansız varlıklara, yıldızlara vs. ibadet etmiştir. Gönderilen her peygamber, ümmetini Allah'a (c.c.) dâvet etmiş, hatta bu konuda çok büyük bir çaba sarfetmiş, onlara gerçek Ma'bud'u anlatmıştır. Bütün peygamberler, hayatları boyunca bununla ilgili olarak mücâdele etmiştir. Diğer peygamberler gibi Nûh (a.s.) da kendi risâlet görevinde 950 sene gece-gündüz demeden gizli-açık bir şekilde, bütün yolları deneyerek kavmini hakka çağırmıştır.³⁸²

1.1 Risalet Tarihinde Peygamber Kıssalarının Gayesi

“Kıssa”, k-s-s kökünden türetilmiş bir kelime olup sözlükte, “anlatmak, haber vermek, nakletmek, iz takip etmek” gibi anlamlara gelir.³⁸³ Tefsir ıstılahında ise, Kur'ân'da bahsi geçen peygamber ve toplumlarla ilgili manidar haberler veya hâdiselerin aktarılması anlamına gelir.³⁸⁴

Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssalar çeşitli amaçlara binaen zikredilmiştir. Bunlardan ilki belki de en önemlisi kıssadaki ana temanın ilk hitap çevresine Allah'ın (c.c.) tek yaratıcı ve tek ilah oluş gerçeğini kabule yönelik hidayet çağrısı ile özdeşleşmiş olmasıdır. Nitekim kıssaların daha çok zikredildiği sûrelerde³⁸⁵ aktarılan peygamber kıssalarındaki ana fikrin Allah'ın (c.c.) birliği, sırf O'na itaat ve kulluk gibi temalara karşılık geldiği görülür. Kıssalardaki bir başka temel amaç da vahiy döneminde yaşayan ve “*Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdan ibarettir. (Dünyaya gelip bir süre sonra) ölürüz ve (kimimiz de dünyaya gelir) yaşarız. Bizi ancak zaman (dehr)*

³⁸¹ Bakara, 2/213.

³⁸² Eşkar, *er-Rusûl ve 'r-Risâlat*, s. 45.

³⁸³ İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 610.

³⁸⁴ el-Kattân, Mennâ Halil, *Mebahis fi Ulumi'l-Kur'ân*, Mektebetü'l-Vehbe, Kahire 2000, s. 300.

³⁸⁵ A'râf, 7; Hûd, 11; Enbiyâ, 21; Şuârâ, 26.

*helâk eder.*³⁸⁶ demek sûretiyle hem Allah'ın (c.c.) bu âlemdeki tasarrufatını hem de âhiret gerçeğini inkâr eden insanlardaki bu düşüncenin temelsizliğini göstermektedir. Bu yüzden, çeşitli kıssalarda ölümden sonra dirilişin mukadder olduğu konusu üzerinde durulmuştur. Bu sebeple bütün peygamberlerin islâm dinini tebliğ ettiği, Allah'ın (c.c.) birliği, âhiret inancı ve iyiliği emir, kötülükten nehiy gibi temel ilke ve öğretileri tebliğ de birleştiği gerçeğini hatırlatmak da kıssalardaki önemli maksatlardan biridir.³⁸⁷

Hz. Peygamber'in ve müminlerin Allah yolunda karşılaşılan sıkıntılara karşı dayanma/ direnme gücünü arttırmak, onları teselli etmek,³⁸⁸ dua sabır ve tevekküle teşvik etmek, peygamberlere ve asfiya/salih kullara ihsan edilen nimetleri hatırlatmak, insanları şeytandan sakındırmak gibi hususlar da Kur'ân kıssalarındaki önemli hedefler arasında yer alır. Yine bazı kıssaların son kısımlarında bildirildiği üzere, dini-ahlâkî ibret alınmasını sağlamak,³⁸⁹ geçmişe ait anlatılanlardaki aslı maksatlardan olup kadîm inkârcı halkların maruz kaldıkları felaketlerin anlatılması ve onlar gibi davrananların da aynı âkibete uğrayacakları vurgusu kıssalarda çok önemli bir yer tutar.³⁹⁰

Kıssalar bütün amaç ve hedefler gözetilerek serdedilmiş olmakla beraber serdediliş biçimi kıssadan kıssaya, hatta bir kıssanın içindeki pasajdan pasaja farklılık arz eder. Muhatabın dikkatine sunulan dinî-ahlâkî mesaj kimi zaman temsil, teşbih ve istiare gibi edebî sanatlar ve tasvirlerle daha çarpıcı hâle getirilir. Kimi zaman da kıssaya özellikle sıradan insanların kavrayış, bilgi ve en önemlisi de ilgi düzeyine hitap eden bazı anekdotlar da eklenir. Kur'ân kıssalarında muayyen zaman, mekân ve şahıs gibi tarihsel unsurların büyük ölçüde hafzedilmiş olması dikkate alındığında bahse konu olan hususların aslında belağattaki ismiyle itnab, tatvil türü ifadelerden oluşmuştur. Hatta bu tür ifadelerin bizatihi kayda değer bir mesaj

³⁸⁶ Câsiye, 45/24.

³⁸⁷ Şengül, İdris, "Kıssa", *DİA*, Ankara 2002, XXV/499-500.

³⁸⁸ Halefullah, Muhammed Ahmed, *Kur'ân-i Kerîm'de Anlatım Sanatı*, çev. Şaban Karataş, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002, s. 236.

³⁸⁹ Ankebut, 29/15.

³⁹⁰ Şengül, "Kıssa", *DİA*, XXV/499.

içermekten ziyade kıssanın bütününde veya bir kısmında mündemiç bulunan mesajın daha iyi algılanmasına katkı sağlayan bir unsur olarak işlev gördüğü söylenebilir.³⁹¹

Kur'ân-ı Kerîm geçmiş peygamberlere ait kıssaları anlatırken zaman ve zemine fazla dikkat çekmemiştir. Çünkü mekâna dikkat çekildiğinde ilâhi mesaj anlam kaybına uğrayacaktır. Kıssalar dini maksadı gerçekleştirmek, ilâhî davetin boyutlarını göstermek, yaratılışın hikmet ve gayesine işaret etmek ve en önemlisi de tarihî süreçte hayatın Allah'tan (c.c.) bağımsız yaşanmayacağını gösteren örneklerdir.³⁹² İnsanlığın beklentisi klasik tefsirlerde yapıldığı gibi kıssalarda anlatılanların kelime tahlilleri üzerinde durmak veya ayrıntıları üzerinde uzun açıklamalar yapmak değildir. Hz. Nûh'un kıssası dâhil geçmiş topluluklara ait kıssalarda öne çıkan esas unsurun ilâhî mesajın anlaşılmasını sağlamak ve bu yolla ahlaklı bir toplumu inşa etmektir. Sosyal hâdiselere ilişkin hususlar değişkenlik gösterirken ahlaka ait değerler evrensel olma özelliğine sahip sabiteler olabilmektedir. Örneğin Nûh (a.s.) başta olmak üzere bütün peygamberler ortak mesajlarında "emniyet, güven"³⁹³ değişmez bir sabite olarak aktüel değerini korumaktadır. Modern dünyanın inşasında kıssaların vereceği en öncelikli mesaj ahlak olabilir. Çünkü günümüz dünyasının en çok muzdarip olduğu husus, ahlakî yozlaşmalardır.³⁹⁴

Netice olarak Kur'ân kıssalarının asıl gayelerini şöyle sıralayabiliriz: Kıssaların ilk ve temel hedefi iman esaslarını ispat edip açıklamaktır. Bir diğeri Resulullah'a (s.a.s) ve bütün mü'minlere teselli verip gönüllerini pekiştirmektir. Her devirdeki peygamberlerin ve tebliğ ettikleri dinlerin birliğini açıklamaktır. Neticede insanoğlunun ezeli düşmanı olan şeytana karşı inananları uyarmaktır diyebiliriz.³⁹⁵

³⁹¹ Öztürk, Mustafa, *Kıssaların Dili*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012, s. 38-39.

³⁹² Şengül, İdris, *Kur'ân Kıssaları Üzerine* Işık Yayınları, İzmir 1994, s. 27.

³⁹³ Şuarâ, 26/ 107, 125, 143, 162, 178, 193.

³⁹⁴ Tan, a.g.m., s. 117.

³⁹⁵ Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine* s. 281.

1.2 Risalet Tarihinde Peygamber Kıssalarının Tarihi Değeri

Kur'ân'da birçok kıssanın, özellikle peygamberlerle ilgili kıssaların tarihî oldukları veya en azından birçok tarihî özellik taşıdığı hususunda şüphe yoktur. Ancak kıssalardaki malumatın tarihsel açıdan bilgi verici bir özellik taşıyıp taşımadığı veya tarihî bilgiler vermenin kıssalarda bir amaç olarak gözetilip gözetilmediği konusunda tartışmalar mevcuttur. Kur'ân-ı Kerîm baştan sona tarandığında, kıssalarda zikredilen olayların pek çoğu, kısa kesitler hâlinde aktarılır ve bu aktarım biçiminde zaman, mekân ve şahıslara ait tarihsellikler çoğu kere müphem kalır. Ashâbu'l-Karye, Ashâbu'l-Uhdûd, Ashâbu'r-Res gibi kıssalarda ise tarihî unsurların hemen hemen tamamıyla hafzedildiği dikkat çeker.³⁹⁶

Kıssalarda temel amaç hidayet olduğu için, geçmişe ait olaylar hep dini-ahlâkî çerçevede sunulmuş ve bazı olaylar dramatize edilmiştir. Ancak kıssalarda geçen ifadelerin tarihsel gerçekle ne kadar örtüşüp örtüşmediği gündeme gelmektedir. Bilebildiğimiz kadarıyla İslam ümmeti, Kur'ân kıssalarında tarihî malumat aktarmak gibi temel bir maksat gözetilmediği hususunda ihtilaf etmemiştir.³⁹⁷ Nitekim kıssaların tarihî doğruluk değerinde ısrar eden geleneksel anlayış dahi, “Kur'ân-ı Kerîm, bir tarih kitabı değildir. Tarihi, tarih için anlatmamıştır. Kur'ân'ın tarihi anlatma keyfiyeti, onun asıl hedefi olan dinî gayeyi gerçekleştirecek miktarda ve ölçülerde gerçekleşmiştir.” diyerek bu gerçeği dile getirmiştir. Hakikat böyle olmakla beraber “Allah, Kur'ân'da tarihe aykırı bir şey anlatmaz.” gibi bir önermeden yola çıkılarak, her kıssanın mutlaka bir tarihi olaya işaret ettiği ısrarından bir türlü vazgeçilmemiştir.³⁹⁸

Kur'ân'ın kıssalarla ilgili tüm bölümlerinde tarihsel unsurlar kısmen veya tamamen hafzedilerek muhatapların bütün dikkatleri kıssadan çıkarılması gereken hisseye dikkat çekilmiştir. Hidayette asıl olan genellikle önemli can alıcı noktaları vermek ve fakat detaylara girmemektir. Kur'ân-ı Kerîm'de tarihî malumat verilmek

³⁹⁶ Öztürk, *Kıssaların Dili*, s. 21.

³⁹⁷ Öztürk, *Kıssaların Dili*, s. 23.

³⁹⁸ Şengül, İdris, “Kur'ân Kıssalarının Tarihi Değeri”, *Kur'ân Kıssalarının Anlam ve Değeri IV. Kur'ân Sempozyumu*, Ankara 1998, s. 171.

istenseydi herhalde Aztek-İnka kültürü ile Çin ve Orta Asya medeniyetlerinden de az çok söz etmesi gerekirdi. Ne varki Kur'ân bu medeniyetler hakkından bir şey dememiştir. Bunun en önemli sebebi, kıssalarda muhatap çevresine ait tarih kültürünün esas alınmış olmasıdır. Dolayısıyla Kur'ân kıssalarında, coğrafi çevresi kuzeyde Mısır, Şam ve Irak, güneyde Yemen'e kadar bütün Arap yarımadasından müteşekkil bir alanla sınırlı olan bu kültürdeki tarihi hikâyelerin yanı sıra bazı efsaneler ve menkıbeler de yer almıştır. Bu coğrafyaya ait kültürel malzeme hidayet aracı olarak kullanıldığı için tarihe aykırılık ve uygunluk, vahiydeki asıl mesaj açısından önem arz eden bir mesele olmamıştır. Başka bir ifadeyle, Kur'ân, tarihin belli bir döneminde vuku bulmuş olaylardan dahi söz ederken işlenen konuyu örneklendirmiştir. İnananlara içinde buldukları durumun geçmiş zamandaki benzerlerini hatırlatarak onları teselli etmiş, çok temel bir ahlak sorununa dikkat çekmiş, bununla birlikte hiçbir zaman salt hikâye anlatmak veya tarihî malumat vermek gibi bir hedef gözetmemiştir.³⁹⁹

1.3 Peygamberlerin Davetlerinin Genel Özellikleri

Peygamberlerin gönderilme gayelerinden en önemlilerinden biri tebliğdir. Eğer onlar gelmeseydi bizler ibadete dair meseleleri bilemez, emir ve nehiyleri hiçbir zaman alamaz ve mükellefiyetlerimizi kavrayamazdık. Namaz, oruç, hac, zekât nedir? İçki, kumar, zina, ihtikâr ve faiz gibi muharremâtın durumu nedir? Bunları asla bilemezdik. Hayat ve medeniyetle beraber insan düşüncesi de terakki etmiştir. Daha doğrusu hayat ve medeniyetin terakkisi, insan düşüncesindeki tekâmülün bir neticesidir. Asırlar boyunca ve nesiller içerisinde meydana gelen bu muazzam tekâmül ve değişikliğe rağmen, ilk insanla bugünkü insan, insan olma bakımından müşterek, hatta aynı mahiyete sahiptir.⁴⁰⁰

İlk insanla günümüz insanının müşterek ihtiyaçları ve müşterek kaderleri vardır. İnsandaki değişmeyen bu ihtiyaca, insanlığın ebedî kaderi diyebiliriz. İşte bu ebedî kaderin ve ruhi ihtiyacın, değişmez ve ebedi kurallara bağlanması ve öyle

³⁹⁹ Öztürk, *Kıssaların Dili*, s. 23-24.

⁴⁰⁰ Akgül, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber*, s. 24.

düzenlenmesi zarurettir. Bu ihtiyacın sadece durmadan değişen ve tekâmül eden akıl ve ilim yoluyla değil, mutlak ve ebedî esaslara sahip olan din yoluyla da tanzim edilmesi gerekir. Peygambere lüzum var mıdır, yok mudur, diye münakaşa etmek, yersiz ve anlamsızdır. Peygambere ihtiyaç değil; zaruret vardır. zaten her millete peygamber geldiğine göre buna ictimâî zaruret ve tarihî bir vâkıadır, diyebiliriz.⁴⁰¹

İlâhî emir ve yasakları, insanlara ulaştırarak birine olan ihtiyacın varlığı inkâr edilemez. Bu elçinin insan olması da risâlet görevi için gerekli bir unsurdur. Bu sebeple Allah (c.c.) bu elçileri insanlardan seçmiştir. Seçilen elçiler, bu yüce görevi tastamam yerine getirmiş, hiçbiri Allah'a (c.c.) davetten geri kalmamıştır. *“O peygamberler, Allah'ın (c.c.) emirlerini insanlara tebliğ ederler, Allah'tan (c.c.) korkarlar, O'ndan başka hiç kimseden korkmazlardı”*⁴⁰² *“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer etmezsen, Allah'ın peygamberliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez”*⁴⁰³

Yüce Yaratıcı insanlara olan merhametinin eseri olan peygamberleri, almaları gereken şeyleri kolaylıkla almaları ve kavramaları yönüyle kavimlerinin diliyle göndermiştir. Öteden beri her peygamber, gönderildiği ümmetin ve özellikle içlerinde oturduğu topluluğun dili ile gönderilmiştir. Öyle ki, tebliği ile emredildiği şeyleri kavmine anlatsın. Bir peygamberin ilk işi gönderildiği kavme risaletinin gayesini anlatmaktır. Bu da onların en iyi ve en kolay anlayabilecekleri kendi dilleri ve kendi lehçeleri ile olacaktır. Şayet Kur'ân başka bir dille indirilmiş olsaydı, ilk önce hitap edeceği kavmi anlamayacak ve *“Eğer Biz bu Kur'ân-ı yabancı bir dille indirmiş olsaydık, iman etmeyenler mutlaka: Âyetler uzun uzadıya açıklanmalı değil miydi? Arap bir peygambere yabancı bir dil öyle mi? ...”*⁴⁰⁴ demeye hakları olacak, diğer kavimlere tebliğ etmek ve bunu umumileştirmek için ilk davetçiler

⁴⁰¹ Işık, Emin, *Kur'ân'ın Getirdiği*, Hareket Yayınları, İstanbul 1974, s. 219.

⁴⁰² Ahzâb, 33/39.

⁴⁰³ Mâide, 5/67.

⁴⁰⁴ Fussilet, 41/44.

yetişmeyecek, bundan dolayı hiçbir topluluk hakkında Allah'ın (c.c.) kesin delili gerçekleşmeyecekti.⁴⁰⁵

Peygamberlerin, yaptıkları hizmetler karşılığında insanlardan hiçbir beklentileri yoktur. Sıradan insanların böyle bir şeyi arzulamaları mümkün olabilir. Ancak Kur'ân-ı Kerîm peygamberlerin böyle bir istekte bulunmadıklarını dile getirmektedir. Davalarındaki samimiyetin bir ifadesi olarak “*Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir.*”⁴⁰⁶ derler. İrşatları karşılığında bir karşılık beklemezler. Tek istekleri kulluğun sadece Allah'a (c.c.) yapılacağını insanlara anlatmaktır.⁴⁰⁷

Peygamberlerin gönderiliş gayelerinden biri de, insanların âhirette Allah'a (c.c.) karşı herhangi bir itirazın olmasını önlemektir. Bu da kimi zaman mucize göstermek sûretiyle olmuştur. Kimi zaman Allah'ın (c.c.) varlığına yaratılıştan ve kâinattan örnekler verilerek kanıtlanmaya çalışmakla olmuştur. Her peygamber, insanları tebliğ etmek; inanmayanların da bahanelerine imkân vermemek için bu araçları kullanmıştır.⁴⁰⁸

Kur'ân-ı Kerîm'de peygamberlik, Allah Teâlâ'nın, kulları arasından seçtiğ i şahıslara verdiğ i bir lütuf ve rahmet olarak takdim edilir. İnsanların kendi istek ve çabalarıyla bu ünvanı elde etmeleri mümkün değ ildir. Peygamberlerin, Allah (c.c.) tarafından bu görev için tercih edildiklerini,⁴⁰⁹ onların seçkin kişiler olduğ unu⁴¹⁰ belirten âyetlerin yanında, doğ rudan Allah'ın (c.c.), peygamberliğ i dilediğ i kimselere vereceğ ini ifade eden âyetler de vardır. Risâlet konusunda doğ rudan doğ ruya Cenâb-ı Hak, insanların içinden bir kimseyi peygamber yapmayı murat etmiştir. Bu görev ne akıl, ne çalışma, ne çok ibadet, ne de verâset yoluyla ulaşılabilecek bir makamdır.⁴¹¹

⁴⁰⁵ İbni Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail ed-Dimeşkî, *Tefsîru'l-Kur'ân'il Azîm*, Dâru Müesseseti'l-Kurtubâ, Kâhire, 2000, XII/246-247.

⁴⁰⁶ Yunus, 10/72; Hûd, 11/29, 51; Şuarâ, 26/109, 127, 145, 164, 180; Sebe, 34/47.

⁴⁰⁷ Kehf, 18/110.

⁴⁰⁸ Akgül, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber*, s. 28-29.

⁴⁰⁹ Âl-i İmrân, 3/33, A'râf, 7/144; En'âm, 6/87; Yûsuf, 12/6; Tâhâ, 20/13, 22; Hacc, 22/75; Kalem, 68/50.

⁴¹⁰ Neml, 27/59; Sâd, 38/47.

⁴¹¹ Akgül, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber*, s. 34, 39.

Peygamberlerin gönderiliş gayelerinden biri de, her konuda insanlara örnek olmalarıdır. Nebilerin fitratları temiz, rûhî yönden pek yüksek, iradeleri de aynı şekilde çok kuvvetlidir. Kur'ân-ı Kerîm'de de Resulullah'a (s.a.s), peygamberlerin yolunu takip etmesi emredilmiş, “İşte onlar Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy!”⁴¹² şeklinde ilâhî uyarıya muhatap olmuştur.⁴¹³

İnsanın gayesi rûhî hayata yönelmek böylece Cenâb-ı Hakk'ın rızasına ermektir. O bakımdan rıza-i ilahîyi elde etmede en çok ileri gidenler peygamberlerdir. Hayattaki tekâmülde en ön safı elde edenler, insan neslini en iyi temsil edebilenler, insanlara mürşitlik, muallimlik ve rehberlik etmek sûretiyle medeniyetin hakiki kurucuları onlardır. Peygamberler insan hayatının ideal örnekleridir. Acaba peygamberler arasında onlara mümessillik edebilecek birini seçmek istesek kimi seçebiliriz? Hayattaki tekâmüle göre Hz. Âdem'den son peygambere kadar en son gelenin en müttekâmil olması gerekir. Hem getirdiği din ile hepsinin davasını birleştirmiş, hem de her birinin özelliklerini kendinde birleştirmiş, hem de her birinin özelliklerini kendinde toplamış olan peygamberlik zincirinin son halkası Hz. Muhammed'in (s.a.s) en müttekâmil olması örneklik açısından da en uygun olması gerekir.⁴¹⁴

Peygamberlerin kendi hayatları, hakikaten çok büyük bir ahlâkî temizlik ve dürüstlük örneğidir. Bunlar insanlara dinî ve ahlâkî hakikatleri bildirmekten, onlara her bakımdan faydalı olmak ve hizmet etmekten başka bir şey düşünmemişler, hiçbir menfaat ve hırs gütmemişlerdir. Onların hayatları ve davranışları göz önüne getirildiğinde insan gerçekten heyecan duymaktadır. Sonra onların din ve ahlâk namına getirdikleri ölümsüz prensiplerin doğruluğu, asırlar sonra dahi meydandadır. Zikrettiğimiz bu husus dahi peygamberlerin, bilgilerini ve risâlet örneğini ilâhî kaynaktan aldıklarını göstermeye kâfi gelir.⁴¹⁵

⁴¹² Maide, 5/67.

⁴¹³ Akgül, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber*, s. 25.

⁴¹⁴ Işık, *Kur'ân'ın Getirdiği*, s. 224.

⁴¹⁵ Işık, *Kur'ân'ın Getirdiği*, s. 219.

1.4 Nûh Peygamber'in Mücadelesi ve İlâhî Yardım Talebi

Nûh kavminin başına gelen tûfân olayını tam anlamıyla anlayabilmek için öncelikle davet ve tebliğ metoduna, kavminin tebliğe karşı olan tavırlarına değinmek gerekecektir. Nûh (a.s.), diğer bütün peygamberler gibi kavmini beş şeye davet ediyordu. Kur'ân-ı Kerîm bunları şu şekilde ifade eder: *Onlar iyiliği emrederler, kötülüğü yasaklarlar. İnsanlar için güzel şeyleri helal, pis şeyleri de haram ederler. İnsanların omuzlarındaki yüklerini ve boyunlarındaki zincirleri indirirler.*"⁴¹⁶ Nûh (a.s.) bu mesajları veriyor ve öncelikle insanların özgürleşmesini istiyordu. Bu maksatla önce Allah'a inanmaları gerektiğini vurguluyordu.⁴¹⁷ "Ey Kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için ondan başka ilah yoktur. Korkmaz mısınız?"⁴¹⁸ Dikkat edildiği vakit burada Hz. Nûh, kavmine "Allah'a iman ediniz" yerine "Allah'a kulluk ediniz," diyor. Bunun sebebi de şu olmalıdır: Semavî dinlerde Allah'a iman, felsefî düşüncelerdeki inanmada olduğu gibi soyut bir düşüncüyü ifade etmez. Vahye dayalı dinlerde Allah'a iman bunun hayata uygulanmasını da ifade eder. Her zaman imanın teorik boyutuyla birlikte pratik boyutu da vardır. İbadet etmeksizin Allah'a inanmanın bir anlamı yoktur. Nûh (a.s.) farklı davet şekillerini kullanarak kavmini imana davet etti. Zaman, mekân ve muhatapların durumunu dikkate alarak önce daveti gizli gizli yaptı. Daha sonra açıktan açığa ikna etmek sûretiyle davete devam etti Onların akıllarına hitap ederek muhtelif deliller sunmuş ve ikna etmeye çalıştı.⁴¹⁹ "Size ne oluyor ki, Allah'a saygı göstermek istemiyorsunuz? Oysa sizi çeşitli merhaleler halinde yarattı ve ayı bunların içinde bir nur güneşi de bir lamba olarak yarattı."⁴²⁰

Nûh, (a.s.) kavmini tevhide çağırma çabasını senelerce sabırla sürdürdü. Fakat Nûh'un (a.s.) ısrarlı daveti sadece onların küfürlerini arttırıyordu. Kavmi onu dinlememekle kalmıyor, incitici davranışlarda bulunuyordu.⁴²¹ Onu dinlememelerini

⁴¹⁶ A'raf, 7/157.

⁴¹⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XII/379.

⁴¹⁸ Mü'minûn, 23/23.

⁴¹⁹ Yılmaz, "a.g.m", s. 22.

⁴²⁰ Nûh, 71/16.

⁴²¹ Gündoğar, "a.g.m", s. 346.

tembihliyorlar, yakınlarına, tanıdıklara tebaalarına “*Sakin tanrılarınızı bırakmayın*”⁴²² diye telkinlerde bulunuyorlardı.⁴²³

Nûh (a.s.) ve ona inanan bir avuç insan her an fitneyle karşı karşıya gelmiş bulunuyorlar. Hz. Nûh artık bu küstahça tavırlara dayanamıyordu. Öğütlerinin fayda etmediğini görünce ve özellikle insanların, inkârcı liderlerinin arkasında koştuklarını görünce ellerini açmış ve kâinâtın sahibine şöyle yalvarmıştı: “*Onlar bana karşı geldiler; malı ve çocuğu kendi zıyanını arttırmaktan başka işe yaramayan, şımarık ve gururlu kimseye uydular. Ya Rabbi! Bunlar bana ve mü'minlere tuzak kurdular.*”⁴²⁴

Nûh (a.s.) kavmini davet etmeyi devam ettirmenin faydalı olacağına olan inancı kalmamıştı. Onların hak dine, tevhide gelmelerinden tamamen ümidini kesmişti. Ümitsizliği ve kızgınlığı onu kavminin helaki için dua yapmaya sevk ediyordu. “*Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden bir tek kişi bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar ve (nesillerinden) sadece ahlaksız ve nankör insanlar dünyaya getirirler.*”⁴²⁵

Allah (c.c.) Hz. Nûh'un bu duasını kabul etmiş ve ona iman etmiş bir grubun dışında hiç kimsenin inanmayacağını kendisine vahyetmişti.⁴²⁶ Bu vahiy Nûh'a (a.s.) inananların kurtuluşuna, kâfirlerin ise helakine yol açacak sürecin başlangıcını haber veriyordu. İlâhî azabın tûfân şeklinde gerçekleşmesine gelmeden önce, Nûh'un (a.s.) kavmini bu derece isyankâr hale getiren, onları Hz. Nûh'tan uzaklaştıran ve tûfân azabına götüren sebepler⁴²⁷ üzerinde durmakta fayda vardır.

Öncelikle Nûh'un (a.s.) kavmi, peygamberlik gibi bir müesseseyi beşere layık görmüyorlardı. Onlara göre kendileri gibi insan olan birinin peygamber olması imkânsızdı. Peygamber onlara göre melek gibi bir şey olmalıydı.⁴²⁸ “*Kavminin içinden ileri gelen inkârcı bir grup, iman edenlere şöyle dedi. Bu da sizin gibi bir*

⁴²² Nûh, 71/23.

⁴²³ Yılmaz, “a.g.m”, s. 22.

⁴²⁴ Nûh, 71/21-22.

⁴²⁵ Nûh, 71/26-27.

⁴²⁶ Hûd, 11/36.

⁴²⁷ Yılmaz, “a.g.m”, s. 22.

⁴²⁸ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XIIIV/220.

insandan başka bir şey değildir. Size karşı bir konum elde etmek istiyor. Eğer Allah elçi gönderseydi melekleri gönderirdi. Biz atalarımızdan böyle bir şey işitmedik."⁴²⁹

Nûh'un (a.s.) kavmi onu delilik ve sapıklıkla suçluyordu. Onlara göre toplumu hükümdarların baskısından ve onları kölelikten kurtaracak olan birinin deli ve sapık olması gerekirdi. Onun için Hz. Nûh'a "Bu adam kendisinde delilik olan biridir. Hele bir süre onu gözetleyin bakalım." diyorlardı.⁴³⁰ Bazen de onu sapıklıkla itham ediyorlardı "Ey Nûh! Biz seni apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz."⁴³¹ Nûh (a.s.) da onlara cevaben: "Ey Kavmim! Bende bir sapıklık yoktur. Ben âlemlerin Rabbi Allah tarafından sizler için gönderilmiş bir elçiyim."⁴³² diyerek onları güzel bir şekilde yanından savıyordu.⁴³³

Nûh'un (a.s.) kavmini dalalete sürükleyen en önemli sebeplerden biri de Hz. Nûh'a tabi olanların fakir kimseler olmalarıydı. Kavminin ileri gelenleri onlar hakkında böyle fukara bir kesimle birlikte olamayacakları gibi çok incitici bir tavır takınıyorlardı. Onun için de Nûh'a (a.s.) hitaben: "Sana bir sürü bayağı kimseler uymuşken biz sana inanır mıyız?"⁴³⁴ dediler. Bununla da kalmayıp "Biz seni de bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Sana basit görünümlü ayak takımının uyduğunu görüyoruz. Sizin bize karşı üstün bir tarafınızı da görmüyoruz."⁴³⁵ dediler.⁴³⁶

2. TÛFÂN VE TARİHSEL GERÇEKLİĞİ

Nûh tûfânı dünün, bugünün ve yarının insanlığını meşgul etmeye, üzerinde konuşulmaya ve gündemde kalmaya devam edecektir. Hakkında çok sayıda kitaplar yazılan, araştırmalar yapılan tûfân hâdisesinin gerçekliği; insanlar hatta dünya milletleri tarafından kabul edilmiş olsa da; küreselliği, tûfân suyunun seviyesi ve

⁴²⁹ Mü'minûn, 23/24.

⁴³⁰ Mü'minûn, 23/25.

⁴³¹ Â'râf, 7/60.

⁴³² Â'râf, 7/61.

⁴³³ Yılmaz, "a.g.m", s. 23.

⁴³⁴ Şuara, 26/111.

⁴³⁵ Hûd, 11/27.

⁴³⁶ Yılmaz, "a.g.m", s. 24.

Nûh gemisinin oturduğu dağ gibi konular hep tartışıla gelmiştir.⁴³⁷ Baskılar, alay etmeler ve cinlenmiş iddialarıyla yetinmeyerek kavmi Nûh'u (a.s.) taşa tutmuşlar ve ölümlle tehdit etmişlerdi. Çaraseiz kalan Hz. Nûh Rabbine “Zalimlerin helakinden başka bir şeyini arttırma,”⁴³⁸ “Ben artık mağlubum! Benim intikamımı al,”⁴³⁹ “Benimle onlar arasındaki hükmü sen ver. Beni ve beraberimdeki müminleri kurtar.”⁴⁴⁰ diyerek niyazda bulundu. İnkârcıların yok edilmesi için dua etti. Bunun üzerine kavmi azgın davranışlarından dolayı meşhur musibet olan tufan azabına düşer oldular. Azgın sular içerisinde süreklendiler ve boğuldular. Bu durum “Gerçekten onlar fena bir kavim idi; bu yüzden hepsini birden (suya) gömdük.” “ve insanlar için bir ibret yaptık.”⁴⁴¹ Bu felaket Allah'ın onlara bir zulmü değil bizzat kendi kendilerine zulmetmelerinin bir neticesiydi.⁴⁴² Doğru yolda olmamaları sebebiyle cezalandırılmışlardı.

2.1 Tûfân

Tûfân, “gece karanlığı” ve “ölüm” anlamına geldiği gibi, “çok miktardaki sel sularının etrafı kuşatıp sarması” anlamına da gelir. Ancak Kur'ân-ı Kerim'de tûfânın daha çok “sel sularının etrafı kuşatması” anlamına geldiği âyet-i kerîmelerden anlaşılmaktadır.⁴⁴³

Tûfân hâdisesiyle ilgili Kur'ân-ı Kerîm'deki ifadelerden tûfânın Nûh'un (a.s.) kavmine ceza olarak meydana geldiği anlaşılıyor. Nitekim “Hatalarından dolayı boğuldular, ardından ateşe atıldılar, kendilerine Allah'tan (c.c.) başka yardımcıları da bulamadılar.”⁴⁴⁴ âyet-i kerîmesiyle “Zalimler hakkında boş yere bana yalvarma,

⁴³⁷ Bayraktar, Halil, *Küresel Yokoluş: Nûh Tûfanı*, Tuva Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 9.

⁴³⁸ Nûh, 71/28.

⁴³⁹ Kamer, 54/10.

⁴⁴⁰ Şuarâ, 26/118.

⁴⁴¹ Bkz. Tevbe, 9/70.

⁴⁴² Özarslan, Sevim, “İslami Kaynaklara Göre Nûh Kavmi, Nûh Tûfanı ve Nûh'un Gemisinin Yeri”, *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 27-29.

⁴⁴³ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 312; İbni Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, s. 2723.

⁴⁴⁴ Nûh, 71/25.

*çünkü onlar mutlaka boğulacaklardır.*⁴⁴⁵ âyet-i kerimesi bunu açıkça göstermektedir.⁴⁴⁶

Hiç kuşkusuz Hz. Nûh denilince akla ilk önce tûfân hâdisesi gelir. Hatta tûfân olayı insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir, denilebilir. Zira başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere bütün semavî kitaplarda özellikle de Tevrat ve İncil'de buna yer verilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in tasvirlerine göre Nûh'un (a.s.) "*Allah'ım! Ben yenik düştüm, bana yardım et*"⁴⁴⁷ şeklindeki duası üzerine gemi hızla inşa ettirilmiş ve "*arkasından gökten sular inmiş, yerden de sular kaynamaya başlamıştır.*"⁴⁴⁸

Gerçekten Nûh tûfânı yeryüzünde cereyan eden büyük bir felakettir. Allah'ın (c.c.) gazâbının tecellisi olarak Nûh'un (a.s.) inkârcı kavmi, zalimlikte direnmelerinin acı bir faturasıyla suda boğulmuşlar ve tarih sahnesinden silinmişlerdir. Allah (c.c.) isyan bayrağını çekenlere mühlet tanımış; ancak asla ihmal etmemiştir. Tanınan süre tükendiğinde va'dedilen azâb da gerçekleşmiştir.⁴⁴⁹

Kur'ân-ı Kerîm'de tûfân olayı öğüt ve ibret levhası olarak zikredilmiş⁴⁵⁰ ve bu konuda sadece bazı pasajlar vermekle yetinilmiştir. Tevrat ise, tûfân hâdisesinden daha çok tarihler, kişiler, sayılar gibi ayrıntılardan bahsetmektedir.⁴⁵¹ Bu tür ayrıntılar da tefsirlerimize israiliyat olarak girmiştir.⁴⁵² Sözü edilen bu iki kaynak yanında, gerek Bâbil gerekse Âsur kitâbelerinde ve gerekse eski milletlere ait tarih kitaplarında, detaylarda bazı farklılıklar gösterse de temelde aynı noktayı işaret ettikleri görülür.⁴⁵³

⁴⁴⁵ Mü'minûn, 23/24.

⁴⁴⁶ Yılmaz, "a.g.m", s. 24.

⁴⁴⁷ Kamer, 54/10.

⁴⁴⁸ Kamer, 54/11-12.

⁴⁴⁹ Mollaibrahimoğlu, "a.g.m", s. 64.

⁴⁵⁰ Ankebut, 29/15.

⁴⁵¹ Tekvin: Bab, 8.

⁴⁵² Mukâtil, *Tefsir*, II/116; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/102-103.

⁴⁵³ Mollaibrahimoğlu, "a.g.m", s. 62.

2.1.1 Tebliğin Son Merhalesi ve Tûfânın Sebepleri

Hız. Nûh, hayatının büyük bir bölümünü, şirke bulaştığı için ahlaki bozulan ve buna paralel olarak haksızlık, zulüm ve azgınlığın yaygın hale geldiği kavmini davet etmekle geçirmiş bir peygamberdir.⁴⁵⁴ Yıllarca süren mücadelesinin sonunda maalesef az sayıda insan ona inanmış, geriye kalanlar ise toplumun ileri gelenlerinin olumsuz telkinlerine uyarak, sapkınlıklarından vazgeçmemişlerdir.⁴⁵⁵

İnsanların hem dünyada hem de âhirette uğradıkları sıkıntı ve musibetlerin çoğu kendi yapıp ettikleri hatalar sebebiyle olmuştur.⁴⁵⁶ İşte Nûh'un (a.s.) kavmine tahammülü imkânsız bir tecrübe yaşatan, başlarına tûfân gibi elîm bir olayın gelmesinin bir takım sebepleri vardı. Bu sebepler genel olarak kavmin müşrik olmaları ve şirkte diretmeleri⁴⁵⁷, zalim ve azgın olmaları⁴⁵⁸, fâsık olmaları⁴⁵⁹, elçileri ve âyetleri (mucizeleri) yalanlamaları,⁴⁶⁰ hakkı imhâ, bâtılı hakkın yerine ikâme etmeye çalışmaları,⁴⁶¹ mânen kör olmalarıdır.⁴⁶² Bütün bu sâikler Nûh'u (a.s.) Rabbine, kavmi hakkında beddua etmesine sebep oluyor ve kavmine azabın gelmesini hızlandırıyordu.⁴⁶³

Nûh kavminin pek azı iman etmiş,⁴⁶⁴ buna karşılık çoğu da inkârcı olmuştur.⁴⁶⁵ Oysa Nûh (a.s.), kavmini putperestlikten kurtarıp, tevhit inancıyla şereflelendirmek için elinden geleni yapmış, davetini her fırsatta yenilemiş, fakat kavmi her defasında “*parmaklarını kulaklarına tıkadılar, (duymak istemediklerini göstermek için) elbiselerine büründüler, büyüklendikçe büyüklendiler.*”⁴⁶⁶ Davet

⁴⁵⁴ Heyet, *Kur'ân Yolu*, II/164.

⁴⁵⁵ Nûh, 71/23.

⁴⁵⁶ Şûrâ, 42/30; Müddessir, 74/38.

⁴⁵⁷ Nûh, 71/22-23.

⁴⁵⁸ Necm, 53/52.

⁴⁵⁹ Zariyât, 51/46.

⁴⁶⁰ Yunus, 10/73; Şuarâ, 26/105.

⁴⁶¹ Mü'min, 40/5.

⁴⁶² A'râf, 7/64.

⁴⁶³ Dartma, *Nûh Tûfanı*, 34-39.

⁴⁶⁴ Hûd, 11/40.

⁴⁶⁵ Şuarâ, 26/121.

⁴⁶⁶ Nûh, 71/7.

karşısında takındıkları bu tavırları onları peygamberlerine başkaldırmalarına⁴⁶⁷ ve neticede ondan uzaklaşmalarına⁴⁶⁸ sebep oldu.

Hız. Nûh'un asırlar süren dine çağırısı neticesinde inananlar ile inanmayanlar arasında kesin bir sınır oluştu; bir taraftan Nûh'a (a.s.) inanan çok az bir topluluk, diğer tarafta ise kalpleri mühürlenmiş ve taştan daha katı hale gelmiş bir guruh, çoğunluğu temsil eden bir zümre olarak ortaya çıktı. Bu tablo karşısında Nûh'a (a.s.) inananları himaye etmek, onlar için dua ve niyazda bulunmak; iman etmemekle kalmayıp peygamberlere ve mü'minlere her fırsatta hakaret eden ve zulmetmeye çalışanları da Rabbine şikâyet etti. Çünkü Nûh'un (a.s.) sabrı tükenmiş ve halkın hakka yönelmesinden tamamen ümidini kesmişti. Bununla beraber her türlü hile ve tuzaklardan bıkmış ve usanmıştı.⁴⁶⁹ Onun için tek çare ve çıkar yol, "*Rabbim! Beni yenildim. Bana yardım et,*⁴⁷⁰ *beni ve beraberimdeki inananları kurtar,*⁴⁷¹ *Rabbim! Beni anamı, babamı, evime inanmış olarak gireni, inanan erkek ve kadınları bağışla*"⁴⁷² diyerek Rabbine yalvarmak oldu.

Bununla beraber Nûh (a.s.), inkârcılar hüküm sürdükçe hak dinin zamanla yok olacağını Rabbinin "*Kavminden iman etmiş olanlardan başkası (sana) asla inanmayacaktır.*⁴⁷³ mesajından sonra çok iyi anladı. Rabbine: "*Sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; ahlaksız ve inkârcıdan başkasını da doğurup yetiştirmezler*" şeklindeki münacatından sonra "*Rabbim! Sen bu zalimlerin şaşkınlığını arttır. Rabbim! Yeryüzünde hiçbir inkârcıyı bırakma.*"⁴⁷⁴ diyerek onlara beddua etti.⁴⁷⁵ Böylece Nûh'un (a.s.) duası kabul edildi,⁴⁷⁶ inananların kurtulacağı ve inkârcıların helak edileceği kesinleşti. Artık tûfân için süreç başlamış, helak günü yaklaşmış,⁴⁷⁷

⁴⁶⁷ Nûh, 71/21.

⁴⁶⁸ Nûh, 71/6.

⁴⁶⁹ Mollaibrahimoğlu, "*a.g.m*", s. 60-61.

⁴⁷⁰ Kamer, 54/10.

⁴⁷¹ Şuarâ, 26/118.

⁴⁷² Nûh, 71/28.

⁴⁷³ Hûd, 11/36.

⁴⁷⁴ Nûh, 24, 26.

⁴⁷⁵ Mollaibrahimoğlu, "*a.g.m*", s. 61.

⁴⁷⁶ Saffât, 37/75.

⁴⁷⁷ Mollaibrahimoğlu, "*a.g.m*", s. 61.

Nûh (a.s.) ve ona inan bir grubu tûfândan koruyacak geminin yapımı konusunda emri ilâhi gelmişti.⁴⁷⁸

2.1.2 Geminin İnşası

Buraya kadar anlatılanlardan da anlaşıldığı üzere Nûh, (a.s.) uzun yıllar kavmine dini tebliğ için çabaladı; ancak kavmi onu delilikle itham etti. Böylece onu davet ve tebliğden alıkoydu.⁴⁷⁹ Artık uyarma görevi son bulmuş, tebliğ işi sona ermiş, tartışma faslı da kapanmıştı.⁴⁸⁰ Zira Nûh'a (a.s.) çok az sayıda insan iman etmişti. Yüce yaratıcı, artık ona inanan bu az sayıda insanın dışında kimsenin inanmayacağını vahyetti.⁴⁸¹ Kullarını herkesten iyi tanıyan yüce Allah, Hz. Nûh'a bu şekilde vahyetti. Bu durumda yararsız çağrı faaliyetini yürütmek yersiz ve anlamsızdı.⁴⁸²

Kavminin bu tavırları karşısında elçisini yalnız bırakmak Allah'ın şanına tabii ki yakışmazdı. Onun için *“Ben yenik düştüm Allah'ım bana yardım et!”*⁴⁸³ diyen kuluna Yüce Allah'tan yardım gelmeye başladı. Nûh, (a.s.) *“Gözlerimizin önünde (denetimimizde) ve vahyimiz (emrimiz) uyarınca gemiyi yap!”*⁴⁸⁴ şeklindeki ilâhî emre tabi olarak bir gemi yapmaya başladı. Sahilden uzak bir yerde yapımına başlanan gemiyi gören inkârcılar bunun anlamsız bir şey olduğunu söyleyerek Nûh (a.s.) ile alay etmeye başladılar.⁴⁸⁵ Bu alay karşısında Nûh (a.s.) onlara *“bizimle alay ediyorsunuz ama alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz; alçaltıcı, rezil edici azabın kime geleceğini ve kime sürekli azabın ineceğini göreceksiniz.”*⁴⁸⁶ şeklinde cevap verdi.

⁴⁷⁸ Açıklık, “a.g.m”, s. 37-38.

⁴⁷⁹ Kamer, 54/10.

⁴⁸⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XII/393; Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadir el-Cami beyne Fenniyyi'r-Rivayeti ve'd-Dirayeti min İlmi't-Tefsir*, Daru'l-Marife, Beyrut 2007., s. 656.

⁴⁸¹ Hud, 11/36.

⁴⁸² Kutub, *Fi Zilâl*, VIII/160.

⁴⁸³ Kamer, 54/10.

⁴⁸⁴ Hûd, 11/37.

⁴⁸⁵ Hûd, 11/38.

⁴⁸⁶ Hûd, 11/38-39.

Kavminin bütün alaylarına rağmen Nûh (a.s.) gemiyi vahiy doğrultusunda, emredildiği şekilde tamamlayarak sefere hazır hale getirdi. Bu gemi, hayatta kalmaları takdir edilenler için kurtuluş vasıtası ve kıyamete kadar gelecek nesiller için bir ibret levhası olacak şekilde⁴⁸⁷ planlandı ve yapıldı.⁴⁸⁸

Nuh tûfânı ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de, sahih hadislerde ve hatta hasen hadislerde bile yer almayan bazı detayların muhtelif rivayet tefsirlerinde⁴⁸⁹ yer aldığı görülmektedir.⁴⁹⁰ Bu detayların bir kısmı efsaneleşmiş anlatımlardan ve mesnetsiz anlatımlardan ibarettir.⁴⁹¹ Bir kısmı da Tevrat'ta yer almıştır. Nitekim geminin ebatları, katları, hangi katında hangi hayvanın yerleştirildiği, gemi ile seyahat süresi, suların kesilmesi, geminin karaya oturmasından sonra Nûh'un (a.s.) suların çekilip çekilmediğini öğrenmek için kuzgun ile güvercini göndermesi gibi tûfânla ilgili bilgiler Tevrat'ta yer alan bilgilerdir.⁴⁹²

Râzî, gemi ile ilgili israiliyat tarzındaki bilgileri kısa bir şekilde verir. Bu bilgileri verdikten sonra bunları vermedeki amacının bu tür bilgilerin fayda getirmediğini ifade etmek olduğunu belirtir. Bu bilgilerin ayrıntılarına inmenin fuzulî ve gereksiz olduğunu aynı zamanda bu bilgilerin sıhhatinde de problem olduğunu ifade eder. Geminin büyüklüğü, müminleri, ihtiyaç duyacakları şeyleri ve her cins hayvandan bir çifti içine alacak şekilde Kur'ân-ı Kerîm'in belirttiği kadarıyla⁴⁹³

Geminin eni ve boyu hakkında hadislerin çokça kullanıldığı bazı rivayet tefsirlerinde gereksiz ayrıntılara yer verilmektedir.⁴⁹⁴ Ancak Kur'ân-ı Kerîm bu konuda sadece geminin inşasının emredilmesi ve içerisine kimlerin yerleştirilmesi gibi⁴⁹⁵ bilgilerden söz etmiş ve bu bilgileri yeterli görmüştür. Tevrat'ta yer alan

⁴⁸⁷ Ankebut, 29/15; Yusuf, 12/111.

⁴⁸⁸ Mollaibrahimoğlu, "a.g.m", s. 63.

⁴⁸⁹ Bkz. Mukâtil, *Tefsir*, II/116; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/108; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân'il Azîm*, VII/444-445.

⁴⁹⁰ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVII/235; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân'il Azîm*, VII/442.

⁴⁹¹ Dartma, *Nûh Tûfani*, s. 55; Mollaibrahimoğlu, "a.g.m", s. 68.

⁴⁹² Tekvîn, Bâb: 6-8; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XII/393.

⁴⁹³ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVII/232.

⁴⁹⁴ Mukâtil, *Tefsir*, II/116; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/102-103.

⁴⁹⁵ Hûd, 11/37.

bilgilere göre ise Nûh'a (a.s.) gemiyi nasıl inşa edeceğine dair ayrıntılı ve gereksiz bilgilere yer verilmiştir. Aslında "Nûh'un (a.s.) marangozculuğu var mıydı? Gemiyi hangi ağaçtan yaptı? Eni boyu ne kadardı?" gibi İsrâîli bilgiler tefsirlerimizde kısmen görülmektedir.⁴⁹⁶ Zira vahy-i ilâhî geminin yapımında gerekli olan bilgiyi vermiştir. Bu itibarla Hz. Nûh'un gemiyi inşa etmesiyle ilgili yersiz detaylar ve Nûh kavminin o günkü teknolojik seviyesinin tartışma konusu edilmesi elbette gereksizdir.⁴⁹⁷ Ancak amaç bunları anlatmak olmamasına rağmen yeri geldiğinde Kur'ân-ı Kerîm gerektiği yerde gerektiği kadar bilgiler de vermiştir. Örneğin geminin tahtalardan yapıldığını, çivilerle bir araya getirildikten sonra insanların ona bindirildiğini⁴⁹⁸ de biz vahy-i ilâhîden öğreniyoruz.⁴⁹⁹

Nûh (a.s.) kıssası Kur'ân'da en detaylı anlatılan kıssalardan biridir. Buna rağmen Kur'ân-ı Kerîm, geminin inşasından suların çekilişine kadar geçen süreyi yarım sayfa gibi çok özet bir şekilde vermektedir. Kur'ân'ın ifadesine göre Nûh, (a.s.) gemiyi inşa etmeye başlayınca inkârcılar onunla alay ediyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm'de yer almayan bir ayrıntıya göre Hz. Nûh gemiyi kavminden uzak bir yerde inşa ediyordu. Ama yine de onların alaylarından kurtulamıyordu.⁵⁰⁰ Nûh, (a.s.) bizzat gemide çalıştığı için kendisine, "Peygamberlikten sonra şimdi de marangoz mu oldun?" diyorlardı. Kimisi de "Bu gemiyi yüzdürmek için hangi denizden, hangi nehirden su getireceksin?" diye alaycı bir şekilde soruyorlardı. Kimisi de "Yoksa rüzgârdan söz aldın da gemiyi rüzgârla mı sürükleyeceksin?"⁵⁰¹ şeklinde alaycı tavırlarla takılıyorlardı.⁵⁰² Nûh'un (a.s.) onlara cevabı ise "*Bizimle eğlenin bakalım. Biz de alay ettiğiniz gibi sizinle alay edeceğiz.*"⁵⁰³ şeklinde oluyordu.

⁴⁹⁶ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/102-103.

⁴⁹⁷ Şevkânî, *Fethu'l-Kadir*, s. 657.

⁴⁹⁸ Kamer, 54/13.

⁴⁹⁹ Yılmaz, "a.g.m", s. 25.

⁵⁰⁰ Mukâtil, *Tefsir*, II/401; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XII/397.

⁵⁰¹ Mukâtil, *Tefsir*, II/116; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/102; Şevkânî, *Fethu'l-Kadir*, s. 657.

⁵⁰² Yılmaz, "a.g.m", s. 25.

⁵⁰³ Hûd, 11/38.

Nihayet gemi vahiy doğrultusunda emredildiği şekilde tamamlanarak sefere hazır hale getirilmişti. Hayatta kalmaları takdir edilenler için kurtuluş vasıtası olan bu gemi kıyamete kadar gelecek olanlar için de bir ibret levhası olacak şekilde tasarlanmıştı.⁵⁰⁴

2.1.3 Tandırın Kaynaması ve Gemiye Alınanlar

Tûfândan kurtulması gerekenleri taşıyacak olan geminin yapımı bittikten sonra ve içine alınması gerekenler alındıktan sonra herkes geminin hareketini bekliyordu. Tabii olarak karada kalanlar, her şeyi süpürecek ve yok edecek bir tûfânı beklemiyordu. Gemidekiler ise Allah'ın (c.c.) tûfân azabının, geleceğine kesin şekilde inanıyorlardı.

İlâhi emir gelip tandır içinden su kaynamaya, sular yükselmeye başlayınca ilâhî kudret Nûh'a (a.s.) *“Her canlı türünden birer çiftini ve boğulacağına dair hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini ve mü'minleri gemiye bindir dedik. Zaten ona az sayıda insan inanmıştı.”*⁵⁰⁵ şeklinde emir buyuruyordu. Burada sözü edilen “tandırın kaynaması” olayı hakkında değişik görüşler ileri sürülmüş, birbirinden farklı yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan bazıları insanın hayalini bir hayli zorlamaktadır. Onu uzak ihtimallere doğru götürmektedir. Gerek bu konuda gerekse tûfân olayında anlatılan detaylar daha çok israiliyat türündendir.⁵⁰⁶

“Tandır”, alev ya da tutuşturucu kor demektir. “tandırın kaynaması” ise bir çukurdan veya bir alev pınarından ateşin parlaması, ya da volkanik bir patlamanın lavlarının havaya fıskırması şeklinde meydana gelmiş olabilir. Bu parlama ya da fıskırma olayı Yüce Allah'ın Hz. Nûh'a gönderdiği bir işaret veya bir parola olabilir. Ya da “tennur” ifadesi, yeryüzünün sathı anlamında kullanılmıştır. Hz. Ali'den (r.a.) gelen bir rivayete göre “tennur” kelimesi, “tenvir” anlamında, yeryüzün

⁵⁰⁴ Kamer, 54/15.

⁵⁰⁵ Hûd, 11/40.

⁵⁰⁶ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/162.

aydınlanması anlamında kullanılmıştır.⁵⁰⁷ Bununla ilgi evla olan görüş ilk dönem tefsirlerinin çoğunda da zikredildiği üzere ekmek yapmak için kullanılan tandırların içinden tûfân sularının çıkması ve bunun da tûfânın bir belirtisi olduğu görüşüdür.⁵⁰⁸ Yani bu hâdis, yerden suların kaynamasına ve gökten sellerin boşalmasına sadece eşlik eden ya da bu konudaki hükmün uygulanmasının ilk adımını oluşturan bir olay da olmuş olabilir.⁵⁰⁹

Buradan anlaşılan tûfân hâdisesine ilişkin ilâhî talimnamelerin, Nûh'a (a.s.) verilecek emirlerin aşama aşama bildirilmesini gerektiriyordu. Böylece her emrin uygulama zamanı gelince kendisine iletilmesini gerektiriyordu. Bunun sonucu olarak ilk etapta gemiyi yapması emrediliyordu. Nûh (a.s.) da gemiyi bu İlâhî emir doğrultusunda yapmıştı. Ancak burada geminin yapılma amacı açıklanmadığı gibi Nûh'a (a.s.) da bu bildirilmiyordu. Emr-i ilâhî gelip de tandır kaynamaya başlayınca İlâhî emirlerin bir sonraki aşaması devreye giriyordu. O da gemiye binecek olanların binmesi gerektiğiyle ilgiliydi.⁵¹⁰

Nûh'a (a.s.) her canlı türünden birer çiftin gemiye bindirilmesi vahyediliyordu.⁵¹¹ Burada canlı türlerinin her birinden birer çiftin gemiye alınması hakkında farklı görüşler ileri sürülmüş, farklı yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlarda da isrâiliyatın etkisi açıkça görülmektedir. Öyle ki Nûh (a.s.), “Ey Rabbim! Gemiye ben her şeyden bir çifti nasıl alacağım?” demiş. Allah, (c.c.) onun için yırtıcı hayvanları ve kuşları bir araya toplamıştı. Nûh, (a.s.) elini hayvanlara her attığında erkek olanı sağ eline geliyor; dişi olanı da sol eline geliyordu. Böylece onları gemiye yerleştiriyordu.⁵¹²

⁵⁰⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXIII/401; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVII/234; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/105.

⁵⁰⁸ İbn Abbas, *Tefsîr*, s. 488-489; Mukâtil, *Tefsîr*, II/118; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXII/401; Şeyh Zade, *Hâşiyetu Şeyh Zade*, IV/457; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVII/234; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/105.

⁵⁰⁹ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/163.

⁵¹⁰ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/163.

⁵¹¹ Hûd, 11/40.

⁵¹² Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, IV/176.

İnanmayanlar, Nûh'un (a.s.) eşi Vaile ve çocuklarından biri olan Yam (Kenan)⁵¹³ ile birlikte inananları uzaktan uzağa izliyor ve gemiye binmeye yanaşmıyorlardı. Gemiye alınan insanlar hakkında sayı bakımından muhtelif rivayetler mevcuttur.⁵¹⁴ Katade'den gelen bir rivayete göre, inanan insanlar olarak gemiye binenler sekiz kişidir. Bunlar, Hz. Nûh ve eşi, çocukları Ham, Sam, Yafes ve bunların eşleridir. A'meş, bunların sayısını, Nûh'un (a.s.) eşi Vaile'yi çıkararak yedi ye indirir. İbn İshak, inananlardan altı kişiyi ekleyerek sayıyı onbeşe çıkarır. Mukâtil'e göre de bu sayı seksen kişidir.⁵¹⁵ Tûfandan sonra Nûh (a.s.) ve ona inananlar, yerleştikleri bölgeyi imara başladılar. Yerleştikleri beldenin adını bu sayıdan aldığı ve adının "Semanin" olduğu söylenir.⁵¹⁶

Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Nûh'a halkından pek azı iman ettiğini beyanla yetinerek⁵¹⁷ inananların sayısı hakkında bilgi vermemiştir. Ancak özellikle ilk dönem tefsirlerinde Nûh'a (a.s.) inanıp onunla birlikte gemiye binenlerin sayısının aileleriyle birlikte seksen kişi olduğu söylenir. Ayrıca bu seksen kişinin kırkının erkek, kırkının kadın olduğu da ifade edilir.⁵¹⁸ Bununla birlikte bu sayıyı kırk, otuz, on, sekiz ve yedi olarak aktaran görüşler de mevcuttur. Nûh'un (a.s.) ailesini de katmak sûretiyle bu sayıyı arttıranlar veya eksiltelenler de mevcuttur.⁵¹⁹ Ancak söz konusu inananların sayısı hakkındaki bu bilgilerin sağlam olmaktan yoksun olduğu ve bir değer taşımadığı ifade edilmektedir.⁵²⁰ Bu bilgilerin hepsi beraber değerlendirildiğinde bu sayı bize en azından geminin ebatları hakkında bir bilgi verebilir. Bütün bu insan, hayvan ve yiyecek yükünü 10-15 metre uzunluğunda 3-5 metre genişliğinde bir tekneye nasıl yüklemek mümkün olabilir?⁵²¹

⁵¹³ Köksal, Âsım, *Peygamberler Tarihi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2013, s.97.

⁵¹⁴ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, IV/177.

⁵¹⁵ Mukâtil, *Tefsir*, II/118.

⁵¹⁶ Mukâtil, *Tefsir*, II/118.

⁵¹⁷ Hûd, 11/40.

⁵¹⁸ Mukâtil, *Tefsir*, II/118.

⁵¹⁹ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/107.

⁵²⁰ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 55.

⁵²¹ Köksoy, Mü'min, *Yer Bilimlerin Katkılarıyla Nûh Tûfanı ve Sümerlerin Kökeni*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013, s. 80.

Burada “her canlı türünden birer çift” ifadesinden ne kastedildiği, Hz. Nûh’un hangi canlı türlerini yanına alıp gemiye bindirebildiği konusunda hayalleri zorlamanın gereği yoktur. Boğulacağına dair hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini ve bunların dışındaki müminleri de gemiye bindirilmelerini Allah (c.c.) kulu Nûh’a (a.s.) vahyedyordu. Nûh, (a.s.) inananlara “*Haydi gemiye bininiz. Onun sular içinde yol alması da, bir yerde durması da Allah’ın adıyla gerçekleşecektir.*”⁵²² diye sesleniyordu.

Hz. Nûh, aldığı emri uyguladı ve gemiye binmesi uygun görülen insanları ve hayvanları gemiye bindirdi. Bunlardan başka Âdem’in (a.s.) naaşını da gemiye taşımışlardı.⁵²³ Yüzmeye başlayan bu gemi yüce Allah’ın gözetimi ve koruması altındaydı. Yoksa azgın dalgalarla, daha doğrusu tûfân çalkantılarıyla boğuşan bu gemi konusunda insanların elinden ne gelebilirdi ki?⁵²⁴ Gemi, içindeki yolcularla birlikte dağ gibi dalgalar arasında akıyor, yol alıyordu. O sırada Nûh, (a.s.) bir kenarda duran oğluna, “Yavrum bizimle birlikte gemiye bin! Kâfirler arasında kalma.” diye seslenmişti. Oğlu, “Beni sulardan koruyacak bir dağa sığınacağım” demişti. Nûh, (a.s.) ona, “Bugün seni Allah’ın emrinden kurtaracak hiçbir güç yoktur, sadece onun merhamet ettikleri kurtulabilir.” demişti. Tam bu sırada aralarına bir dalga giriyor ve Nûh’un oğlu boğulanların arasına katılıyordu.⁵²⁵

2.1.4 Tûfânın Süresi ve Zamanı

Tûfânın ne kadar sürdüğü ile ilgili bilgileri biz daha çok eski Sümer, Akad, Asur, Babil tabletlerinde, destanlarda ve Tevrat’ın tekvin (yaratılış) bölümünde görmekteyiz. Sümer, Akad, Asur, Babil tabletlerinde, tûfânın süresiyle ilgili olarak yedi gün yedi geceden söz edilmektedir. Gudi Tufan pıllaketinde altı gün altı geceden sözedilmektedir. Gılgamış destanında yer alan tûfân kıssasında tûfânın süresi hakkında, altı gün altı gece rüzgârın estiği, fırtınanın sürdüğü ve yedinci gün durduğu

⁵²² Hûd, 11/41

⁵²³ Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, IV/177.

⁵²⁴ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/163-164.

⁵²⁵ Hûd, 11/42-43.

haberleri yer almaktadır.⁵²⁶ Yani ortalama olarak bir haftalık süreden sözedilmektedir. Tevrat'taki iki ayrı tûfân kıssası ise tûfânın süresiyle ilgili iki farklı süre vermektedir. Yazılışı M.Ö. dokuzuncu yüzyılda yazılan nüshada kırkgün kırk gece sürdüğü haberleri varken⁵²⁷; yazılışı M.Ö. altıncı yüzyıla ait olan nüshada ise bu süre yüz elli gün⁵²⁸ olarak verilmektedir. Katade'den gelen bir rivayete göre tûfânın sürdüğü gün sayısı da bu rakamı teyit etmektedir.⁵²⁹ Ancak her ne kadar Tevrat'taki tûfan farklı zamanlarda yazılmış nüshalarında kırk gün kırk gece tufan sürmüş ve gemi yüz elli gün su üzerinde kalmış deniliyorsa da tarihi verilerin ortak şahitliğiyle, yani Mezopotamya tûfan pıllakelerindeki birliktelikten yola çıkarak bu sürenin bir haftalık süre olduğunu söyleyebiliriz.⁵³⁰

Süreyle ilgili bu bilgilerin bir an doğru olduğunu düşünecek olursak Gılgamış destanı ve Tevrat kıssalarında bildirildiği gibi, eğer tûfân hadisesi bütün dünyada yaşanmışsa, böyle bir durumda nasıl kısa bir süre içinde eski haline gelebildi. Yani bu kadar büyük felaketten sonra yeryüzünün altı günde, ya da kırk günde veya yüz elli günde yeniden yaşanabilir hale gelebilmesi mümkün mü? Kur'ân-ı Kerîm'e gelince tûfân ile ilgili yer alan bilgilerde tûfân felaketinin ne kadar sürdüğü konusunda bir bilgi verilmemektedir. Kur'ân-ı Kerîm dışındaki hadis kaynaklarında ise bu süre altı ay olarak zikredilmektedir.⁵³¹

Tûfânın gerçekleştiği zamanın tespitiyle ilgili daha çok arkeolojik çalışmalardan istifade edilmektedir. Tûfânla ilgili olarak yapılan arkeolojik kazılarda tûfânın izleri bulunmuş; ortaya çıkarılan kalıntılardan o devre ait önemli belge ve bulgular elde edilmiştir. İngiliz arkeolog Sir Leonard Woolley ve ekibi, 1928-1929 yılları arasında Mezopotamya'nın tarihî şehirlerinden biri olan Ur'da kazı çalışması

⁵²⁶ Yaşin, Abdullah, *Nuh Peygamber Tufanı ve Cûdi Dağı*, Kent Işıkları Yayınevi, İstanbul 2013, s.52-55.

⁵²⁷ Tekvin 7: 11-12; Musaoğlu, Ahmet, *Nûh'un Gemisi Cûdi'de*, Okul Yayınevi, 2005 İstanbul, s.156-157.

⁵²⁸ Tekvin 8: 3.

⁵²⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XII/421; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân'il Azîm*, VII/442.

⁵³⁰ Yaşin, *Nuh Peygamber Tufanı ve Cûdi Dağı*, s. 55.

⁵³¹ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, IV/179.

yapmış; M.Ö. 4000 yılından kalma kral mezarlarını ortaya çıkarmış; tûfândan önceki kral listesini içeren kil tabletlerini bulmuştur.⁵³²

Tûfânın meydana geliş tarihiyle ilgili farklı görüşler mevcuttur. Olayın M.Ö. 5000 ile 4000'lü yıllar arasında gerçekleştiğini söyleyenler olduğu gibi, M.Ö. 2700'lü yıllarda meydana geldiğini ileri sürenler olmuştur. Bu konuda farklı görüşler de mevcuttur. Fakat dayandıkları bir takım delilleri olması hasebiyle bu iki görüş üzerinde durmaya çalışacağız.

1. Frederic Bender tarafından Cûdi dağında bulunan tahta parçalarının 6630 yıllık olarak belirlenmesi, tûfânın M.Ö. 5000 ile 4000 yılları arasında olduğu görüşünü teyit eder gibi görünmektedir. Ancak şu da var ki burada tahtaların, Nûh'un gemisine ait olmayabileceği ve yaşlarının tespitinde hata olabileceği gibi ihtimaller akla gelebilir. Bu durumda tahta kalıntılarının yaşının tûfânın, M.Ö. 5000 ile 4000 yılları arasında olabileceği görüşünü kuvvetlendirdiğini söylemek biraz zor gibi görünmektedir.

2. Tûfânın M.Ö. 2700'lerde meydana geldiği görüşünün delil ve gerekçelerinin ise biraz daha kuvvetli olduğu söylenebilir.⁵³³

Bu görüşlerden ikincisini destekleyecek deliller ise şunlardır. M.Ö. 3400-3100'lü yıllarda Akdeniz sahillerinde ve Nil Nehrinde dolaşabilen basit gemilerin inşa edildiği ve yapılarında tahta ve madeni çivilerin kullanıldığı bildirilmektedir. Buna göre Hz. Nûh'un gemisi gibi gelişmiş gemilerin yapılabilmesi için tahta ve çivilerin kullanılmasının M.Ö. 3500 yıllarından daha öncelere gitmesinin arkeolojik verilere göre pek mümkün görünmediği söylenebilir. İkinci görüşü destekleyen bir diğer gerekçeye göre arkeoloji, Bronz çağında Nûh'un (a.s.) yaşadığı Edom bölgesinin M.Ö. 2700'lü yıllarda aniden boşaldığını, daha sonra M.Ö. 2600'lerde buralara başka insanların gelip yerleştiği haber verilmektedir.⁵³⁴

⁵³² Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 14; Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 39-40.

⁵³³ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 45.

⁵³⁴ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 45-46.

Tûfânın meydana geldiği tarihin M.Ö. 2700'lü yıllar olduğunu savunanların görüşlerini destekleyen gerekçelerden bir diğeri Woolley'in yaptığı kazılar esnasında M.Ö. 3200 yılına ait olduğu tespit edilen tûfândan önceki Ur harabelerinin bulunduğunu belirtmiştik. Verilen bu bilgiler, tûfânın M.Ö. 2700 yıllarında olduğu görüşünü kuvvetlendirmektedir denilebilir. Ancak zamanla ortaya çıkacak yeni belge ve bulgular tabii olarak bu sonucu değiştirebilir.⁵³⁵

Tûfânın başladığı tarih, devam ettiği süre ve sona erdiği tarih ile bilgilere Taberî, tefsirinde değinmektedir. Ancak kendisi de bu bilgileri Tevrat'ta iddia edilen bilgilere dayandırmaktadır. Bu bilgilere göre tûfân, yedinci ayın 17. günü başlamıştır. Onuncu aya gelince dağların tepeleri görünmeye başlamıştır. Bundan kırk gün sonra Nûh, (a.s.) geminin penceresini açar ve kargayı karanın görünüp görünmediğiyle ilgili tespit yapmak için gönderir; ancak sonuç alamaz. Ardından yedi gün sonra güvercini gönderir. Güvercin, gagasında zeytin dalı, ayağında çamur iziyle gelir. Nûh, (a.s.) bu bilgiyle suyun azaldığı ve karaya oturma zamanının yaklaştığını anlar.⁵³⁶ Tüm bu tarihleri bir araya getirdiğimizde altı aya yaklaşan bir süre ortaya çıkmaktadır. Hâkim'in tahric ettiği ve Zehebî'nin senedini sahih bulduğu bir rivayette, Nûh'un (a.s.) gemiye biniş tarihi recep ayının onudur. İlk dönem tefsir kaynaklarımızda geminin su üzerinde kaldığı süre de altı ay olarak zikredilmiştir.⁵³⁷ Geminin karaya oturduğu tarihe gelince; o da Muharrem'in onuncu günü yani "Âşûra" olarak zikredilmiştir.⁵³⁸

2.1.5 Suların Çekilmesiyle Tûfânın Sona Ermesi ve Hz. Nûh'un Oğluyla Arasında Geçenler

Nûh Peygamber'in tebliğ ettiği ilâhî mesaja müspet cevap vermeyenler suda boğularak helak oldular. "(Nihayet) Ey yer suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) tut! denildi. Su çekildi; iş bitirildi; gemi de Cûdi üzerine oturdu."⁵³⁹ âyet- i kerîme'de de

⁵³⁵ Dartma, *Nûh Tûfani*, s. 48.

⁵³⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXII/424.

⁵³⁷ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, IV/179.

⁵³⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXII/420.

⁵³⁹ Hûd, 11/44.

işaret edildiği üzere tûfân son buldu. Allah, (c.c.) tûfâna son vermek için göğe sözden anlayan akıl sahibi canlılarmış gibi seslendi. Onlar da bu belirleyici ilâhî buyruğa karşılık vererek yer suyunu yuttu, gök de yağmurunu tuttu.⁵⁴⁰ Böylece sular çekildi ve zalimler de tümüyle o elim olayı yaşayarak hayat sahnesinden çekilmiş oldular. Gemi ise Cizre yakınlarındaki Cûdi'nin üzerine indi.⁵⁴¹ Bir ibret nişanesi olarak⁵⁴² sonraki nesillere kaldı.⁵⁴³ Ardından Nûh, (a.s.) Âşûra gününde karaya indi⁵⁴⁴ ve bu günü kurtuluş için bir şükür vesilesi kıldı. O gün oruç tutar. Tebaasına da bu günü Allah'a (c.c.) şükretmek için oruç tutmalarını buyurdu.⁵⁴⁵

Artık fırtına dinmiş, dehşet yerini sükûnete bırakmış ve gemi Cûdi dağı üzerine oturmuştu. İşte orada oğlunu azgın dalgalara kurban vermiş kederli bir babanın yüreğinde evlat acısı depreşiyordu. Rabine seslenerek: *“Ey Rabbim! Oğlum aile bireylerinden biridir. Sen, ailemi kurtaracağına dair bana vaat etmiştin. Senin vaadin gerçektir. Senin hükümlerin de en yerinde olan hükümlerdir. Verdiğin her hüküm mutlaka bir gerekçeye dayanır.”*⁵⁴⁶ şeklinde yakarıшта bulunmuştu. Nûh, (a.s.) Rabbine böyle seslenirken ailesini kurtaracağına ilişkin vaadini yerine getirmesini istediğini belirten bir dil kullanıyordu.⁵⁴⁷

Allah, (c.c.) Hz. Nûh'un bu isteğine hemen cevap veriyor, bu cevapta dikkate almadığı şu gerçeği kendisine hatırlatıyordu: Rabbinin katında, Onun dininde ve değerlendirme terazisinde aile birliği, soy ve kan bağı değil; inanç ortaklığı önemli olan hususu teşkil ediyordu. Bu delikanlı mü'min olmadığı için Nûh'un (a.s.) ailesinden değildi. Çünkü Hz. Nûh, mü'min bir peygamberdi. Nûh'a (a.s.) verilen cevabın dili de kesin açıklamalı ve vurguluydu. Hatta öyle ki bu cevapta biraz serzeniş, paylama, tırnak içinde azarlama vardı.⁵⁴⁸ *“Ey Nûh! O oğlun senin aileden*

⁵⁴⁰ Hûd, 11/44; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXII/419.

⁵⁴¹ Hûd, 11/44; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVII/244.

⁵⁴² Kamer, 54/15.

⁵⁴³ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 52-53.

⁵⁴⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVII/244.

⁵⁴⁵ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, IV/179.

⁵⁴⁶ Hûd, 11/45-46.

⁵⁴⁷ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/166

⁵⁴⁸ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/167; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XVIII/4-6.

değildi. Çünkü o kötü işler yaptı. İçyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim.”⁵⁴⁹ Bu cevap dinin son derece önemli bir gerçeğini ifade ediyordu. O da insanlar arasındaki gerçek bağın soy ve kan bağı değil; fertleri birbirine bağlayan şeylerin inanç bağı olduğu gerçeğiydi. Aradaki ana halka kopuk olduğu zaman hiçbir ilişkiden ve hiçbir bağdan söz edilemez.

Allah’ın (c.c.) bu sitemvari cevabı üzerine Nûh, (a.s.) kendisi gibi mü’min bir kuldun bekleneceği gibi, ürperiyor, titremeye başlıyor, acaba Rabbime bir kusurum mu oldu? endişesine kapılıyordu.⁵⁵⁰ Bu endişe ile Rabbine dönüyor, onun dergâhına sığınarak affını ve merhametini diliyordu. “Allah’ım içyüzünü bilmediğim bir şeyi yapmanı istemekten sana sığınırım. Eğer sen beni affetmez, bana merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum.”⁵⁵¹ şeklinde istiğfar ediyor, Rabbinin rahmeti ise Nûh’un (a.s.) imdadına yetişerek kalbine huzur ve ferahlık serpiyordu. Kendisine ve soyundan gelecek olan iyi kullara mutluluk ve bereket ihsan edileceğini; ancak soyunun öbür tarafı, yani kötülerini ise acıklı bir azaba çarptırılacağı sözkonusu ediliyordu.⁵⁵²

2.1.6 Geminin Karaya Oturması

İlâhî emir gereği maksat hâsıl olduktan sonra, yani zalimler günahları yüzünden suda boğulduktan sonra⁵⁵³ arza “Ey yer! Suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) tut!”⁵⁵⁴ şeklinde emir verilmiştir. Verilen emir gereği yağmur kesilmiş, sular da çekilmiştir. Çünkü Allah’dan (c.c.) gelen emir icra edilmiş ve iş tamamlanmıştır. Gemi de Kur’ân-ı Kerîm’e göre Cûdi dağına⁵⁵⁵ Tevratındaki kayıtlara göre Ararat dağına oturmuştur.⁵⁵⁶ Bu dağın da Cudî olması muhtemeldir.⁵⁵⁷

⁵⁴⁹ Hûd, 11/46.

⁵⁵⁰ Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XVIII/6.

⁵⁵¹ Hûd, 11/47.

⁵⁵² Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XVIII/7; Hûd, 11/48.

⁵⁵³ A’raf, 7/64; Nûh, 71/25.

⁵⁵⁴ Hûd, 11/44.

⁵⁵⁵ Hûd, 11/44; Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XXII/419; Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XVII/244.

⁵⁵⁶ Tekvin: Bab, 8.

⁵⁵⁷ Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 135-137.

Görüldüğü gibi burada yere ve göğe, insanlar gibi duyup işiten varlıklar gibi, sözden anlayan, akıl sahibi canlılarmış gibi sesleniliyor, onlar da bu belirleyici emr-i ilâhiye karşılık vererek yer suyunu yutuyor ve gök de yağmurunu tutuyordu. Böylece yüce Allah'ın hükmünün gereği yerine geliyor ve gemi Musul bölgesindeki Cûdi dağına otuyordu.⁵⁵⁸

2.2 TÛFÂNIN TARİHSEL GERÇEKLİĞİ

Nûh tûfânına tarihî açıdan bakabilmek için önce tarihin tarifi, mahiyeti, konusu, araştırma sahası, gaye ve faydaları gibi hususlarda kısa ve özlü bilgiler vermek uygun olacaktır. Çünkü bu ön bilgiler konumuz olan Kur'ân kıssalarını ve tûfân hâdisesini anlamaya yardımcı olacaktır.

Malumdur ki, Kur'ân kıssaları geçmiş zaman içinde meydana gelmiş tarihi olaylardan müteşekkildir. Bu kıssalar, Kur'ân'daki şekli ve miktarlarıyla, tarihte gelip geçen şahıs ve olaylarla alakalı yer ve zaman hususundaki en güvenilir kaynaklardan birisidir. Şüphesiz ki Kur'ân-ı Kerîm tarihi bir kaynak olarak ele alındığında, mutlak surette kaynakların en doğrusudur. Metni güvenilir ve en muteber olan bir kitaptır. Her şeyden önce Kur'ân; ne önünden ne de ardından kendisine bâtil yanaşmayan, muhtevâsı hiçbir şekilde iptal edilmeyecek derecede doğru ve sağlam olan⁵⁵⁹ Allah'ın (c.c.) kitabıdır. Binaenaleyh “Sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır.”⁵⁶⁰ Hakikati dinin bilinen zaruri inançlarındandır. Bu Kur'ânî hakikate paralel olarak ondaki görünen ve görünmeyen, geçmiş ve gelecek zamanla ilgili bütün haberleri doğrudur.⁵⁶¹ Aynı zamanda vakıaya uygundur. Kur'ân-ı Kerîm, muhtevâsında yer alan bütün bilgilerde, haber ve hakikatlerde herhangi bir biçimde vâkiâyâ uygunsuzluk, bir farklılık veya herhangi bir mübalağa asla söz konusu değildir.⁵⁶²

⁵⁵⁸ Mukâtil, *Tefsir*, II/119; Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XXII/419; Hûd, 11/44.

⁵⁵⁹ Fussilet, 41/42.

⁵⁶⁰ Nisâ, 4/87, 122.

⁵⁶¹ Câsiye, 45/6.

⁵⁶² Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 102.

Genel olarak Kur'ân-ı Kerîm'de “*Andolsun ki, onların (peygamberlerin) kıssalarında sâlim akıl sahipleri için ibretler vardır. (Bu Kur'ân), uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendilerinden evvel (inen kitapların) tasdiki, (dinle alakalı) her şeyin açıklaması ve inanan bir millet için doğru yolu gösteren bir rahmettir*”⁵⁶³ âyeti ve konu içinde zaman zaman zikredilen, dipnotlarda işaret edilen veya işaret edemediğimiz âyetlerin tümü, kıssaların tarihte meydana gelmiş gerçek olaylar olduğunu beyan etmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm hidayet rehberi oluşuna ek olarak, onun bir bölümü olan kıssaların asıl hedefi de aynı amaç için düşünülmüştür. Mevcut tarihî bilgilere, arkeolojik çalışma ve keşiflere bakıldığında, kıssaların gerçekliğini ispattan başka bir iddiayı destekleyecek delilin olmadığını görmekteyiz. Tarih felsefesi açısından da bakıldığında kıssaların tarihen sabit olma gibi bir zorunluluğu vardır.⁵⁶⁴

Kur'ân-ı Kerîm, tarihsel gerçekle ilgili uluslar ve toplumlar konusunda tarafsız olmadığı gerçeği üzerinde önemle durmaktadır. Bu konuda oldukça açık bir biçimde “*Allah kendisinden korkanlardan (takva sahiplerinden) ve iyilik yapanlardan yanadır.*”⁵⁶⁵ demektedir. Allah korkusu (takva), O'nun zatından korkmak değil; tarihsel gerçekliğe ve tarihsel sürece hâkim olan ilâhî cezadan korkmayı ifade etmektedir. Böylece toplumlar ve uluslar var olduğu sürece bu ilâhî cezayı insanlara anlatacak elçiler gelecektir. Onlara Yaratıcıyı anlatacak ve cezaya maruz kalmamak için onları uyaracaktır.⁵⁶⁶

Kıssalarda tarihî unsurların genellikle kapalı tutulmasından hareketle, onların gerçekliğini inkâr etmek hiçbir şekilde Kur'ân'la te'lifi mümkün olmayan neticelere bizi götürebilir. Böyle bir değerlendirmeye göre kıssaların Kur'ân'daki yeri, bir fazlalık ve fantezi olduğunu kabul etmek anlamına gelir.⁵⁶⁷

⁵⁶³ Yusuf, 12/111.

⁵⁶⁴ Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 108-109.

⁵⁶⁵ Nahl, 16/128.

⁵⁶⁶ Sıddîkî, Mazharuddin, *Kur'ân'da Tarih Kavramı*, Pınar Yayınları, İstanbul 1990, s. 13.

⁵⁶⁷ Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 116.

Geçmişte helak olmuş Arap kavimleri ve diğerleriyle ilgili haberlere Kur'ân-ı Kerîm'de sürekli karşılıyoruz. Bu haberlerin doğruluğunu, bugün bile varlığını koruyan tarihî iz ve bilgiler ispat etmektedir. Hatta bazılarının tarihi izleri ve kanıtları hakkında bizzat Kur'ân-ı Kerîm dikkat çekmektedir.⁵⁶⁸ Bunlardan Lût Kavmi'nin tarihteki izleri⁵⁶⁹ ve çalışmamızın konusu olan tûfân ve geminin izleri ve kalıntıları⁵⁷⁰ gibi hepsi Kur'ân kıssalarının tarihî gerçekliğini ispat eder.⁵⁷¹

Dünya tarihine bakıldığında yerkürenin pek çok bölgesinde, farklı zamanlarda büyük su baskınları ve tûfânları olduğu görülür ve bunların efsanelerine rastlarız. Konuyla ilgili sorunların başında kutsal kitaplarda geçen tûfân hâdisesiyle, dünyanın çeşitli kültür bölgelerinde meydana gelen su baskınlarının, felaketlerinin ayırım yapılmadan ele alınması veya aynı olayın tezahürleriymiş gibi bir sentezle açıklanmak istenmesi zihin bulanıklığına sebep olmaktadır. Örneğin bazı jeoloji araştırmacıları, Karadeniz'in oluşum sürecini Nûh tûfânı hadisesiyle ilişkilendirmeye çalışmaktadırlar. Öyle ki bunların meydana geliş tarihleri arasında 4-5 bin yıl bulunmaktadır. Yine aynı şekilde Dicle ve Fırat havzasında meydana gelen jeolojik olaylar ve su baskınlarını Nûh tûfânıyla aynîleştirilebilmektedir.⁵⁷²

Nûh tûfânı, oluşumundan günümüze kadar 4-5 bin yıl geçmiş olmasına rağmen unutulmamış, bütün dünya halkları tarafından hâlâ konuşuluyor olması bu tarihî hakikati ortaya koymaktadır. Ancak bu tarihî hakikatlerin içerisine efsanevi yönlerinde işlendiği inkâr edilemez bir gerçektir.⁵⁷³ Bu hakikatin içerisine efsanevî yönleri işlenmesinin sebepleri tarihçiler tarafından da ortaya konmaktadır. Ancak efsanevî yönlerin tarihî gerçekleri bulmaya çalışanların işi, dere kumları içinde altın zerrelere bulmaya çalışan eski "altın arayıcılarının" işlerinden çok daha zordur. Bunu yapabilmek için efsanelerde anlatılmak istenen ve çeşitli şekillerde tekrarlanan ana

⁵⁶⁸ Hacc, 22/45; Hûd, 11/100.

⁵⁶⁹ Saffat, 37/137-138; Hicr, 15/76.

⁵⁷⁰ Ankebût, 29/15.

⁵⁷¹ Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 112.

⁵⁷² Sarıkçioğlu, Ekrem, "Kur'ân ve Arkeoloji Işığında Nûh Tufanı", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, İlahiyat Yayınları, Ankara 2013, s. 25.

⁵⁷³ Tûfanu Nûh Beyne'l Hakikati ve'l Evhâm, *Kısmu'd-Dirasat Cemiyetu't-Tecdidi's-Sekafiyye'l-İctimaiyye*, Dar Keyvan, Şam 2009, s. 14.

fikirlerle genelde uymaya özen gösterilmelidir. Ancak, değiştirilerek efsane boyutu oluşmuş bu doğaüstü hâdiselerle ilgili bilgilerin zamana, tabiata ve bilime uygun olmayanları atılarak veya onarılarak gerçeğe yaklaşılmaya çalışılmalıdır.⁵⁷⁴

Nûh tûfânı ve Nûh'un (a.s.) adı hakkındaki bilgiler, Kur'ân-ı Kerîm'in dışında tarihçilerin başvurduğu yazılı kaynaklarda mevcuttur. M.Ö. yaklaşık 2900 yıllarında Sümerler'e nispet edilen Ziusudra Destanı'nda Nûh'un (a.s.) adı bilge kişi "Ziusudra" olarak geçmektedir.⁵⁷⁵ Akadlar'da çok akıllı anlamına gelen Nûh, "Atrahasis" adıyla, M.Ö. yaklaşık 1636 yıllarında Atrahasis Destanı'nda işlenmiştir. Aynı şekilde Sümerler'e ait olan ve yaklaşık M.Ö. 1200 yıllarında yazılmış olduğu anlaşılan Gilgamiş Destanı'nda Nûh'un (a.s.) adı "Utnapiştim" olarak geçmektedir.⁵⁷⁶

Tevrat metinlerinde tûfan hadisesi ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. M.Ö. 280'li yıllarda Babilli bir din adamına ait "Babil Tarihi" adlı kitapta Nûh (a.s.), Xisutos olarak geçmektedir. Ayrıca M.S. yaklaşık 8. Yüzyılda yazıldığı düşünülen Moses of Koren'in "Ermeni Tarihi" kitabında da Nûh'un adı "Kisisutros" olarak geçmektedir.⁵⁷⁷ Bu kitap daha çok önceki kitaplara gönderi yaparak oluşturulmuş, Ermeni-Nûh ilişkisinin temeli bu kitap ile oluşturulmaya çalışmıştır.⁵⁷⁸

Nûh Tûfânı, Aşağı Mezopotamya'da Sümer ülkesinde günümüzden yaklaşık beş bin yıl önce yaşanmış çok büyük çaplı bir su baskınıdır. Bunu diğerlerinden ayıran en önemli özellik bunun din ve inanç sistemiyle bütünleşmiş olması ve çeşitli şekillerde efsanevi yönlerin eklenmiş olmasıdır.⁵⁷⁹ Bunda Yahudilerin ve Hıristiyanların kaynakları ve yaygın propagandaları ve abartıları etkili olmuştur. Bunun sonucu olarak Nûh Tûfânı, özel bir isim olmaktan ziyade her ülkede insanları etkileyen genel bir tanım haline getirilmiştir. Böylece ilk önce Sümerler'de

⁵⁷⁴ Köksoy, *Nûh Tûfânı ve Sümerlerin Kökeni*, s. 51.

⁵⁷⁵ Aksoy, Bilal, *Çağdaş Bilimlerin Işığında Nûh'un Gemisi ve Tûfan*, İnsanlık Yolu Yayınları, Ankara 1987, s. 36.

⁵⁷⁶ Köksoy, *Nûh Tûfânı ve Sümerlerin Kökeni*, s. 60-61.

⁵⁷⁷ Aksoy, *Nûh'un Gemisi ve Tûfan*, s. 57.

⁵⁷⁸ Köksoy, *Nûh Tûfânı ve Sümerlerin Kökeni*, s. 60-61.

⁵⁷⁹ Aksoy, *Nûh'un Gemisi ve Tûfan*, s. 26.

tanımlanan Nûh Tûfânı, sırası ile Yukarı Mezopotamya, Hititler, Filistin, Mısır ve daha sonra Ermenistan, Kazakistan v.s. ülkelere yayılmıştır. Ana tema aynı olmak şartı ile çoğu ülkede bir Nûh tûfânı ve Nûh'un gemisi efsanevî yönleriyle de olsa yerleşmiştir.⁵⁸⁰

3. TÛFÂN İLE İLGİLİ PROBLEMLER

Tûfân hâdisesi ile ilgili tarihten bu yana süregelen bazı tartışmalar olmuştur. Bu ihtilaflar dünya tarihi kaynaklarında yer aldığı gibi İslam kaynaklarında da yer almıştır. Çalışmamızın bu bölümünde tûfânla ilgili ayrıntılara, ilk dönem tefsirleri ve tarih kaynakları ışığında bakmaya çalışacağız. Tûfanla ilgili tarihsel tartışmalardan özellikle ikisinin üzerinde yoğunlaşmaya çalışacağız. Bunlardan ilki tûfânın, bütün dünyayı kaplayıp kaplamadığı ile ilgili, ikincisi geminin hangi dağa demirlediği ile ilgili tartışmalara yer vereceğiz.

3.1 Geminin İndiği Yer İle İlgili Problemler

Nûh'un (a.s.) gemisinin indiği yer ile ilgili öteden beri öne çıkan iki meşhur görüş vardır. Bunlardan biri Kur'ân-ı Kerîm'de açıkça adı zikredilen “واستوت على الجودي” “Cûdi Dağı”, diğeri Tevrat'ta zikredildiği söylenen “Ararat Dağı”dır.⁵⁸¹ Bunların dışında efsanelere, destanlara ve bazı araştırmalara konu olan bir takım dağlar da vardı. Bunlar da Tanrı (Kazıgurt) Dağları ile Kaf Dağı'dır.⁵⁸²

Geminin kalıntıları ile ilgili gezi ve araştırmalar ise çok eskiye dayanmaktadır. Marko Polo (1300'lü yıllar), İbn Batuta (1304-1369), Evliya Çelebi (1611-1689) gibi gezgin ve araştırmacılar dolaylı veya doğrudan doğruya Nûh'un gemisiyle bir şekilde ilgilenmişler veya özel geziler düzenlemişlerdir. Anlaşılacağı üzere Nûh'un Gemisi'nin kalıntılarını bulma çalışmaları çok eskilere dayanmaktadır. Şimdi geminin demirlediği yerlerle ilgili konuyu ele alabiliriz.

⁵⁸⁰ Köksoy, *Nûh Tûfanı ve Sümerlerin Kökeni*, s. 59-60.

⁵⁸¹ Tekvin 8: 4.

⁵⁸² Özdoğan, Emre, *Tanrı Dağlarındaki Sır Nûh'un Gemisi*, Çatı Kitapları, İstanbul 2008, s. 37-48.

3.1.1 Ararat Dağı

Nûh'un gemisinin Ağrı Dağı'nda aranmasının çeşitli sebepleri vardır. Bunları tarihî sebepler, dini ve siyasi sebepler olarak zikredebiliriz.⁵⁸³

Gemiyi ilk arama faaliyetleri Kuzey Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu'daki yerleri kapsarken 1900'lü yılların başından itibaren arama faaliyetleri yalnız Ağrı Dağına yönelmiştir. Arama faaliyetlerinin yalnız Ağrı Dağı'na kaydırılmasının temelinde üç önemli sebep vardır. Bunlar:

- a) Tevrat ve İncil'de sözü edilen "Ararat" kelimesinin tanımında zaman içinde meydana gelen anlam değişikliği,
- b) Ermeni Milliyetçiliği,
- c) Ağrı Dağı yöresinde gemiye benzeyen yeryüzü şekilleri.⁵⁸⁴

Geminin Ağrı Dağında aranmasının sebeplerini kendi tarihlerinin başlangıcına bağlayan Ermeniler,⁵⁸⁵ kendilerinin Nûh'un torunlarından olan Hayk'tan geldiklerini iddia etmektedirler.⁵⁸⁶ Öyle ki Erivan, Ermeniler tarafından Nûh'un karaya ayak bastıktan sonra yerleşmeye karar verdiği kent olarak kabul edilir.⁵⁸⁷

Bundan başka Ermeniler, kendilerini Urartular'ın torunu, Frigyalılar'ın bir kolu, Suriye'nin kuzeyi ile Klikya bölgesinde yaşayan Hititler'den, Sami ırkından, Kafkas kavimlerinden, İranlılar'dan, orta Asyanın Pamir Yayları'ndan gelen Aryen Boyları'yla Mezopotamya'dan kuzeye çıkan Sami ırka mensup aşiretlerin karışımından oluşan bir ırk olarak görürler. Güneyden gelerek Urartu bölgesine yerleşen Hayklar'la, batıdan Tuna Nehri'ni ve boğazları geçerek Anadolu'ya gelen

⁵⁸³ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 76-85.

⁵⁸⁴ Köksoy, *Nûh Tûfanı ve Sümerlerin Kökeni*, s. 94.

⁵⁸⁵ Aksoy, *Nûh'un Gemisi ve Tûfanı*, s. 163-164.

⁵⁸⁶ Köksoy, *Nûh Tûfanı ve Sümerlerin Kökeni*, s. 93; Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 79.

⁵⁸⁷ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 77.

Armenler'in birleşmesinden ortaya çıkan bir Hayk-Armen topluluğu,⁵⁸⁸ bazılarına göre de maddi birçok unsurdan oluşan karışık bir kitle olduğu söylenir.⁵⁸⁹

Görüldüğü gibi Ermeniler'in nereden geldikleri meselesi hâlâ netlik kazanmamış bir konu olarak ortada durmaktadır. Onların tarihî kökenlerine ait ortaya atılan görüşlerin hiçbirisi ispatlanmış değildir. Geminin Ağrı Dağı'nda aranmasının bir takım dini sebepleri de vardır. Ermenilerin hatta daha genel bir ifade ile ehl-i kitabın (Yahudi ve Hıristiyanların), geminin Ağrı/Ararat Dağı üzerinde olduğuna inanmalarında kutsal olarak kabul ettikleri Tevrat'ın muharref bilgilerinin büyük etkisi vardır.⁵⁹⁰

Eski Ahit'in yaratılış bölümünde "rrt" harfleriyle yazılmış bir kelime vardır. Tûfândan sonra Nûh'un (a.s.) gemisinin burada karaya oturduğu yazılmıştır. Bilindiği gibi Sami kökenli dillerde sessiz harflerin arasında sesli harfler bulunmamaktadır. "rrt" harfleri hatalı olarak "Ararat" şeklinde okunmuş ve "Ararat" şeklindeki okunuş yaygınlaşmıştır. Aslında "rrt" harfleriyle kastedilen kelime "Urartu" kelimesidir.⁵⁹¹

Tevrat'ta tûfânın sonunu anlatan sekizinci bölümde olay şöyle geçmektedir. *"Sular yeryüzünden çekilmeye başladı. Yüzelli gün geçtikten sonra sular azaldı. Gemi yedinci ayın on yedinci günü Ararat dağlarına oturdu."*⁵⁹² Yani Tevrat'ta "rrt" harfleriyle yazılan dağ ve ülke adı genel olarak Toroslari da kapsayan dağlık Urartu coğrafyasıyla ilgilidir. Ancak günümüzde bu isim Ağrı ile ilişkilendirilmektedir.⁵⁹³

Geminin Ağrı Dağı'nda aranmasının bir takım sebeplerini yukarıda saydık. Bunlara ek olarak hatta en önemli gerekçenin siyasi sebep olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki kurmak istedikleri Ermeni devletinin sınırlarını kuzeyden Karadeniz ve Gürcistan, güneyden İran, el-Cezire, Suriye ve Akdeniz, doğudan İran ve Hazar

⁵⁸⁸ Aksoy, *Nûh'un Gemisi ve Tûfan*, s. 169.

⁵⁸⁹ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 79-80.

⁵⁹⁰ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 79-80.

⁵⁹¹ Naskali, Emine Gürsoy, *Nûh Kitabı*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul 2013, s. 2.

⁵⁹² Tekvin, 8: 4.

⁵⁹³ Naskali, *Nûh Kitabı*, s. 2.

Denizi, batıdan Küçük Asya ve Akdeniz oluşturmaktadır. Ermeniler, hayal ettikileri Ermenistan devleti sınırları içerisinde aldıkları bu yerler arasında Ararat Dağı'na çok önem vermektedirler. Ararat'ı dünyanın anası, Ermenistan'ın merkezi olduğuna ve en önemlisi de Nûh'un gemisinin bu dağın üzerine oturduğuna inanmaktadırlar. Öyle ki Ararat adında krallık (devlet) kurma teşebbüsünde bulunmuşlar. Ayrıca bu adla cemiyetler kurmuş, kiliseler inşa etmiş ve gazete çıkarmışlardır.⁵⁹⁴

Oysa İslam tarihçileri ve coğrafyacılara bu dağdan söz ettikleri halde tufanla bir irtibatını kurmamışlardır. Bölgeyi inceleyen İslam coğrafyacılara iel bölgeyi gezerek izlenimlerini bizlere aktaran seyyahlar ise hem bölgenin tümü hakkında hem de Ağrı dağlarıyla bağlantılı olarak kulaktan kulağa dolaşan eski toplumlar ve peygamberleri hakkında hikâye ve söylentilere yer verirken bu dağlarla Nûh tufanı arasında bağ kurmamışlardır.⁵⁹⁵

3.1.2 Cûdi Dağı

Cûdi kelimesi “cömertlik” anlamındaki “cûd” kökünden gelmektedir. Dağın tepesinin avuç içi gibi oluşu, tûfân'dan sonra geminin konmasına ve gemidekilerin barınmasına elverişli durumu sebebiyle bu adı almış olması muhtemeldir.⁵⁹⁶

Kur'ân-ı Kerîm, ilâhî kudret tarafından korunması güvence altına alınmış,⁵⁹⁷ bu nedenle de en ufak bir tahrif ve tağyir, eksiklik ve fazlalık⁵⁹⁸ gibi olumsuzluklara maruz kalmadan günümüze kadar gelmiş olan yegâne ilâhî kaynaktır. Dolayısıyla onun verdiği bilgilere tereddütsüz inanılmalıdır. Günümüzde tahrif edilmiş olan mevcut Tevrat'ın⁵⁹⁹ verdiği bilgilerin doğruluğuna ise güvenilmemektedir. Ayrıca Tevrat'ta geçtiği iddia edilen “Ararat” kelimesi hatalı telaffuz edilmiş ve yanlış

⁵⁹⁴ Tanyu, Hikmet “Cûdi Dağı”, *DİA*, İstanbul 2007, VIII/79; Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 85-91.

⁵⁹⁵ Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 135-136.

⁵⁹⁶ Tanyu, “Cûdi Dağı”, *DİA*, VIII/79.

⁵⁹⁷ Hicr, 15/9.

⁵⁹⁸ Yunus, 10/15; Hâkka, 69/44-47.

⁵⁹⁹ Maide, 5/13, 41; Enâm, 6/91.

olarak “Ağrı Dağı” anlamında kullanılmıştır.⁶⁰⁰ Bunların dışında geminin Cûdi Dağı’na indiğini haber veren Tevrat nushaları da bulunmaktadır.⁶⁰¹

Hz. Nûh’un gemisinin Cûdi Dağı’na indiğiyle ilgili ayrıca çok önemli tarihî, arkeolojik ve dini veriler bulunmaktadır. Fiziki şartlar ve coğrafi etmenler de bunu teyit etmektedir. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de bunun hakkında “*Su çekildi, iş bitirildi, gemide Cûdi dağının üzerine oturdu.*”⁶⁰² diyerek geminin Cûdi Dağı’na indiği açık bir ifade ile zikredilmektedir. Âyet-i kerîmede, geminin Cûdi’ye indiğini yoruma ihtiyaç bırakmayacak şekilde beyan etmiş bulunmaktadır.⁶⁰³ Âyette olduğu gibi hadîs-i şeriflerde de geminin Cûdi’ye indiği bildirilmektedir. “*Resulullah (s.a.s) bir grup Yahudiye uğradı. Âşûrâ günü oruç tutuyorlardı. “Bu oruç neyin nesidir.” Dedi. Denildi ki: Bugün Allah’ın Musa ve İsrailoğullarını boğulmaktan kurtardığı, Firavnun boğulduğu, geminin Cûdi’ye oturduğu, Allah’a şükretmek için Nûh ile Mûsâ’nın (a.s.) oruç tuttıkları gündür. Nebî (s.a.s): “Ben Musa’ya ve bu günün orucuna daha fazla lâyıkim” dedi. Ve (o gün) ashabına oruç tutmalarını emretti.*”⁶⁰⁴ Yine Katade ve Dahhak kanalıyla bize ulaşan habere göre Allah (c.c.), geminin sonradan geleceklere ibret vesilesi olmak üzere Musul civarında, Cezire yöresindeki Cûdi Dağı’na indirmiştir.⁶⁰⁵ Genel anlamda Tefsir, Hadis ve tarih kitaplarında, Musul’dan Cudi dağına da sınırları içinde bulunduran Şırnak ve Cizre şehirleri anlaşılmaktadır.⁶⁰⁶

Yâkut el-Hamevî (ö. 626/1228), coğrafya sözlüğünde Tevrat’tan yaptığı nakille şunları anlatmaktadır. “*Gemi tûfânın yedinci ayının onyedinci gününde*

⁶⁰⁰ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 110.

⁶⁰¹ Ateş, *Yüce Kurân’ın Çağdaş Tefsiri*, IV/311. Ayrıca bkz. Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 25-31.

⁶⁰² Hûd, 11/44.

⁶⁰³ İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân’il Azîm*, VII/442.

⁶⁰⁴ Müsned, II, 360; Ayrıca bkz. Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XVII/235; İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân’il Azîm*, VII/442; Kutluay, İbrahim, “Hz. Nûh ve Tûfânla İlgili Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değeri ve Bu Rivayetlere İsrailiyâtın Tesiri”, *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 313.

⁶⁰⁵ Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XII/423.

⁶⁰⁶ Kırdar, Şehabettin, “Tefsirlerde Cûdi Dağı”, *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 320.

*Cûdi'ye oturdu.*⁶⁰⁷ Görüldüğü gibi o dönemlerdeki bir Tevrat nüshasından aynen alınan bu ifadeler geminin Cûdi'ye indiğini açıkça ifade etmektedir.⁶⁰⁸

Nûh'un (a.s.) gemisinin Cûdi'ye indiğiyle ilgili tarihi ve arkeolojik verilere baktığımızda, tûfânla ilgili Gılgamış Destanı'nda ve eski Babilonya hikâyesinde geminin "Nisr" dağına oturduğu⁶⁰⁹ zikredilmektedir. Nisr Dağı ise Dicle ile Zapsuyu arasında, Dicle'nin doğusuna düşmektedir ki burası da Cûdi Dağı'dır.⁶¹⁰

Gılgamış Destanında, Cûdi'nin üzerinde kurban/adak takdim edildiği nakledilmektedir: "*Dağın üzerinde bir mezbaha (hayvanların kesilme yeri) yaptım. Ve bir kurban/adak kestim. Kurbanı yedi ayrı kaba koydum. Etrafına reyhan(lar) serdim.*"⁶¹¹ Ağrı Dağı'nın coğrafi ve fizikî yapısıyla iklim şartlarına bakıldığında ise, üzerinde bu tür etkinliklerin yapılmasına elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Nûh'un (a.s.) Cûdi Dağı'nın üzerinde bir mescit yaptırdığı, eteğinde Semanın adında bir köy kurduğu ve bu köyde vefat ettiği rivayet edilmektedir.⁶¹²

Geminin Cûdi'ye indiği ile ilgili coğrafi ve fizikî verilere bakıldığında Cûdi Dağı'nın tepesi, yamaçları, deresi ve çevresi, tamamen çökeltiyle kaplıdır. En yüksek tepeler dahi hep kum, çakıl taşı vb. maddelerle örtülüdür. Bölgenin bir tûfâna maruz kaldığı her halinden belli olmaktadır. Ancak Ağrı Dağı'nda bu tür maddelere rastlamak pek mümkün değildir.⁶¹³ Esasen Ağrı Dağı, çok yüksek ve sarp olup insan hayatı için önemli olan su, ağaç, barınacak yerler vb. imkânlardan yoksundur. Bu sebeple geminin oraya inmesi mümkün görünmemektedir. Cûdi Dağı'nda ise barınacak birçok mağaranın mevcûdiyeti, tepesinin geminin inişine uygun bir yüzey oluşturması ve beslenme imkânlarının bulunması, geminin oraya inmesi için yeterli ipuçları vermektedir. Bununla birlikte geminin oturduğu bölgenin ağaçlarla kaplı

⁶⁰⁷ el-Hamevî, Şihabuddin Ebi Abullah Yakut İbn Abdullah, *Mu'cemu'l-Buldan*, Daru's-Sadr, Beyrut 1977, II/179.

⁶⁰⁸ Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 28; Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 113.

⁶⁰⁹ Tanyu, Hikmet "Ağrı Dağı", *DİA*, İstanbul 2007, I/481.

⁶¹⁰ Tanyu, "Ağrı Dağı", *DİA*, I/481.

⁶¹¹ Tanyu, "Cûdi Dağı", *DİA*, VIII/79.

⁶¹² Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 139-140.

⁶¹³ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 119.

olması ve yerleşmeye müsait yapısı olması hasebiyle Yeşildağ adını alışı bu görüşü desteklemektedir.⁶¹⁴

Diğer yandan klasik dönem ve ilk dönem islam tarihçileriyle coğrafyacıları, müslüman gezginlerin tamamı tarafından tûfândan sonra geminin Nûh'un gemisinin indiği dağın Cûdi olduğu ve bu dağın günümüz Şırnak il sınırları dâhilinde bulunan ve Cûdi Dağı adıyla bilinen dağ olduğu konusunda hemfikirdirler.⁶¹⁵

3.2 Tûfânın Kapladığı Alan İle İlgili Problemler

Tûfân hâdisesi tüm yeryüzü üzerinde mi etkili olmuştur yoksa bu olayın etki alanı Nûh'un (a.s.) peygamber olarak gönderildiği yöre ile mi sınırlı olmuştur? Eğer olay sadece belirli bir yörede görüldü ise bu yöre neresidir? Bu yörenin gerek eski dünyadaki, gerekse yeni dünyadaki yeri nedir? Bu sorular kesin olarak cevap bulmuş değildir.

Bu soruların elimizdeki cevapları sağlam delillere dayanmaktan öte daha çok Yahudi kaynaklıdır. Buna göre cevaplar, Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan peygamber kıssalarının amaçlarını gerçekleştirme açısından fazla bir değer taşımadıklarını düşünüyoruz. İnsanlığın o karanlık dönemi hakkındaki bu bilgiyi kaynak olarak Kur'ân-ı Kerîm bize veriyor. Yoksa bu evrensel olay hakkında tarihin bildiği çok şey vardır demek doğru bir ifade değildir. Çünkü o gün tarih yoktu ki, bu olay hakkında bilinen bir şey olsun. Tarihin insana dair kayda geçirdiği olaylar aslında pek azdır. Çünkü tarihî kayıtların geçmişi pek de uzun değildir. Üstelik tarihin verdiği bilgiler doğru da olabilir, yanlış da olabilir, gerçek de olabilir, uydurma da olabilir. Bu bilgiler eleştiriye ve değişime açık bilgilerdir. O bakımdan doğruluğundan şüphe duyulmayan haber kaynağımız olan Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği bir bilgi konusunda tarihin onayına başvurmak doğru bir tutum değildir.⁶¹⁶

⁶¹⁴ Tanyu, "Cûdî Dağı", *DİA*, VIII/79.

⁶¹⁵ Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 129.

⁶¹⁶ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/170.

Bununla birlikte son yıllara kadar islam dünyasında tûfânın evrensel olduğu ve dünyanın tamamının sular altında kaldığı düşüncesi hâkimdir.⁶¹⁷ Günümüzde ise tûfânın evrensel olduğunu savunanların yanısıra onun bölgesel ve yerel olduğunu ileri süren araştırmacılar bulunmaktadır.

3.2.1 Tûfânın Evrensel Olduğunu Savunanlar

Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şeriflerde tûfân hâdisesinin genel olduğuna dair kesinlik arz eden bir delil bulunmamaktadır. Bazı tefsirlerde tûfân suyunun yeryüzünün tamamını kapladığı ve sular altında kaldığı ile ilgili rivayetler mevcuttur.⁶¹⁸ İslamın bu iki temel kaynağına göre kesin olan tûfânın yeryüzünde kendilerinden başka insan bulunmayan Nûh kavminin tamamını ve yaşadıkları tüm toprakları kapsadığıdır. Bu bağlamda tûfânın genel olduğu söylenebilir. Fakat buradan tûfân hâdisesinin yeryüzünün tamamını kapsadığı neticesi çıkmaz. Çünkü Nûh kavmi yeryüzünün her tarafına dağılmış değillerdi.⁶¹⁹

Kur'ân-ı kerim'de Nûh'un (a.s.) kendi kavmine peygamber olarak gönderildiği⁶²⁰ ifade edilmekle birlikte, tufânın umumi olduğunu savunanların görüşünün bir sonucu olarak onun kendi zamanında yaşayan tüm insanlara peygamber olarak gönderildiği ve ondan önce bütün insanlara gönderilen başka peygamberin olmadığını savunanlar olmuştur.⁶²¹ Ancak tüm insanlığa gönderilme özelliği son peygamber Hz. Muhammed'e mahsus bir özelliktir. Efendimizden *"Bana, benden önce hiçbir peygambere verilmeyen beş şey verildi: Bir aylık mesafe uzaklıktaki insanların kalbine benden korkup çekinmeleri konusunda yardım edildi. Yeryüzünün tamamı bana temiz bir mescid kılındı.-Ümmetimden kim namaz vaktine yetişirse bulunduğu yerde kalsın.- Ganimetler bana helal kılındı. Benden önceki peyagamberler sadece kendi kavimlerine gönderilirken ben bütün insanlara*

⁶¹⁷ Güneş, *Nûh Tûfanı ve Cudi Dağı*, s. 104-105.

⁶¹⁸ İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, III/168-169.

⁶¹⁹ Mollaibrahimoğlu, *"a.g.m"*, s. 67-68.

⁶²⁰ Şuarâ, 26/107.

⁶²¹ Tahavî, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Seleme, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, Daru Müesseseti'r-Risale, Beyrut 1994, XIV/386-387.

gönderildim. Bana şefaatt edebilme yetkisi verildi.”⁶²² nakledilen hadîs-i şerifteki bu beş şeyden biri olan sadece Hz. Muhammed’in (s.a.s) insanlığın tümüne peygamber olarak gönderilmesi de bunu teyit etmektedir.⁶²³

Tevrat’ta yer alan bilgilere göre Nûh tûfânı geneldir, yerel değildir. Yani sular dünyanın her tarafını kuşatmış ve bütün kara parçaları sular altında kalmıştır. Bu arada bütün canlılar suda boğulmuş, gemide olanların dışında yeryüzünde canlı mahlûk kalmamıştır.⁶²⁴

Kısacası ehl-i kitap ve islam âlimlerinin bir kısmı Nûh Tûfânı’nın yerel ve bölgesel değil de genel olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar. Pozitif ilimlerle uğraşan bir kısım âlimler de aynı görüşü savunmaktadırlar. Bunlar da dağların tepelerinde bulunan sedefleri ve taşlaşmış bazı balıkları delil olarak göstermektedirler. Çünkü bu türden olan şeyler ancak denizlerde oluşur. Bu unsurların, dağların tepelerinde bulunmasına gelince bu durum suyun bir zamanlar buralara kadar yükseldiğine işaret olarak gösterir. Bunun mümkün olabilmesi içinde yeryüzünün tamamının sular altında kalması gerekmektedir.⁶²⁵

Nûh tûfânı hâdisesinin yeryüzünün tamamını kaplayıp kaplamadığı hususunda iki farklı görüş ileri sürüldüğünü, bazı âlimlerin, “tûfânın yeryüzünün tamamını kapladığı” görüşünü savunduklarını gördük. Bu görüşü Jeologlar da desteklemiş ve konuyla ilgili şunları söylemişlerdir: “Yüksek dağlarda yaptığımız araştırmaların tümünde ancak suda yaşaması mümkün olan bir takım canlıların kalıntılarıyla karşılaşırız. Bu kalıntılar, tûfân sularının bu dağları aştığı sonucuna bizleri ulaştırmaktadır.”⁶²⁶

⁶²² Buharî, Teyemmüm, 2.

⁶²³ İbn Atiyye, *Muharreru'l-Vecîz*, III/168-169.

⁶²⁴ Tekvin, Bab: 7.

⁶²⁵ Mollaibrahimoğlu, “*a.g.m*”, s. 67-68.

⁶²⁶ Hamza, M. Njozi, “Gilgamiş Destanı, Kitab-ı Mukaddes ve Kur’ân Bağlamında Nûh Tufanı Kıssası”, çev. Mustafa ÜNVER, *OMÜİFD*, Samsun 1997, Sayı: 9, s. 337.

3.2.2 Tûfanın Bölgesel Olduğunu Savunanlar

Nûh (a.s.) zamanında dünyanın neresinde kimlerin yaşadığına veya dünyadaki nüfus dağılımına ilişkin bir bilgi elimizde olmadığı için bölgesellik veya evrensellelikle ilgili fazla bir şey söylemenin doğru olmayacağını düşünüyoruz. Diğer taraftan bu bilgi bizi Nûh'un (a.s.) azgın ve ıslah olmaz kavminin cezalandırılmalarının, yaşadıkları coğrafya ile sınırlı olduğu sonucuna götürmektedir.⁶²⁷ Çünkü ceza, davete karşı çıkan azgın ve ıslah olmaz toplumun davranışlarının karşılığıdır. Öyleyse bu suçu işlememiş veya Nûh peygamberin davetine muhatap olmamış insanların –şayet o dönemde böyle bir insan topluluğu varsa– böyle bir suçun karşılığı olan ceza ile cezalandırılmaları pek olası gözükmemektedir. Buna göre tûfân hâdisesi bir kısım müfessirlerin tespitine göre genel değil yerel bölgeseldir.⁶²⁸

Kur'ân-ı Kerîm'deki âyetlerden ilk bakışta anlayabileceğimiz kadarı ile Nûh'un (a.s.) gönderildiği halk, o günkü dünya nüfusunu oluşturuyor olabilir. Bu insanların oturdukları bölge de o günkü dünyanın, üzerinde yaşayan insan nüfusunun tümünü oluşturduğu bölge idi. Dolayısıyla tûfân hadisesi, işte bu bölgenin tümünü etkilemiş, bu bölgede yaşayan tüm canlıların hayatına son vermişti. Sadece kıssada sözü edilen gemiye binenler kurtulabilmiş ve sağ kalabilmişlerdi denilebilir.⁶²⁹

Kur'ân ve sünnet genel olarak değerlendirildiğinde tûfân hadisesi, yeryüzünde kendilerinden başka insan bulunmayan Hz. Nûh kavminin tamamına ve yaşadıkları tüm topraklara şamildir. Bu bağlamda tûfân geneldir. Fakat buradan, tûfânın yeryüzünün tamamını kuşattığı sonucuna ulaşılmaz. Çünkü Hz. Nûh'un kavmi, yeryüzünün her tarafına dağılmış değillerdi.⁶³⁰

Son zamanlarda yetişen âlimler bir takım deliller öne sürerek tûfân hâdisesinin yerel olduğuyla ilgili görüşleri desteklemişlerdir. Onlara göre sedeflerin

⁶²⁷ Keskin, "a.g.m", s. 90.

⁶²⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, VIII/384.

⁶²⁹ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/169.

⁶³⁰ Reşit Rıza, Muhammed, *Tefsiru'l-Menâr*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1999, XII, 84-85.

ve denizlerde bulunan bazı balık türlerinin dağ tepelerindeki göllerde bulunması, söz konusu tûfânın bir eseri değildir. Bunlar, muhtemelen dağların oluşmasıyla ilgili bir hâdise ile bağlantılıdır. Yoksa suyun kısa bir süre dağlara ulaşmasıyla bu gibi şeyler oluşmaz.⁶³¹

Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerîm'de peygamberler ve kavimlerinden söz edilen ayetler de dile getirilen "arz" kelimesinden, sadece kendi ülkelerinin kastedildiği ifade edilmektedir. Örneğin "arz" dan Mısır ülkesi,⁶³² Mekke-i Mükerreme⁶³³ ya da Yahudilerin yaşadığı topraklar⁶³⁴ kastedilmiştir. Aynı şekilde Hz. Nûh'a inanmamada direnen kavmine yaptığı bedduasının yer aldığı âyette⁶³⁵ geçen "arz" kelimesinden kasıt ise yer kürenin tamamı değil, Nûh kavminin yaşadığı topraklardır.⁶³⁶

Sonuç olarak şunu diyebiliriz: Kur'ân-ı Kerîm'de tûfânın yeryüzünün tamamını veya bir kısmını kapsamıyla ilgili açık bir delil yoktur. Ancak târihî bilgiler ışığında meseleye bakıldığında, ileri sürülen her iki görüşün de ihtimal dâhilinde olduğunu söyleyebiliriz. Yani tûfân hadisesinin yerel ya da genel olduğunu iddia edenler olmuştur. Tûfân hâdisesi geneldir diyenler olduğu gibi Nûh'un (a.s.) yaşadığı Mezopotamya bölgesine ait olduğunu söyleyenler de olmuştur.⁶³⁷ Ancak bununla ilgili olarak şu görüşü dikkate değer buluyoruz: Nûh'un (a.s.) peygamber olarak gönderildiği kavmin bulunduğu yerde tûfânın umumiliği kesindir. Ancak bunun ötesi daha çok zan ve tahminden ibarettir.⁶³⁸ Bununla beraber biz tûfânın bölgesel olduğunu düşünüyoruz. Çünkü insan türü, yeryüzünün tamamına dağılmayıp sadece tûfânın gerçekleştiği bölgede yaşamaktaydı. Dolayısıyla bu hâdise sadece o bölgeyle sınırlı kalmıştır diyebiliriz.

⁶³¹ Reşit Rıza, *Tefsiru'l-Menâr*, XII/85.

⁶³² Yunus, 10/78.

⁶³³ İsrâ, 17/76.

⁶³⁴ İsrâ, 17/4.

⁶³⁵ Nûh, 71/26.

⁶³⁶ Reşit Rıza, *Tefsiru'l-Menâr*, XII/83.

⁶³⁷ Dartma, *Nûh Tûfanı*, s. 62.

⁶³⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV/54.

4. HZ. NÛH'UN MESAJININ GÜNÜMÜZ İNSANINA KATKISI

İlâhi vahyin son halkası Kur'ân-ı Kerîm, geçmişte yaşanan tarihî hâdiseleri yeniden konuşulmamak üzere gözardı etmemektedir. Tam aksine ilk insanın yaşadığı sosyal gerçeği ve ortamı bize aktarmaktadır. Yeryüzünde ilk akıtılan kanın kardeş kanı olduğu⁶³⁹ dikkate alındığında bunun da sonradan gelen nesillere ısrarla aktarılmasının istenmesinde, dikkate değer hususlar vardır. Belki de bu tarihî kıssa tüm yönleriyle tahlil edilmiş olsaydı günümüze kadar akıtılan kardeş kanlarının neden önlenemediğini daha iyi anlayabilirdik. Hz. Nûh'un başlattığı ve tarih içinde birçok elçinin devam ettirdiği davet ilâhi metinler ve mesajlar, hayata ve tarihe müdahale etmek için gönderilmişlerdir. Tarihe müdahale etmeyen, yön vermeyen ilâhi metin yok gibidir. Metinler sadece tarihe değil hayata müdahale etmektedir.⁶⁴⁰

Yer altındaki karanlık tabakaların içindeki tek bir tane, hâsılı yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık ve net bir kitapta bulunmasın⁶⁴¹ ifadesinde “bir yaprak bile düşmez” diyerek ilâhi müdahalenin kâinatın her karesinde geçerli olduğunu vahy-i ilâhi bildiriyor. Bu ilâhi metinler tarihin seyrini değiştirdiği, mazlumun elinden tuttuğu içindir ki hem yaşama şansı bulabilmişlerdir. Hem de sessiz çoğunluğun vicdanında yankı bulmuşlardır. Nûh'a (a.s.) yaşadığı toplumun elit tabakası, sosyal çözülmeye yol açacak ve toplumda buhranlara sebep olabilecek tekliflerde bulunuyorlardı. Bu tekliflerden biri de fakir ve yoksul kimselerin dışlanmasıydı.⁶⁴² “Kavminden ileri gelenler diyorlardı ki, biz seni bizim gibi sadece bir insan olarak görüyoruz. Basit görünümlü olan bu alt tabakamızdan başkasının sana uyduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz.”⁶⁴³ Bu tarz değerlendirmeler tarih boyunca görülmektedir. Tarihi süreçte benzer teklifler Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) de yapılmıştır.

⁶³⁹ Maide, 5/27-30.

⁶⁴⁰ Tan, a.g.m., s. 114.

⁶⁴¹ En'âm, 6/59.

⁶⁴² Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/149.

⁶⁴³ Hûd, 11/27.

Kur'ân-ı Kerîm, tarihi olayların toplumda değişim ve dönüşüm meydana getiren kesitlerine dikkat çekmiştir. Bu manayı ifade eden karelerin Âdem'den (a.s.) Hz. Peygambere kadar sürekli kendini gösterdiğini söylemek mümkündür.⁶⁴⁴ Kur'ân-ı Kerîm, tarihi tamamen birbirinden ayrı dönemler halinde değerlendirmez. Tarihi bir bütün olarak görür. Sadece insanları eğlendirmek, edebi zevklerini tatmin etmek için hadiseleri zikretmez. Kur'ân-ı Kerîm, “sizden önce nice olaylar, ümmetler geçti... İsterseniz dünyayı gezip dolaşın da yalan sayanların akibetlerini bir görün!”⁶⁴⁵ derken insanlığın kadîm dönemlere ait kalıntıları, ekonomik ve sosyal sistemleri, ahlakî yapıların târihî süreçte geçirdikleri buhranları, bunalımların kaynakları ve sebepleri hakkında düşünülmesini istemektedir. Tarihi süreç, iyi okunması halinde toplum ve insanlar sağlıklı bir yapıya ulaşabilecek ve hayatiyetini devam ettirmesi mümkün olabilecektir.⁶⁴⁶

Kur'ân-ı Kerîm, tarihi olayların iyi okunması gerektiğini “Zira o (iyi ve kötü) dönemleri biz insanlar arasında döndürür dururuz ki, Allah iman edenleri seçip ayırsın...”⁶⁴⁷ ifadeleriyle anlatmaktadır. Kur'ân'ın verdiği perspektiften tarihi olaylar okunmadığı zaman sağlıklı bir değerlendirmenin yapılabilmesi mümkün değildir. Vahy-i İlâhî, Nûh'u (a.s.) tarihin derinliklerinden alıp hiç eskitmeden canlı bir panorama gibi aktarıyorsa, bu tarihin arkaplanın daha iyi okunması içindir. Bu, bazen evrensel nitelikteki bir prensibin öğretilmesine zemin olarak gösterilmekte veya vazedilen bir ilkeyi temellendirmektedir. Geçmişteki malzemeyi alıp bunu evrensel formda dillendirme hususu da oldukça gayret sarf edilmesi gereken bir konudur. Tarihin akışı kendi başına ahlaki bir araçtır; bu araç yoluyla ahlaki açıdan üstün olanlar zirveye çıkarken, aşağı derecede olanlar dibe çökmektedir. Bu nedenle tarihsel süreç, ahlakî açıdan seçmecidir.⁶⁴⁸

⁶⁴⁴ Kutub, *Fî Zilâl*, VIII/172.

⁶⁴⁵ Al-i İmrân, 3/137.

⁶⁴⁶ Tan, *a.g.m.*, s. 116.

⁶⁴⁷ Al-i İmrân, 3/140.

⁶⁴⁸ Sıddîkî, *Kur'ân'da Tarih Kavramı*, s. 21.

Tarih öncesi çağlarda muhtemelen M.Ö. 2700'lü yıllarda yaşadığı söylenen⁶⁴⁹ Nûh'un (a.s.) hayatı, mücadelesi, kavmiyle olan tartışmaları, kendi ailesi ile olan ilişkileri çok canlı bir şekilde en son mesaj Kur'ân-ı Kerîm tarafından bizlere aktarılmaktadır.⁶⁵⁰ Kur'ân-ı Kerîm tarafından aktarılan peygamberler içinde en çok aktüel hale gelen peygamber Hz. Nûh'tur (a.s.) denilebilir.⁶⁵¹ Kıssalar, dini amacı gerçekleştirmek, ilâhî davetin boyutlarını göstermek, yaratılışın hikmet ve gayesine dikkat çekmek ve en önemlisi de tarihi süreçte hayatın Allah'tan (c.c.) bağımsız yaşanamayacağını gösteren örneklerdir.⁶⁵²

Ahlak bunalımı içindeki insanlığın beklentisi, arkeolojik araştırmalarla beraber Nûh'un (a.s.) getirdiği ahlakî değerlerin çağımızın insanına sunulmasıdır. Nûh'un (a.s.) kıssası dâhil geçmiş topluluklara ait kıssalarda öne çıkan esas unsurun toplumda ilâhî ahlak inşası olduğu görülmektedir. Sosyal olaylara ilişkin hususlar değişkenlik gösterirken ahlâka ait özellikler evrensel olma özelliklerine sahip olabilmektedirler. Örneğin başta Nûh (a.s.) olmak üzere bütün peygamberlerin ortak özellikleri "emniyet ve güven"⁶⁵³ olmuştur.⁶⁵⁴ Bu değişmez sabite halen geçerliliğini korumaktadır diyebiliriz. Modern dünyanın inşasında Müslüman'ın kullanacağı ve kendi dışındaki dünyaya vereceği tek haslet ahlak olabilir. Çünkü günümüz dünyasının en çok fakrını yaşadığı ve hasret çektiği husus ahlak yokluğudur. Bu yokluk ve yozlaşma sadece bölgesel değil, küresel çapta eksikliği hissedilen bir konudur.⁶⁵⁵

Yaşanmakta olan ahlak bunalımının dini dışlayarak veya dinin dışında oluşturulması halinde aşılmaz büyük zararlara kapı açar. Hz. Âdem'den başlayarak Nûh (a.s.) başta olmak üzere peygamberimiz Muhammed'e (s.a.s) kadar tümünün davası ideal olan bir toplum oluşturma yolunda Allah'a kulluk, inzâr, tebşir, âhîret

⁶⁴⁹ Dartma, *Nûh Tûfani*, s. 45.

⁶⁵⁰ Bkz. A'râf, 7/59-64; Tevbe; 9/70-73; Hûd, 11/25-49; Mu'minûn, 23/23-37; Şuarâ, 26/105-122.

⁶⁵¹ Dartma, *Nûh Tûfani*, s. 73-124.

⁶⁵² Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 27.

⁶⁵³ Bkz. Şuarâ, 26/107, 125, 143, 162, 178, 193.

⁶⁵⁴ Reşit Rıza, *Tefsiru'l-Menâr*, XII/60.

⁶⁵⁵ Tan, *a.g.m.*, s. 117.

hayatı ve ceza ile ilgili haber vermek oldu.⁶⁵⁶ Bu mesajlar, ahlaklı bir toplum oluşturma ve inşa etmede hayati önem arz etmektedir.⁶⁵⁷ Nûh'un (a.s.) getirdiği mesaj, insanlığa bir çıkış getirmesi, manevi değerleri yeniden ele alması hususunda önemli bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

⁶⁵⁶ Reşit Rıza, *Tefsiru'l-Menâr*, XII/59.

⁶⁵⁷ Kutub, *Fî Zilâl*, IV/311.

SONUÇ

Nûh tûfânı dünün, bugünün ve yarının insanlarını meşgul etmeye, üzerinde konuşulmaya ve gündemde kalmaya devam edecektir. Hakkında çok sayıda kitaplar yazılan, araştırmalar yapılan tûfân hâdisesinin gerçekliği; insanlar hatta dünya milletleri tarafından kabul edilmiş olsa da; küreselliği, tûfân suyunun seviyesi ve Nûh gemisinin oturduğu dağ gibi konular hep tartışıla gelmiştir.

İnsanlık Âdem'den (a.s.) günümüze kadar sürekli ilerledi ve gelişme gösterdi. Peygamberlerde böyle bir süreç yaşadı. Hz. Muhammed'de (s.a.s) ilk peygamberden kendisine kadar gelmiş peygamberlerin özelliklerini kendisinde topladı. Risalet halkasında ilk davetçi olarak anılan Nûh'da, (a.s.) ondan sonra gelen elçiler de getirdikleri ahlakî değerlerle insanları ve toplumları inşa ettiler. Hz. Nûh, hayatının büyük bir bölümünü, şirke bulaştığı için ahlakı bozulan ve buna paralel olarak haksızlık, zulüm ve azgınlığın yaygın hale geldiği kavmini davet etmekle geçirmiş bir peygamberdir. Yıllarca süren mücadelesinin sonunda maalesef az sayıda insan ona inanmış, geriye kalanlar ise toplumun ileri gelenlerinin olumsuz telkinlerine uyarak, sapkınlıklarından vazgeçmemişlerdir.

Nûh sûresi bu tebliği açık bir şekilde bize aktarmaktadır. Sûrede işlenen konular ve tûfan hadisesinin ayrıntılı olarak anlatıldığı diğer sûreler hakkında yazılmış ilk dönem lugavi tefsirlerinde dil tahlilleriyle yetinilmiştir. Yine bu dönemde yazılmış rivayet ve dirayet tefsirlerinde tûfan hâdisesinde geçen kavramların ne anlama geldiği, gemiye binenlerin sayısı, geminin indiği yer ve tûfanın umumiliği gibi ikinci planda olması gereken konular üzerinde durulmuştur.

Sûre müstakil olarak Nûh peygamberin risaletini başından sonuna kadar ele aldığı için davet ve tebliğ tarihini başlatan peygamber Nûh (a.s.) ile son elçi Hz. Muhammed (s.a.s) arasında karşılaştıkları zorluklar, davet çeşitleri, delil gösterme gibi pek çok benzerlikleri içerdiği için ayrıca bir çalışma konusu olabileceğini düşünüyoruz.

ÖZGEÇMİŞ

Hasan AKMAN, 1981 yılında Mardin/Midyat'ta doğdu. Öğrenim hayatına Mardin'in Ömerli ilçesinde başladı. 1999 yılında Midyat İmam Hatip Lisesini bitirdi. 2004 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde imam hatip olarak göreve başladı. 2009 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 8 yıl İmam Hatip olarak görev yaptıktan sonra 2011 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Trabzon Eğitim Merkezine İhtisas Kursiyeri olarak atandı. 2014 Yılında bu kurstan başarıyla mezun oldu. Halen Muğla İl Müftülüğünde cezaevi vaizi olarak görev yapmakta olup evli ve 2 çocuk babasıdır.

KAYNAKÇA

- ABDUSSETTAR, Fethullah Said, *el-Medhel ile't-Tefsiri'l-Mevdui*, Daru't-Tevdi' ven-Neşri'l-İslamiyye, Kahire 1986.
- AÇIKALIN, Bünyamin, "Tefsir Litaretüründe Nûh (a.s.) Kıssası", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, İlâhiyat Yayınları, Ankara 2013.
- AKGÜL, Muhittin, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz.Peygamber*, Işık Yayınları, İstanbul 2004.
- AKINCI, Mehmet Lütfi, *Peygamberler Tarihi*, Bahar Yayınları, İstanbul 2006.
- AKSOY, Bilal, *Çağdaş Bilimlerin Işığında Nûh'un Gemisi ve Tûfan*, İnsanlık Yolu Yayınları, Ankara 1987.
- ATEŞ, Süleyman, *Yüce Kurân'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Yayınları, İstanbul tsz.
- AYDÜZ, Davut, *Tefsir Tarihi Çeşitleri ve Konulu Tefsir*, Işık Yayınları, İstanbul 2004.
- BAYRAKTAR, Halil, *Küresel Yokoluş: Nûh Tûfânı*, Tuva Yayıncılık, İstanbul 2012.
- BEGÂVÎ, Ebû Muhammed, Hüseyin b. Mesud, *Meâlimu't-Tenzil*, Dâru't-Tayyibe, Riyad 1991.
- BEYDAVÎ, Kadî Şihabuddin Ahmet b. Muhammed b. Ömer el-Hafacî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl*, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- BİKAÎ, Burhanuddin Ebu'l-Hasan İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Durer fi Tenâsubi'l-Âyâti ve's-Suver*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- BOZABA, Cihan, *Kur'ân-ı Kerîm'den Kıssalar*, Dua Yayıncılık, İstanbul 2005.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail, *es-Sahih*, Matbaatu's-Selefiyye, Kahire 1981.
- CERRAHOĞLU, İsmail, *Tefsir Tarihi*, Fecr Yayınevi, Ankara 2005.
- , *Tefsir Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997.
- ÇETİNER, Bedrettin, *Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2002.
- ÇINAR, Mahmut, "Şırnak'la Özdeşleşen Peygamber Hz. Nûh'la İlgili Bir Eleştirinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

- DARTMA, Bahattin, *Dini ve Arkeolojik Veriler Bağlamında Nûh Tûfânı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2005.
- DEMİRCİ, Muhsin, *Konulu Tefsire Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2006.
- , *Tefsir Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2003.
- EBU’S-SUUD, b. Muhammed el-İmadî, *İrşadu’l-Akli’s-Selîm*, Mektebetu Riyadi’l-Hadis, Riyad tsz.
- EŞKAR, Ömer Süleyman, *er-Rusûl ve’r-Risâlat*, Daru’n-Nefâis, Beyrut 1989.
- FERRÂ, Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyâd, *Meâni’l-Kur’ân*, Dâru Âlemi’l-Kutub, Beyrut 1983.
- GÜNDOĞAR, Hamdi, “Hz. Nûh’un Nübüvvet Mücadelesi”, *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.
- GÜNEŞ, Hüseyin, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tûfânı ve Cûdi Dağı*, İlâhîyat Yayınları, Ankara 2014.
- GÜVEN, Şahin, *Çağdaş Tefsir Araştırmalarında Konulu Tefsir Metodu*, Şura Yayınları, İstanbul 2001.
- el-HALEBÎ, Semîn Ahmet b. Yusuf, *ed-Dürrü’l-Masun fî Kitâbi’l-Meknûn*, thk. Ahmet Muhammed Harrat, Dâru’l-İlka’, Şam tsz.
- HALEFULLAH, Muhammed Ahmed, “*el-Fennu’l-Kasasî fî’l-Kur’ân’il-Kerîm*” çev. Şaban KARATAŞ, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002.
- el-HAMEVÎ, Şihabuddin Ebu Abillah Yakut b. Abdullah, *Mu’cemu’l-Buldan*, Daru’s-Sadr, Beyrut 1977.
- HAMZA, M. Njozi, “Gılgamış Destanı, Kitab-ı Mukaddes ve Kur’ân Bağlamında Nûh Tûfânı Kıssası” çev. Mustafa ÜNVER, *OMÜİFD*, Sayı: 9, Samsun 1997.
- HASANOV, Eldar, “*Yahudi Ahit Geleneğinde Nûh Kanunları ve Nûhilik*”, *Doktora Tezi*, MÜSBE., 2012.
- IŞIK, Emin, *Kur’ân’ın Getirdiği*, Hareket Yayınları, İstanbul 1974.
- İBN ABBAS, *Tefsîru İbn-i Abbâs ve Merviyyatuhu fî’t-Tefsîri Min Kitabi’s-Sunne*, thk. Abdulaziz b. Abdillâh el-Hamidî, Daru Câmîati Ümmi’l-Kurâ, Cidde tsz.

- İBN ATİYYE, Kadî Ebû Muhammed Abdulhak b. Gâlip Endulusî, *Muharreru'l-Vecîz fî Tefsiri Kitabi'l-Azîz*, thk. Abdusselam Abduşşâfi Muhammed, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2001.
- İBN KESÎR, Ebu'l-Fidâ İsmail ed-Dimeşkî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Daru Müesseseti'l-Kurtubâ, Kâhire, 2000.
- İBN MANZÛR, *Lisânu'l-Arab*, Daru'l-Maârif, Kahire 1955.
- İBNU'L-CEVZÎ, Ebu'l-Farac, Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zâdu'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsir*, Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1984.
- İSFEHÂNÎ, Râğib, Ebu'l-Kasım el-Huseyn b. Muhammed, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1992.
- İSLAMOĞLU, Mustafa, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, Akabe Vakfı Yayınları, İstanbul 2011.
- KARAMAN, Hayrettin vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.
- el-KATTÂN, Mennâ Halil, *Mebahis fî Ulumi'l-Kur'ân*, Mektebetü'l-Vehbe, Kahire 2000.
- KAZANCI, Ahmet Lütfi, *Peygamberler Tarihi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2011.
- KESKİN, Hasan, "Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nuh Sûresinin İncelenmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXI/2, 2009.
- KIRDAR, Şehabettin, "Tefsirlerde Cûdi Dağı", *Uluslararası Hz. Nuh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.
- KÖKSAL, Âsım, *Peygamberler Tarihi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2013.
- KÖKSOY, Mü'min, *Yer Bilimlerin Katkılarıyla Nuh Tûfânı ve Sümerlerin Kökeni*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013.
- KUTLUAY, İbrahim, "Hz. Nuh ve Tûfânla İlgili Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değeri ve Bu Rivayetlere İsrailiyâtın Tesiri", *Uluslararası Hz. Nuh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.
- KUTUB, Seyyit, *Fî Zilali'l-Kur'ân*, trc. Bekir Karlığa vd., Hikmet Yayınları, İstanbul tsz.,
- KÜÇÜK, Ali, *Besâiru'l-Kur'ân*, Kişisel Yayınları, İstanbul 2013.

- MA'MER b. MÜSANNÂ, Ebu Ubeyde, *Mecâzu'l-Kur'ân*, Mektebetu'l-Hâneci, Kahire 1954.
- MEHRAN, Muhammed Buyumi, *Dirâsâtun Tarihiyyetun Fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Daru'n- Nahdeti'l Arabiyye, Beyrut 1988.
- MEVDÛDÎ, Ebu'l-A'la, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, trc. Muhammed Kaya Han vd., İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
- MOLLAİBRAHİMOĞLU, Süleyman, "Nûh (a.s.) Kıssası", *Kur'ân Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, Mayıs, 1998, Sayı 7.
- MUBÂREKFÛRÎ, Ebu'l-Âla Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi't- Tirmizî*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut ty.
- MUKÂTİL, Ebu'l-Hasan b. Süleyman b. Beşir, *Tefsiru Mukâtil b. Süleyman*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2003.
- MUSAOĞLU, Ahmet, *Nûh'un Gemisi Cûdi'de*, Okul Yayınevi, İstanbul 2005.
- NASKALÎ, Emine Gürsoy, *Nûh Kitabı*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul 2013.
- ÖZARSLAN, Sevim, "İslami Kaynaklara Göre Nûh Kavmi, Nûh Tûfanı ve Nûh'un Gemisinin Yeri", *Uluslararası Hz. Nûh ve Cûdi Dağı Sempozyumu*, Şırnak Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.
- ÖZDEMİR, Ali İhsan, "Kur'ân'ın Kaynağı Sümerde mi?", *İslamî Araştırmalar Dergisi*, XVI, Sayı: 2, 2003.
- ÖZDOĞAN, Emre, *Tanrı Dağlarındaki Sır Nûh'un Gemisi*, Çatı Kitapları, İstanbul 2008.
- ÖZKAN, Ali Rafet, "Vahiyde Nûh'un Ayak İzleri", *I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nûh'un Gemisi Sempozyumu*, İstanbul 2007.
- ÖZTÜRK, Mustafa, *Kıssaların Dili*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012.
- RÂZÎ, Fahreddin, Muhammed b. Ömer, *Mefâtihu'l-Gayb*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1981.
- REŞİT RIZA, Muhammed, *Tefsiru'l-Menâr*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1999.
- SAN'ANÎ, Abdurrezzak b. Hemmâm, *Tefsiru'l-Kur'ân*, Mektebetu'r-Reşit, Riyad tsz.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, "Kur'ân ve Arkeoloji Işığında Nûh Tûfanı", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, İlâhîyat Yayınları, Ankara 2013.
- SIDDİKÎ, Mazharuddin, *Kur'ân'da Tarih Kavramı*, Pınar Yayınları, İstanbul 1990.

- SUYÛTÎ, Hafız Celâluddin, *Kur'ân Sûrelerinin Sıralanışındaki Sırlar*, trc. Mustafa Karakoç, Rağabet Yayınları, İstanbul 2004.
- , *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'ân*, Dâru İbn Kesîr, Beyrut 2000.
- ŞENGÛL, İdris, “*Kur'ân Kıssaları Üzerine*” Işık Yayınları, İzmir 1994.
- , “*Kur'ân Kıssalarının Târihî Değeri*” *Kur'ân Kıssalarının Anlam ve Değeri IV. Kur'ân Sempozyumu*, Ankara 1998.
- , “*Kıssa*”, *DİA*, Ankara 2002.
- ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadir el-Câmî Beyne Fenniyyi'r-Rivayeti ve'd-Dirayeti Min İlmi't-Tefsir*, Daru'l-Marife, Beyrut 2007.
- ŞEYH ZADE, *Hâşiyetu Şeyh Zade Âlâ Tefsîri'l-Kâdi'l-Beydavî*, Hakikat Kitabevi, İstanbul 1991.
- ŞİMŞEK, Sait, *Kur'ân Kıssalarına Giriş*, Yöneliş Yayınevi, İstanbul 1993.
- TABERÎ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân Ân Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, Daru'l-Hicr, Kahire 2001.
- , *Tarih-i Taberi*, trc. Faruk Görtunca, Sağlam Yayınevi, İstanbul tsz.
- TAHAVÎ, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Seleme, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, Daru Müesseseti'r-Risale, Beyrut 1994.
- TAN, Zeki, “*Nûh Sûresi Bağlamında Küresel Ahlak Bunalımında Hz. Nûh'un Mesajının Katkısı*”, *İslam Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsiki Dergisi*, Sayı: 16, 2010.
- TANYU, Hikmet “*Cûdî Dağı*”, *DİA*, İstanbul 2007.
- , “*Ağrı Dağı*”, *DİA*, İstanbul 2007.
- TÛFAN-U NÛH BEYNE'L-HAKİKATİ VE'L-EVHÂM, *Kısmu'd-Dirasat, Cemiyetu't-Tecdidî's-Sekafiyye'l-İctimaiyye*, Dar Keyvan, Şam 2009.
- VÂHİDÎ, İmam Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâb-ı Nüzûl*, trc. Necati Tetik, İhtar Yayıncılık, İstanbul 1997.
- YAŞAROĞLU, Mehmet Kamil, “*Nûh Sûresi*” *DİA*, İstanbul 2007.
- YAŞİN, Abdullah, *Nuh Peygamber Tufanı ve Cudi Dağı*, Kent Işıkları Yayınevi, İstanbul 2013.

- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim Yayınları, İstanbul 1971.
- YILMAZ, Musa Kazım, “Kur'ân-ı Ker'îm ve Tefsirlerde Hz. Nûh ve Tûfân”, *Hz.Nûh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu*, İstanbul 1999.
- YILMAZ, Mehmet Faik, *Ayetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- ez-ZECCÂC, Ebû İshak İbrahim b. es-Seriyy, *Meâni'l-Kur'ân ve İ'rabuhu*, Dar Yayınevi, Beyrut 1988.
- ez-ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, Daru'l-Erkâm b. Ebi'l-Erkam, Beyrut tsz.
- ez-ZERKEŞÎ, Bedrüddin Muhammed b. Abdullah, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Daru't-Turâs, Kahire 1957.